

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSMINISTEERIUMI

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

V AASTAKÄIK

Nr. 10

OKTOOBER

1947

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni XXX aastapäeval.

ARNOLD RAUD.

30. aastat tagasi toimus Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. 7. novembril 1917. a. kukutasid töölised ja kehvad talupojad relvastatud ülestõusu teel kodanluse võimu, kukutasid kodanliku Ajutise Valitsuse ja teostasid võidukalt proletaarse sotsialistliku revolutsiooni. Töölisklass ja töötav talurahvas panid kehtima Venemaal proletariaadi diktatuuri, mis on „seadusega piiramatu ja vägivallale toetuv proletaariaadi valitsus kodanluse üle; valitsus, kellel on töötajate ja eksploateeritavate hulkade poolehoid ja toetus“ (Stalin). Ühel kuuendikul maakera mandrist pandi kehtima Nõukogude võim, algas rahvusvaheline proletariaadirevolutsioon. Kapitalistlik maailmamajandus langes kaheks antagonistlikuks leeriks: ühel pool parasitlik, roiskuv ja surev kapitalism — imperialistlike riikide laager — ja teisel pool võidukas, õitsev sotsialism.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit 1917. aastal Nõukogude Liidus oli ajalooline pööripäev kogu maailma töötava rahva elus, sest ta avas uue ajajärgu inimsoo ajaloos. Oktoobrirevolutsiooni teostas Nõukogude Liidu töölisklass ühes kehviktalurahvaga bolševike partei juhtimisel, inimsoo geenuste Lenini ja seltsimees Stalini isikliku juhtimisel. Tekkis nõukogude riik, nõukogude võim, mis seadis oma eesmärgiks sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, mille valmistas ette Lenini-Stalini partei, kukutas meie maal kapitalistide ja mõisnike võimu, pani kehtima tööliste ja talupoegade

võimu ja vabastas kõik Venemaa rahvad väliskapitali majanduslikust ja vaimsest sõltuvusest ja orjusest.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Nõukogude Liidus katkestas majandusliku arengu stiihiliste seaduste valitsemise ja pani aluse ühiskondlike tootlike jõudude ja tootmissuhete arengu teadlikule ja plaanikindlale juhtimisele ühiskonna poolt.

Oktoobrirevolutsioon lõi sotsialistliku nõukogude-riigi, mis teostab kommunistliku partei juhtimisel hiigelsuurt majanduslikku ja organisatorlikku tööd, mis haarab nõukogude ühiskonna arengu kõiki külgi nii majanduse kui ka kultuuri alal.

Kapitalism lakkas olemast üldise ja ainsa maailmamajandussüsteemina. Rööbiti kapitalistliku majandussüsteemiga tekkis ja hakkas edukalt ja kiiresti arenema ja kasvama uus sotsialistlik majandussüsteem. Töölisklass võttis oma kätte riigivõimu, asus kogu töörahva etteotsa ja hakkas teadlikult ja plaanikindlalt sotsialistlikku korda üles ehitama.

Nagu õpetab seltsimees Stalin, proletaarne revolutsioon algab sotsialistliku formatsiooni valminud vormide puududes või peaaegu puuduses. Proletaarse revolutsiooni põhiülesandeks on võimuhaaramine töölisklassi poolt sel eesmärgil, et üles ehitada uus, sotsialistlik ökonomika. Sotsialistlikule revolutsioonile on võimuhaaramine vaid revolutsiooni alguseks, ökonomika sotsialistliku ümberkorraldamise ja uue sotsialistliku majanduse organiseerimise, kapitalistlike suhete hävitamise ja uute sotsialistlike ühiskondlike suhete loomise lähtekohaks.

Proletaarne, sotsialistlik revolutsioon kõrvaldas võimu juurest kõik ja igasugused ekspluataatorlikud grupid, purustas täielikult vana riigiparaadi ning lõi uue riigi — töölisklassi diktatuuri, mille põhiülesandeks on kaotada igasugune inimese ekspluateerimine inimese poolt. Proletaarne revolutsioon seob töötajate ja ekspluateeritavate masside miljoneid proletariaadiga kestvaks liiduks selleks, et kindlustada töölisklassi võim ja üles ehitada uus sotsialistlik ühiskond.

Nõukogude võim seadis oma ülesandeks anda maa talurahvale, kaotada kapitalistlik eraomand tootmisvahendite alal, teha lõpp kauakestnud mõttetule esimesele imperialistlikule maailmasõjale.

1914. aastal alanud imperialistlik maailmasõda oli kapitalistliku ühiskonna sisetiste vastuolude teravnemise, kapitalismi ebatasase, hüppelise arengu suurenemise ja äärmise teravnemise paratamatuks tulemuseks. Seda verist ja laastavat sõda pidasid finantskapitali oligarhia grupid selleks, et juba jaotatud maailma sõjaliste kokkupõrgete ja sõjaliste katastroofide teel endi vahel uuesti jagada.

Imperialistlik rinne purustati tema kõige nõrgemas lülis — tsaari-Venemaal. Veebruarirevolutsioon 1917. a. kukutas tsaarivalitsuse. Võimule tuli kapitalistide Ajutine Valitsus, kes ei mõtelnudki asjatut verevalangut ja rahva vara hävitamist — imperialistlikku sõda lõpetada. Vene kodanlus tahtis „sõda kuni võidurikka lõpuni“ jätkata.

Pärast Veebruarirevolutsiooni hakkas bolševike partei esmakordselt tegutsema legaalselt. 1917. a. oktoobriks võitis ta enda poole enamiku töölisklassist ning sai enamuse tööliste ja soldatite nõukogudes. Ühes sellega ka töötava ja ekspluateeritava talurahva miljonilised hulgad ühinesid töölisklassiga ja ühes temaga teostasid sotsialistliku revolutsiooni. Rahvahulgad vabanesid peagi väikekodanluse mõjust. See oli bolševike partei määratu selgitustöö tulemus.

16. aprillil saabus Lenin maapaost Petrogradi. Oma „Aprilliteesides“ andis Lenin revolutsioonile õige suuna. Lenin kirjutas neis teesides, et sõda, mida jätkab Ajutine Valitsus, on röövellik-imperialistlik. Hulkadele on tarvis kannatlikult selgitada kapitali ja imperialistliku sõja sidemeid, et pole võimalik lõpetada sõda kapitalismi kukutamata. „Aprilliteesides“ kirjutas Lenin: „Käesoleva momendi omapärasus Venemaal seisneb revolutsiooni üleminekus esimeselt etapilt, mis, proletariaadi puuduliku klassiteadvuse ja nõrga organiseerimise mõjul, andis võimu kodanlusele, — tema teisele etapile, mis peab andma võimu proletariaadi ja talurahva kõige vaesemate kihtide kätte. Ei mingit toetust Ajutisele Valitsusele! Tema lubaduste valelikkust tuleb selgitada, iseäranis maade mõisnikelt võtmisest lahtiütlemise suhtes. Ei tule nõuda parlamentlikku vabariiki, — see oleks samm tagasi, vaid nõuda, tööliste, sulaste ja talupoegade saadikute nõukogude vabariiki. Kõik mõisnike maad konfiskeerida ja anda nad kohalikele sulaste ja talurahva saadikute nõukogudele. Kõik pangad viivitamata liita üheks üldrahvuslikuks pangaks ja selle üle kehtima panna töölikkontroll. Esialgu tuleb ainult üle minna nõukogude kontrollile saaduste ühiskondliku tootmise ja jaotamise üle“. 16. juulil 1917. a. toimus Petrogradis tööliste rahulik demonstratsioon. Ajutine Valitsus surus selle demonstratsiooni veriselt maha ja sundis bolševike partei pöranda alla minema. Siis hakkas tööliklass Lenini ja Stalini juhtimisel otseselt ette valmistama Oktoobrirevolutsiooni relvastatud ülestõusu, et teostada Lenini „Aprilliteesid“.

1917. a. augustis peeti Petrogradis bolševike partei VI kongress. Kongressi juhtis seltsimees Stalin. Kongress otsustas, et tööliklassil ja parteil tuleb üle minna relvastatud ülestõusule.

„Revolutsiooni rahulik ajajärk on lõppenud, — rääkis seltsimees Stalin, — on jõudnud kätte mitterahulik ajajärk, heitluste ja plahvatuste ajajärk... Pole sugugi võimatu, et just Venemaa on see maa, kes rajab tee sotsialismile... Vaja on loobuda sellest vananenud ettekujutusest, et ainult Euroopa võib meile teed näidata.“

Oktoobri lõpul oli rahva suur enamik bolševike partei poolt. Bolševike partei hakkas intensiivselt relvastatud ülestõusuks valmistuma. Lenin koostas ülestõusu konkreetse plaani.

20. oktoobril saabus Lenin illegaalselt Soomest Petrogradi. 23. oktoobril toimus bolševike partei Keskkomitee ajalooline istung, kus otsustati Lenini ettepanekul lähemal päeval alata relvastatud ülestõusu.

Kamenev ja Zinovjev hääletasid selle ajaloolise otsuse vastu. Trotski esitas resolutsioonile niisuguse paranduse, mis pidi relvastatud ülestõusu nurja ajama ja läbi kukutama.

Partei Keskkomitee saatis oma volinikud kohtadele relvastatud ülestõusu organiseerima. Seltsimehed Vorošilov, Molotov, Dzeržinski, Ordžonikidze, Kirov, Kaganovitš, Kuibõšev, Frunze, Jaroslavski ja teised juhtisid ülestõusu kohtadel. Sm. Ždanov töötas Uuralis sõjaväelaste hulgas.

Partei Keskkomitee korraldusel loodi Petrogradi Nõukogu juurde Sõja-revolutsiooniline Komitee. 29. oktoobril partei Keskkomitee laiendatud istungil valiti ülestõusu juhtimiseks Parteitsentrum eesotsas seltsimees Staliniga. See Parteitsentrum juhtis praktiliselt kogu ülestõusu.

Novembri algul saatis bolševike partei kõikidesse revolutsioonilistesse väeosa-

desse Sõja-revolutsioonilise Komitee komissarid, Vabrikutes, tehastes, sõjaväes toimus intensiivne ettevalmistus ülestõusuks.

Reeturid Zinovjev, Kamenev ja Trotski lobisesid välja Ajutisele Valitsusele ülestõusu tähtaja. Sellepärast otsustas partei Keskkomitee ülestõusu läbi viia üks päev enne II Nõukogude kongressi avamist.

Ajutine Valitsus algas Oktoobrirevolutsiooni vastu väljaastumist 6. novembri varahommikul. Kerenski andis käsu partei keskhäälkandja „Rabotši Putj“ sulgemiseks ja saalis soomusautod toimetuse hoone ja bolševike trükikoja juurde. Seltsimees Stalini käsul tõrjusid punakaartlased ja revolutsioonilised soldatid soomusautod eemale ja kell 11 hommikul ilmus „Rabotši Putj“ üleskutsega — kukutada Ajutine Valitsus.

Algas ülestõus. 6. novembri õöl saabus Lenin Smolnõisse ja võttis ülestõusu juhtimise ühes seltsimees Staliniga oma kätte. Smolnõi juurde koondusid revolutsioonilised sõjaväed, Punakaardi salgad, keda läkitati piirama Talvepaleed, kus viibis Ajutine Valitsus.

7. novembril vallutasid Punakaart ja revolutsioonilised sõjaväed vaksali, posti, telegraafi, ministeeriumid ja riigipanga. Neil päevil näitasid Petrogradi töölised oma revolutsioonilist küpsust. Punased sõjaväed teostasid täpselt lahingukäsud. Koos revolutsioonilise sõjaväega läks ka sõjalaevastik. Kroonlinn oli bolševike kindlus. Ristleja „Aurora“ kuulutas 7. novembril Suure Sotsialistliku Revolutsiooni ajastu algust. 7. novembri õöl vallutasid töölised, soldatid ja madrused tormijooksuga Talvepalee ja areteerisid Ajutise Valitsuse. Öhtul kell 10.45 avati Smolnõis II Ulevenemaaline Nõukogude kongress. Kongressil olid bolševikud rõhuvas enamuses.

II Ulevenemaalise Nõukogude kongressi üleskutses kuulutati välja, et kogu võim on läinud Nõukogude kätte. 8. novembri õöl 1917. a. võttis II Nõukogude kongress vastu rahudekreedi, milles tehti kõigile sõdivalle maadele ettepanek viivitamata rahu teha. Samal õöl võttis II Nõukogude kongress vastu ka maadekreedi, mis kaotas mõisnike maaomandi ilma mingisuguse tasuta. Sellega sai talurahvas 150 miljonit tiinu maad ja vabanes 500 miljoni kuldrubla suurusest maarendist, mida ta iga aasta oli sunnitud maksma mõisnikele. Kõik maapõuevarad, metsad, veekogud said rahva omandiks. II Nõukogude kongressil moodustati esimene Nõukogude valitsus — Rahvakomissaride Nõukogu, kelle esimeheks valiti Lenin.

Mõne päeva pärast pandi ka Moskvas Nõukogude võim maksma. 1917. a. novembrist kuni 1918. a. jaanuari-veebruariini levis Nõukogude võim üle kogu riigi.

Nüüd hakkas bolševike partei selle eest võitlema, et Nõukogude võimu kindlustada. Nõukogude valitsus otsustas — „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioonis“ määrata kindlaks, et Venemaa rahvaste vaba areng ja nende täielik üheõiguslus on seaduseks.

Oktoobrirevolutsioon on Lenini proletariaadi diktatuuri teooria klassikaline teostamine, on Lenini proletaarse revolutsiooni teooria praktikas teostamise eeskuju.

„Oktoobrirevolutsiooni ülemaailmne tähtsus ei seisne ainult selles, et ta on ühe maa suureks algatuseks läbimurde tekitamisel imperialismi süsteemis ja esimeseks sotsialismi koldeks imperialistlike maade ookeanis, vaid ka selles, et ta moodustab maailmarevolutsiooni esimese etapi ja ta edasise arengu võimsa baasi“ (Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 91—92, Tallinn, 1945).

Marx ja Engels avastasid selle, et kapitalismi ja sotsialismi vahel peab olema revolutsioonile üleminekujärk. Nad tähendasid, et selle ajajärgu riigiks võib olla ainult revolutsiooniline töölisklassi diktatuur. Proletaarse, sotsialistliku revolutsiooni teooria ja taktika loojaiks on Lenin ja Stalin.

Seltsimees Stalin kirjutas, et „proletariaadi diktatuuri, üleminekut kapitalismilt kommunismile tuleb vaadelda mitte kui kiiresti mööduvat perioodi rea „kõige revolutsioonilisemate“ aktide ja dekreetide näol, vaid kui tervet ajaloolist epohhi täis kodusõdu ja kokkupõrkeid, visa organiseerimistööd ja majanduslikku ülesehitust, pealetungi ja taandumist, võite ja kaotusi. See ajalooline epohh on vajalik mitte üksnes selleks, et luua majanduslikud ja kultuurilised eeldused sotsialismi täielikuks võiduks, vaid ka selleks, et anda proletariaadile võimalus, esiteks, kasvatada ja karastada ennast kui jõudu, kes suudab valitseda maad, teiseks, ümber kasvatada ja ümber teha väikekodanlikke kihte sotsialistliku tootmise organiseerimist tagavas suunas.“ (J. Stalin, Leninismi küsimusi. Tõlgitud 11. trüki järgi, lk. 24—25.)

Lenin ja seltsimees Stalin rikastasid marksismi õpetusega sotsialismi võidu võimalusest ühel maal. See leninlik õpetus sai teostatud Suures Sotsialistlikus Oktoobri-revolutsioonis, sotsialismi ülesehitamises Nõukogude Liidus.

Seltsimees Stalin arendas ja põhjendas teoreetiliselt õpetust kommunismi ülesehitamisest NSV Liidus juhul, kui säilib kapitalistlik ümbruskond. Stalinlik teooria kommunismi ülesehitamisest ühel maal on nõukogude ühiskonna arengus uute ülesannete sügav-teaduslik väljendus. See teooria annab Nõukogude Liidu rahvastele edasiseks võitluseks avara väljavaate, loob kindla veendumuse kommunismi võidusse.

Üleminek kapitalismilt sotsialismile toimus Nõukogude Liidus võrdlemisi kiirelt: selleks kulus pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrerevolutsiooni võitu vähem kui kakskümmend aastat, kui Nõukogude Liit teostas põhiliselt sotsialismi. Tuleb aga arvestada, et proletaarne revolutsioon võitis endisel tsaari-Venemaal, mis tehnilis-majanduslikult oli tunduvalt maha jäänud enam arenenud kapitalistlikest maadest. Venemaa oli maha jäänud enam arenenud kapitalistlikest maadest 50—100 aastat.

Selleks, et kaotada tehnilis-majanduslik mahajäämine ja üles ehitada sotsialistlik ühiskond Nõukogude Liidus, selleks oli vaja teostada maa industrialiseerimine, praegusaegse rasketööstuse loomine ning põllumajanduse üleviimine sotsialistliku suurtootmise alustele. Bolševike partei nägi ette ja teostas sotsialistlikku ülesehitustööd selliselt, et lühima ajaloolise tähtaja vältel kindlustada sotsialismi vundamenti loomist, mis ühtlasi oleks majanduslikuks baasiks võimaliku agressori edukaks purustamiseks.

Esimeses viisaastakus püstitati NSV Liidu sotsialistliku ühiskonna kaljukindel majanduslik v u n d a m e n t.

Teises viisaastakus, mis kestis 1933—1937. a., ehitati üles sotsialistliku ühiskonna h o o n e i s e.

Sotsialistlikus ühiskonnas on tootmisvahendid ühiskondlik omand, sotsialistlikus ühiskonnas ei ole inimese eksploateerimist inimese poolt. Sotsialistlikus korras säilivad „kapitalismi sünnimärgid“: on veel vastandlikkus vaimse ja füüsilise töö vahel, erinevus linna ja küla vahel ning sellega seotud ühiskondlik tööjaotus, klassilise erioleku jäänused tööliste, talurahva ja haritlaskonna vahel. Lenin kirjutas selle-

pärast, et sotsialism „ei ole täieline kommunism“, sotsialism on kommunismi esimene faas. Sotsialistlikus korras teostatakse põhimõte: „Igaühelt ta võimete järgi, igaühele ta töö järgi“.

Sotsialistlikus korras on võimsad tootlikud jõud inimese teenistuses, vabastatud töö teenistuses. Inimene on sotsialistlikus korras kõikidest kapitalistidest kõige väärtuslikum kapital maailmas.

Esimese, teise ja osaliselt kolmanda viisaastaku teostamise tulemuseks oli see, et likvideeriti täielikult kõik ekspluateerivad klassid, hävitati jäävalt põhjused, mis tekitasid inimese ekspluateerimist inimese poolt ja ühiskonna klassideks jagunemise. Kõik see oli võimalik selle tõttu, et teostati edukalt NSV Liidu rahvamajanduse tehniline rekonstrueerimine. NSV Liidu tööstuse üldtoodangu absoluutne suurus tähtsaimal tööstusaladel saavutas esimese koha Euroopas ja teise koha maailmas.

Stalinlike viisaastakute teostamine näitas sel kombel NSV Liidu edu ka selle ajaloolise ülesande lahendamises, et Nõukogude Liit jõuab järele ja läheb ette tehniliselt ja majanduslikult enam arenenud kapitalistlikest maadest. Stalinlike viisaastakute teostamisega NSV Liit demonstreeris suurimaid sotsialistliku süsteemi paremusi kapitalistliku süsteemi kõrval. NSV Liidu tootmises ei ole kriise, NSV Liidus pole tööpuudust, vaesust, ruineerumist.

Tootlikud jõud kasvavad kiiresti, sest sotsialistlikud tootmissuhted NSV Liidus aitavad selleks kaasa, annavad selleks kõige avaramad võimalused. Selle tagajärjel kasvab saaduste küllus ja tõuseb vääramatult kõikide NSV Liidu rahvaste aineiline ja kultuuriline tase.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidukas areng on andnud praktilise võimaluse Nõukogude Liidus üles ehitada kommunistlik ühiskond. Oktoobrirevolutsioon kaotas ekspluateerijate võimu ja pani kehtima töölisklassi diktatuuri, pani aluse ühiskonna tootlike jõudude niisugusele arengule, mis on võimatu kapitalistlikus korras.

Kommunistliku partei targa poliitika tulemusena sai Nõukogude Liit sotsialistlikult industrialiseeritud ning ta põllumajandus sai kollektiviseeritud. Sellega seoses bolševike partei seltsimees Stalini geniaalsel juhtimisel valmistas kogu Nõukogude Liidu ette aktiivseks kaitseks. Kolme stalinliku viisaastaku vältel muutus Nõukogude Liit võimaks sotsialistlikuks industriaalseks-kolhooslikuks riigiks. Enne Suurde Isamaasõita astumist olid Nõukogude Liidul vajalikud materiaalsed ressursid selleks, et purustada agressor, kallaletungija, ja saavutada võit tema üle; Nõukogude Liit oli muutunud võitmatuks teraskindluseks.

Suures Isamaasõjas kaitses Nõukogude Liit oma vabadust, iseseisvust ja sõltumatust. Kuid seoses sellega ta etendas otsustavat osa fašistliku Saksamaa ja tagurliku imperialistliku Jaapani purustamises. Kangelaslikult purustades vaenlast rindel ja ennastalgavalt töötades tagalas Nõukogude Liidu sõbralikud rahvad päästsid mitte ainult endid, vaid kogu inimsoo fašistlikust orjusest ja katkust. „Sotsialistlik kord, mille lõi Oktoobrirevolutsioon, andis meie rahvale ja meie armeele suure ja võitmatu jõu“ (J. Stalin, Suurest Isamaasõjast, 5. trükk, lk. 158—159). See jõud väljendus selles, et Nõukogude Liidu majanduslik alus osutus võrdlematult elujõulisemaks ja tugevamaks kui vaenlasriikide majandus.

✓ Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeva võtavad vastu venna-

likus sõpruses töötavad Nõukogude Liidu rahvad sellises rahvusvahelises olukorras, kus Nõukogude Kodumaa ühes uue demokraatia maade rahvastega peab visa võitlust püsiva ja demokraatliku rahu eest. Selles võitluses on toimunud viimasel ajal kaks tähtsat sündmust: Ühinenud Rahvaste organisatsiooni Peaassamblee teine istungjärk ja 2) üheksa kommunistliku partei nõupidamine Poolas.

Ühinenud Rahvaste organisatsiooni Peaassamblee teine istungjärk on toimunud sellises olukorras, et kõiki rahvaid häirib kapitalistlike riikide tagurlike ringkondade püüd külvata vaenu ja sallimatust uue demokraatlike riikide ja Nõukogude Liidu vastu. Nõukogude Liidu delegatsiooni juhi sm. Võšinski kõne ja tema poolt esitatud ettepanekud püstitasid lahendamiseks praeguse rahvusvahelise olukorra põhiprobleemi, millest on huvitatud kõigi maade rahvad. Selleks küsimuseks on võitlus püsiva rahu ja julgeoleku eest.

Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa valitsevad ringkonnad püüavad ajada sellist poliitikat, et kõrvale kalduda ja taanduda Ühinenud Rahvaste põhikirja ja ta Peaassamblee tähtsate otsuste täitmisest. Rööbiti sellega suureneb katsete hulk, kus teatud riigid püüavad lahendada olulisi rahvusvahelisi küsimusi väljaspool Ühinenud Rahvaste organisatsiooni.

14. detsembril 1946. aastal võttis Ühinenud Rahvaste Peaassamblee vastu ühel häälel ülitähtsa otsuse üldise relvastuse vähendamise kohta. Kuid Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa juhtivad riigitegelased, nagu USA president Truman ja Inglise välisasjade minister Bevin oma esinemistes ütlevad avalikult lahti relvastatud jõudude vähendamisest. Võiduajamine relvastumise alal jätkub. Igaüks mõistab, et USA ja Inglismaa diplomaatiliste juhtide töötused rahuarmastuse kohta lähevad täielikult lahku nende tegudest, nagu taevast maast.

Samuti on lugu teise ülitähtsa otsusega, mis võeti vastu Peaassambleel 24. jaanuaril 1946. a. selle kohta, et kõrvaldada rahvuslikust relvastusest aatomipomm ja teised selletaolised relvad. Kui Nõukogude Liit tegi ettepaneku, et sõlmida konventsioon aatomirelva keelamise kohta, et hävitada aatomipommide tagavarad ja keelata nende tootmine ka tulevikus, et organiseerida range kontroll aatomienergia käitiste üle, siis USA esindajad ütlesid lahti niihästi aatomirelva keelamisest kui ka aatomipommide tagavarade hävitamisest, ning Ameerika Ühendriikides jätkatakse aatomipommide tootmist. Ameerika Ühendriigid tegid sellise ettepaneku, et nemad saaksid kontrollida teisi maid, kuid ei taha, et neid kontrollitaks teiste riikide poolt. Isegi Briti aatomiteadlaste assotsiatsioon esines kahe avaldusega USA ettepanekute vastu, märkides, et need ettepanekud heidavad kõrvale rahvusvahelise kontrolli sisseseadmise aatomienergia üle.

Kogu maailma rahvad jälgivad rahutusega seda, et inglise ja USA sõjaväed on tänani võõrastele territooriumel. Sellega rikutakse täielikult Ühinenud Rahvaste organisatsiooni põhimõtteid ja otsuseid. Kuid hoolimata sellest inglise sõjaväed on ikka veel Egiptuses, olgugi et egiptuse rahvas nõuab nende lahkumist. Inglise ja ameerika sõjaväed terroriseerivad kreeka rahvast ja toetavad rahvavaenulist klikivõimu Kreekas. Selletõttu esinebki Kreekas kodusõda, kus vabadustarmastav kreeka rahvas võitleb oma elementaarsete õiguste eest. Samuti on ameerika sõjavägede Hiinas viibimine kodusõja õhutamise peapõhjuseks.

Kogu maailma rahvad avaldavad oma pahameelt selle kohta, et Hollandi sõjaväed

jätkavad agressiivset sõda Indoneesia Vabariigi vastu. Seda hävitavat asumaasõda toetavad täielikult Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa. Rohkem veel — hollandi sõjaväed on relvastatud USA ja inglismaa tankide, lennukitega jne.

Kurikuulsad Trumani doktriin ja Marshalli plaan käivad otse vastu Uhinunud Rahvaste organisatsiooni Peaassamblee otsusele 11. detsembrist 1946. a., kus on öeldud, et teiste maade abistamist ei tohi kunagi kasutada kui poliitilist vahendit. Kuid Ameerika Ühendriigid alustasid Inglismaa ja Prantsusmaa toetusel sellise kava teostamist, et dollarilaenu sõoda abil allutada euroopa maid oma majanduslikule ja poliitilisele kontrollile.

„Ameerika „abi“ toob peaaegu automaatselt kaasa selle maa poliitilise kursi muutmise, kellele seda „abi“ antakse: võimule tulevad parteid ja isikud, kes on valmis Washingtonist saadavate direktiivide järgi teostama Ameerika Ühendriikidele soovitatavat programmi sise- ja välispoliitika alal (Prantsusmaa, Itaalia jt.)...“ (A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast.)

Mis on sellise USA ja Inglismaa poliitika aluseks? Uhinunud Rahvaste organisatsiooni tahetakse õõnestada selleks, et need, kes seda poliitikat teostavad, esitavad nende maade reaktsiooniliste ringkondade huvisid. Need reaktsioonilised ringkonnad said aga möödunud sõja ajal kümneid miljardeid dollareid kasumitena ning nad on nüüd valmis ükskõik milleks, et oma kasumeid säilitada ja isegi suurendada. Sellepärast ongi nende tagurlike ringkondade eesmärgiks oheldamatu ekspansioon, nad hauvad oma kõvapeades uut maailmavallutamise ideed. Ent seepärast nad kiirustavadki sellega, et vabaneda kohustustest, mis nendele paneb Uhinunud Rahvaste organisatsiooni põhikiri. Nad taotleavad seda, et asendada ausa rahvusvahelise koostööpoliitikat teiste riikidele oma tahte pealesundimise ja teiste riikide siseasjadesse segamise poliitikaga.

Et USA reaktsioonilised ringkonnad lähtuvad sellistest eesmärkidest, on näha kõige selgemini USA riigisekretäri Marshalli programmisest kõnest Peaassamblee teisel istungjärgul.

„Marshalli plaan“, nagu selgus Ameerika tegelaste järgnevaist nõupidamistest ja sõnavõttudest, seisneb selles, et anda abi esijoones mitte vaesustunud võitjatelemaadele, Ameerika liitlastele võitluses Saksamaa vastu, vaid saksa kapitalistidele selleks, et alistanud endale Euroopa ja Saksamaa vajadusteks mineva söe ja metalli peamised allikad, viia sütt ja metalli vajavad riigid sõltumusse Saksamaa taastatavast majanduslikust võimsusest...“ (A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast.) Marshalli ei huvitanud see küsimus, kuidas rahu säilitada, kuidas korraldada rahvusvahelist koostööd, kuidas võidelda sõjasütitajate vastu. Marshall oma kõnes tõendas avalikult, et USA ka tulevikus ei täida endile võetud kohustusi kõikidel neil juhtudel, kui nad seda vajalikuks peavad. Marshall esines ettepanekuga luua ajutine komitee, mis asendaks Julgeoleku Nõukogu ning tühistaks Julgeoleku Nõukogu tähtsuse ja õõnestaks kogu Peaassambleed. Sellises ajutises komitees, mis koosneks vähem autoriteetseist isikuist, oleks maailma valitsemise pretsedentidel kergem rikkuda demokraatlike riikide huvisid. Sel kombel püütakse segases vees kalu püüda.

Ameerika Ühendriikides ja mõningail teistel maadel toimub sõjasütitajate tegevus ikka laiemas ja laiemas ulatuses. Nendes riikides külvatakse laimu, vaenu ja

sallimatust kõigi rahuarmastavate riikide ja rahvaste vastu. Sõjasütitamine toimub USA kasumiahnete monopolide näpunäidete järgi. Need monopolid ongi USA imperialismi aluseks. Kui need monopolid said sõjast tohutuid kasumeid, siis nüüd püüavad nad provotseerida uut sõda.

Kuid kogu maailma rahvad ei taha sõda, vaid ihaldavad kindlat ja püsivat rahu. Ning seepärast mõistavad nad hukka ja naelutavad häbiposti sõjasütitajate nimed ja teod. Riigid, kes astusid Uhinenud Rahvaste organisatsiooni, kohustusid arendama sõprusdemeid rahvaste vahel ja kindlustama püsivat rahu ja julgeolekut kogu maailmas.

„Teise Maailmasõja lõppemine seadis kõigi vabadustarmastavate rahvaste ette tähtsa ülesande: kindlustada püsiv demokraatlik rahu, mis kinnitab fašismi üle saavutatud võitu. Selle sõjajärgse perioodi peamise ülesande lahendamisel kuulub juhtiv osa Nõukogude Liidule ja tema välispoliitikale.

See tuleneb Nõukogude sotsialistliku riigi olemusest, kellele on täiesti võõrad igasugused agressiivsed ekspluataatorlikud impulsid ja kes on huvitatud kõige soodsamate tingimuste loomisest kommunistliku ühiskonna ülesehitamise teostamiseks. Üks selliseid tingimusi on välisrahu. Uue, kõrgema ühiskondliku süsteemi kandjana kajastab Nõukogude Liit oma välispoliitikas kogu eesrindliku inimkonna lootusi, inimkonna, kes taotleb kestvat rahu ega saa olla huvitatud uuest sõjast, mis on kapitalismi sünnitiseks. Nõukogude Liit on ustav võitleja kõigi rahvaste vabaduse ja sõltumatuse eest, rahvusliku ja rassilise rõhumise ning igasugusel kujul teostatava koloniaalse ekspluaterimise vaenlane. Teise Maailmasõja tagajärjel muutunud üldine jõudude vahekorraldus kapitalismi maailma ja sotsialismi maailma vahel on veelgi rohkem suurendanud Nõukogude riigi välispoliitika tähtsust ja laiendanud tema välispoliitilise aktiivsuse ulatust... (A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast.)

Nõukogude Liit väljus Suurest Isamaasõjast tugevamana ja võimsamana. Ta rahvusvaheline autoriteet on nüüd palju kõrgem kui enne sõda. Ta rahvaste ühtlus on kaljukindel. Ta kaitsevõime ning sõjakogemused on kõigiti kasvanud.

Nõukogude Liit vabastas palju riike fašistlikust ikkest. Nende riikide rahvad panid kehtima oma riikides uue demokraatia, mis täielikult vastab nende maade töötava rahva huvidele. Sel kombel kujunesid rahvalik-demokraatlikud vabariigid — Poola, Rumeenia, Bulgaaria, Tšehhoslovakkia, Jugoslaavia, Ungari ja Albaania. Need vabariigid eesotsas vägeva Nõukogude Liiduga on eesrinnas rahu ja julgeoleku kaitsmisele ning takistavad igasuguse agressiooni tekkimist. Samuti on töölis- ja demokraatlik liikumine tugevnenud kõikidel imperialistlikel maadel; süveneb asumaade rahvaste võitlus oma vabaduse eest.

„Koloniaalsüsteemi kriisi teravnemine Teise Maailmasõja tagajärjel väljendus rahvusliku vabastusliikumise võimsas tõususes kolooniate ja sõltuvates maades. Sellega sattusid ohu kapitalistliku süsteemi tagamaad. Kolooniate rahvad ei soovi enam elada endist viisi. Emamaa valitsevad klassid ei saa enam endist viisi hallata kolooniaid. Katsed maha suruda rahvuslikku vabastusliikumist sõjalise jõuga pööravad nüüd kolooniate rahvaste järjest kasvavale relvastatud vastupanule ja viivad pikalevenivate koloniaalsõdade (Holland-Indoneesia, Prantsusmaa-Vietnam)...“ (A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast.)

Võitluses fašismi vastu kommunistid näitasid erilist mehisust ja vaprust ning

selletõttu on rahvad tõstnud nad paljude valitsuste etteotsa. Kõik need faktid näitavad, et rahuarmastavate rahvaste rinne eesotsas Nõukogude Liiduga on tugevnenud.

„Nõukogude välispoliitika lähtub kahe süsteemi, kapitalismi ja sotsialismi pikema perioodi jooksul koosseksisteerimise faktist. Sellest järeldub koostöö võimalikkus NSV Liidu ja teiste süsteemidega maade vahel tingimusel, et peetakse kinni vastastikkuse ja endale võetud kohustuste täitmise põhimõttest. Teatavasti on NSV Liit alati jäänud ja jääb ustavaks endale võetud kohustustele. Nõukogude Liit on näidanud, et tal on tahet ja soovi koostööks.

Täiesti vastupidist poliitikat teostavad Ühinenud Rahvaste organisatsioonis Inglismaa ja Ameerika, kes teevad kõik selleks, et loobuda varem endale võetud kohustustest ja päästa lahti käed uue poliitika teostamiseks, mis on suunatud mitte rahvaste koostööle, vaid nende ässitamisele üksteise vastu, demokraatlike rahvaste õiguste ja huvide rikkumisele, NSV Liidu isoleerimisele.

Nõukogude poliitika peab lojaalselt kinni heanaaberlike suhete säilitamise kursorist kõigi nende riikidega, kes avaldavad soovi koostööks. Nende maade suhtes aga, kes on Nõukogude Liidu tõelised sõbrad ja liitlased, on ta alati käitunud, käitub nüüd ja edaspidi ustava sõbra ja liitlasena. Nõukogude välispoliitika näeb ette Nõukogude Liidu poolt neile maadele antava sõbraliku abi edasist laiendamist.

Rahu üritust kaitses hülgab Nõukogude välispoliitika kättemaksu põhimõtte võidetud rahvaste suhtes...“ (A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast.)

Selleks, et säilitada rahu ja julgeolekut, pani Nõukogude Liidu delegatsioon ette Ühinenud Rahvaste organisatsiooni Peaassambleele, et ta mõistaks hukka reas maades, eriti aga Ameerika Ühendriikides, Türgis ja Kreekas tehtava uue sõja kuritegeliku propaganda. Et Ühinenud Rahvaste organisatsioon vaataks uue sõja propagandat sellisena, et selle sallimine on Ühinenud Rahvaste organisatsiooni liikmete poolt endale võetud kohustuste rikkumine. Ühinenud Rahvaste organisatsiooni põhikiri aga nõuab — arendada sõbralikke suhteid rahvaste vahel rahvaste üheõiguslikkuse ja enesemääramise põhimõtte austamise alusel, samuti ka tarvitusele võtta muid vastavaid abinõusid üldise rahu kindlustamiseks ning „mitte ohustada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ning õiglust“ (art. 1, p. 2; art. 2 p. 3). Nõukogude delegatsioon tegi ettepaneku kõikide maade valitsustele, et nad keelaksid kriminaalkaristuse ähvardusel igasuguse sõjapropaganda tegemise. Ta tegi ettepaneku, et viidaks ellu Peaassamblee otsused relvastuse vähendamise ning aatomirelva ja kõigi teiste massiliseks hävitamiseks määratud põhiliste relvaliidide ärajätmise kohta rahvuslikust relvastusest.

Need Nõukogude Liidu ettepanekud kindlustavad Ühinenud Rahvaste organisatsiooni eduka tegevuse, tema põhikirjast kinnipidamise ja ta põhimõtete elluviimise.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni juht seltsimees Stalin tähendas: „Moskva teene seisneb selles, et ta paljastab väsimatult uue sõja süütajaid ja kogub rahulipu ümber kõik rahuarmastavad rahvad“. Need seltsimees Stalini sõnad tungisid kõikide nõukogude inimeste teadvusesse ja tundmusesse ning leidsid seal sügavat vastukaja. Samuti leidsid need sõnad vastukaja kogu maailma töötava rahva teadvuses. Nõukogude Liit seisab kaljukindlalt rahu ja julgeoleku kaitsmise eest.

Selle aasta septembri lõpus toimus Poolas üheksa kommunistliku partei esindajate informatsiooniline nõupidamine. Sellest nõupidamisest võtsid osa Bulgaaria

Töölise (kommunistide) Partei, Jugoslaavia, Rumeenia, Ungari, Prantsuse, Tšehhoslovakkia, Itaalia kommunistlike parteide, UK(b)P ja Poola Töölispartei esindajad. Pärast seda ilmus ajakirjanduses sellel nõupidamisel vastuvõetud deklaratsioon rahvusvahelise olukorra küsimuses ja resolutsioon nõupidamisel esindatud parteide kogemuste vahetamise ja tegevuse koordineerimise kohta.

Sellel nõupidamisel ja nendel avaldatud dokumentidel on esmajärguline poliitiline ja rahvusvaheline tähtsus. Nõupidamisest võtsid osa rea euroopa maade suurte kommunistlike parteide esindajad, kelle juhtimisel töötab ja võitleb ligi sada miljonit töelist, talupoega ja töötavat intelligentsi. Nõupidamisest võtsid osa ka UK(b)P — Lenini-Stalini võimsa ja võiduka partei — esindajad, selle kangelasliku partei esindajad, kes 30 aastat on juhtinud esimest suurt sotsialistlikku riiki võidult võidule.

Uheksa kommunistliku partei esindajat tulid nõupidamisele selleks, „et praeguse rahvusvahelise olukorra ja imperialistliku reaktsiooni agressiivse aktiivsuse tegevdamise tingimuses oleks kommunistlike parteide edasine eraldatus ja sidemete puudumine nende vahel ebaõige ja kahjulik.“ („Pravda“ juhtkiri 10. oktoobril 1947). Selleks, et vahetada üksikute parteide vahel kogemusi ja koordineerida nende tegevust, otsustas nõupidamine asutada informatsioonibüroo alalise asukohaga Belgradis. Informatsioonibüroo hakkab välja andma oma ajalehte.

Kommünikees teatatakse, et aruande rahvusvahelise olukorra kohta esitas sm. A. Ždanov. Nõupidamisest osavõtjad vahetasid arvamusi aruande kohta, kooskõlastasid täielikult oma vaated praegusele rahvusvahelisele olukorrale ja sellest tulenevatele ülesandele ning võtsid üksmeelselt vastu deklaratsiooni rahvusvahelise olukorra küsimuses. See deklaratsioon sisaldab nende oluliste muudatuste sügava marksistlik-leninliku analüüsi, mis on toimunud seoses Teise Maailmasõjaga ja pärast seda sõda rahvusvahelises olukorras. Kogu maailmas tegutsevate peamiste poliitiliste jõudude alal on toimunud uus paigutus, suhete muutumine nende riikide vahel, kes võitsid Teise Maailmasõja.

Sõja ajal moodustasid liitlased — Nõukogude Liit, USA ja Inglismaa — ühe leeri. Kuid juba fašismivastase sõja käigus oli liitlaste vahel sügav ja põhimõtteline erinevus sõja eesmärkide ja ka sõjajärgse maailmakorralduse ülesannete määratlemises. Nõukogude Liit ja demokraatlikud maad sõdisid selle eest, et Euroopas järele seada ja kindlustada demokraatlikku korda, et likvideerida fašism, vältida uue agressiooni kordumist Saksamaa poolt ja luua euroopa rahvaste vahel igakülgne koostöö. Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa seadsid endale sõjas eesmärgiks vabaneda oma konkurentidest maailmaturgudel, s. o. vabaneda hitlerlikust Saksamaast ja Jaapanist, kes püüdsid haarata vägivaldselt nende asumaid ja mõjusfääre. Nende kapitalistlike riikide eesmärgiks oli kinnitada maailmas oma valitsevat olukorda, oma valitsevat seisundit.

Sõjajärgsel perioodil see erinevus hakkas paratamatult süvenema. Fašistliku Saksamaa purustamisel etendas otsustavat osa Nõukogude Liit. Nõukogudemaa andis suurt toetust Euroopa demokraatlikele jõududele ja imperialistlike riikide ahelast, imperialistlike riikide süsteemist langesid välja uue rahvademokraatia maad.

„Uuel demokraatlikul võimul Jugoslaavias, Bulgaarias, Rumeenias, Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris ja Albaanias läks rahvahulkade toetusel lühikese ajaga korda

läbi viia sellised progressiivsed demokraatlikud ümberkujundused, milleks kodanlik demokraatia ei ole enam võimeline. Agraarreform andis maa talurahva kätte ja viis mõisnike klassi likvideerimisele. Suurtööstuse ja pankade natsionaliseerimine ja sakslastega koostööd arendanud reeturite varanduse konfiskeerimine õõnestas põhjalikult monopolistliku kapitali positsioone neis maades ja päästis rahvahulga imperialistlikust ikkest. Uhtlasi rajati riikliku üldrahvaliku omandi alus, loodi uus riigitüüp, rahvavabariik, kus võim kuulub rahvale, suurtööstus, transport ja pangad kuuluvad riigile ja kus juhtivaks jõus on elanikkonna töötavate klasside blokk, kelle eesotsas seisab töölisklass. Selle tulemusena pääsesid nende maade rahvad imperialismi pihtide vahelt ning rajavad alust üleminekuks sotsialistliku arenemise teele..." (A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast.)

Süvenes ja teravnes kapitalismi üldine kriis, sest kogu kapitalismi jõud nõrgenesid, sotsialismi ja demokraatia jõud aga tugevnesid.

„Seega kujunes välja kaks leeri: imperialistlik ja demokraatiavastane leer, kelle peaesmärgiks on Ameerika imperialismi maailmavalitsemise kehtestamine ja demokraatia purustamine, ning imperialismivastane demokraatlik leer, kelle peaesmärgiks on imperialismi õõnestamine, demokraatia kindlustamine ja fašismi riismete likvideerimine.“ (Nõupidamise deklaratsioonist.)

Kapitalismi üldkriisi edasise süvenemise ja teravnemise olukorras algas sel kombel nende kahe antagonistliku leeri võitlus. Imperialistlik ja demokraatiavastane leer tunneb kapitalistliku süsteemi, kapitalismi positsioonide üldist nõrgenemist.

„Sõja tagajärjel on mõõtmatuks kasvanud NSVL rahvusvaheline tähtsus ja autoriteet. NSVL oli Saksamaa ja Jaapani sõjalise purustamise juhtivaks jõuks ja hingedeks. Nõukogude Liidu ümber koondusid kogu maailma demokraatlikud progressiivsed jõud. Sotsialistlik riik pidas vastu sõja suurimaile katsumustele ning tuli välja võitjana surmahellusest tugevaima vaenlasega. Nõrgenemise asemel tugevnes NSV Liit.“ (A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast.)

Imperialismivastane ja demokraatlik leer — Nõukogude Liit ja uue demokraatia maad on tõsiseks, ületamatuks takistuseks imperialistlike plaanide teostamisel ja maailmavalitsemise kättevõitmise püüdel. Sellest ongi tingitud imperialistliku ja antidemokraatliku leeri jõudude ja nende tähtsaima kantsi Ameerika Ühendriikide imperialismi agressiivne aktiivsus. See aktiivsus seisneb igasuguste surve- ja rõhumisabinõude kasutamises, dollaritega äraostmises, nõrganärviliste hirmutamises aatomipommiga, šantaazis, pettuses, parempoolsete sotsialistide, eeskätt selliste töölisklassi reeturite — nagu seda on Inglise tööerakondlaste ja Prantsuse sotsialistide juhtivad ringkonnad — mobiliseerimises oma agressiivsuse ja ekspansiooni sõjavankri ette.

„Erikohal imperialistide taktikaliste vahendite arsenalis on parempoolsete sotsialistide, selliste, nagu Blumi tüüpi sotsialistid Prantsusmaal, Atlee ja Bevini tüüpi Inglismaal, Schumacheri tüüpi Saksamaal, Renneri ja Scherfi tüüpi Austrias, Saragati tüüpi Itaalias jne. reeturliku poliitika kasutamine, kes püüavad varjata imperialistliku poliitika tõeliselt rõõvellikku sisu demokraatia ja sotsialistliku fraseoloogia maski taha, kuid tegelikult on kõiges imperialistide ustavad käsikud, kes laostavad moraalselt töölisklassi ridu ja mürgitavad tema teadvust. Ei ole juhus, et Inglise imperialismi välispoliitika leidis Bevini isikus oma kõige järjekindlama ja innukama teostaja.“ (Nõupidamise deklaratsioonist.)

Demokraatiavastased imperialistlikud jõud kasutavad sõjalis-strateegilisi ja majandusliku ekspansiooni ning ideoloogilise võitluse vahendeid oma kõlvatute eesmärkide taotlemiseks. Eriti aga avaldub see aktiivsus uue sõja õhulajate kuritegeliku propaganda ja Nõukogude Liidu ja uue demokraatia maade vastu laimu levitamises eelkõige Ameerika Ühendriikides ja Inglismaal ning ka teistes kapitalistlikes maades.

„NSV Liidu vastu peetavas ideoloogilises võitluses tõstavad Ameerika imperialistid, orienteerumata poliitilistes küsimustes ja demonstreerides oma harimatust, kõigepealt välja idee sellest, et kujutada Nõukogude Liitu jõuna, mis olevat anti-demokraatlik, totalitaarne, Ameerika Ühendriike ja Inglismaad ning kogu kapitalistlikku maailma aga demokraatiana. See ideoloogilise võitluse plattform, kodanliku valedemokraatia kaitsmine ja kommunismi süüdistamine totalitarismis ühendab eranditult kõiki töölisklassi vaenlasi, alustades kapitalistlikest magnaatidest ja lõpetades parempoolsete sotsialistide liidritega, kes haaravad suurima valmisolekuga kinni igast Nõukogude Liidu vastu suunatud laimust, mida neile ette ütlevad nende imperialistlikud peremehed. Selle petisliku propaganda teljeks on väide, et tõelise demokraatia tunnuseks olevat paljude parteide ning opositsiooniks organiseeritud vähemuse olemasolu. Sel alusel tahaksid Inglise tööerakondlased, kes ei säästa jõudu kommunismi vastu võitlemiseks, avastada antagonistlikke klasse ja vastavat parteidevahelist võitlust NSV Liidus. Harimatud poliitikas, ei suuda nad kuidagi mõista, et NSV Liidus pole juba ammu kapitaliste ja mõisnikke, pole antagonistlikke klasse ja pole seetõttu seda parteide paljust. Nad tahaksid, et NSV Liidus oleks nende südamele armsaid kodanikke, sealhulgas ka pseudosotsialistlikke parteisid imperialistliku agentuurina. Kuid nende kurvastuseks on ajalugu need ekspluataatorlikud kodanlikud parteid kadumisele mõistnud.

Säästmata sõnu laimu sepitsemiseks nõukogude režiimi vastu, peavad tööerakondlased ja teised kodanlikud demokraatia advokaadid samal ajal täiesti normaalseks fašistliku vähemuse verist diktatuuri rahva üle Kreekas ja Türgis, pigistavad silmad kinni isegi vormilise demokraatia normide paljude kisendavate rikkumiste ees kodanlikes maades, vaikivad maha rahvusliku ja rassilise surve, korruptsiooni ja demokraatlike õiguste hoolimatu usurpeerimise Ameerika Ühendriikides.“ (A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast.)

Demokraatiavastaste imperialistlike propagandistide hüsteeriline kära ja ulgumine ei ole muud kui hirmu ja ahastuse väljendus eeloleva vältimatu kriisi, uute sotsiaalsete vapustuste, kapitalistliku korra hävingu ning seoses sellega oma kapitalide ja hiigelkasumite kaotamise ees. Nagu hitlerlikud saksa fašistidki, poevad imperialistid „kommunismi ohu“ varjusuitsu täha. Kõik see räägib eelkõige reaktioonilise imperialistliku leeri nõrkusest, räägib sellest, et kaasaegne kapitalism on parasitlik, roiskuv ja surev kapitalism.

„Tuleb silmas pidada, et imperialistide soovi vahel alustada uut sõda ja võimaluse vahel sellist sõda organiseerida on määratu suur vahemaa. Maailma rahvad ei taha sõda. Rahu pooldavad jõud on nii tähtsad ja suured, et kui need jõud on vastu pidavad ja kindlad rahu kaitsmise ürituses, kui nad avaldavad vastupidavust ja kindlust, siis varisevad agressorite plaanid täielikult kokku.“ (Nõupidamise deklaratsioonist.)

Kui küsida, kas omavad rahnarmastavad rahvad, kogu imperialismivastane leer sellist jõudu, et vältida sõja puhkemist, siis võib vastata kindlalt ja, sest demokraatlikud ja progressiivsed jõud ületavad praegu tunduvalt imperialistliku leeri jõud. Eelkõige seisab püsiva ja demokraatliku rahu kaitsel kaljukindl, võimas ja tugev Nõukogude Liit. „Ei tohi unustada, et imperialistlike agentide kära sõjaohu ümber taotleb nõrganärviliste ja ebakindlate inimeste hirmutamist ja šantaaži teel agressorile järeleandmise saavutamist.“ (Sealtsamast.)

Üheksa kommunistliku partei deklaratsioonis rahvusvahelise olukorra kohta on eriti rõhutatud, et „peaohi töölisklassile seisneb praegu oma jõudude alahindamises ja imperialistliku leeri jõudude ülehindamises.“ Tuleb silmas pida, et demokraatia ja sotsialismi jõud on Teise Maailmasõja tagajärjel tohutult ja mõõtmatult kasvanud. Ajaloo faktid räägivad sellest, „et kui Esimese Maailmasõja tagajärjel toimus esimene tõsine imperialistliku ahela läbimurdmine ja ühel kuuendikul osal maailmast tekkis võimas Nõukogude sotsialistlik riik, siis Teine Maailmasõda tõi kapitalistlikule maailmale uue tõsise lüüasaamise. Rivist langes välja kaks hambuni relvastatud imperialistlikku militaristlikku riiki, keda rahvusvaheline reaktsioon lootis kasutada Nõukogude Liidu vastu. Fašismivastase võitluse tules sündisid uue demokraatia maad, kes päätsid end imperialistlikust orjusest ja rajavad aluseid oma arenemisele sotsialistlikul teel.“ („Pravda“ juhtkiri 10. oktoobril 1947.)

Kuid imperialistliku antidemokraatliku reaktsioonilise leeri — alates Churchillist, Trumanist ja Marschallist ning lõpetades nende sabarakkudega, nagu on töölisklassi reetvad parempoolsed sotsialistid eesotsas Attlee, Bevini, Ramadier' ja Blumiga — agressiooni plaani nurjaajamiseks on vaja „imperialismivastasel, demokraatlikul leeril liituda, välja töötada kooskõlastatud tegevusplatvorm, välja töötada oma taktika imperialistliku leeri peajõudude vastu, Ameerika imperialismi vastu, tema Inglise ja Prantsuse liitlaste vastu parempoolsete sotsialistide vastu, eelkõige Inglismaal ja Prantsusmaal.“ (Nõupidamise deklaratsioonist.)

Teise Maailmasõja tulemuseks on ka see, et väga paljudes maades, nagu seda on eelkõige Itaalia, Prantsusmaa, Rumeenia, Bulgaaria, Tšehhoslovakkia, Hiina, Poola ja teised maad, on kasvanud ja tugevnenud kommunistlikud parteid. Seltsimees Stalin ütles selle kohta: „Kommunistide mõju on kasvanud sellepärast, et fašismi võimutsemise raskeil aastail Euroopas osutusid kommunistid ustavaiks, julgeiks, ennastsalgavaiks võitlejaiks fašistliku režiimi vastu, rahvaste vabaduse eest.“

Nüüd, kui imperialistlik reaktsioon, demokraatiavastane leer tungib kallale rahvaste vabadusele, õigustele, suveräänsusele ja sõltumatusele, tuli kokku üheksa kommunistliku partei esindajate nõupidamine, mis näitab kogu maailma rahvastele, et tõepoolest just kommunistid olid, on ja jäävad kõige ustavamaiks ja kindlamaiks võitlejaiks rahvaste vabaduse, õiguste, demokraatia, sõltumatuse, püsiva rahu ja julgeoleku eest.

„Sellepärast peavad kommunistlikud parteid juhtima vastupanu imperialistliku ekspansiooni ja agressiooni plaanidele kõigil aladel — riiklikul, poliitilisel, majanduslikul ja ideoloogilisel alal, nad peavad liituma, ühendama oma jõupingutused üldise imperialismivastase ja demokraatliku platvormi alusel ning koguma enda ümber kõik rahva demokraatlikud ja patriootilised jõud.“ (Nõupidamise deklaratsioonist.)

Nõukogude Liidu sõbralik rahvaste pere tähistab Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni kolmekümnendat aastapäeva üldrahvaliku poliitilise ja tootmise tõusu olukorras. Sotsialismimaa töölisklass, talurahvas ja intelligents on töötanud eesku-julikult, ennastsalgavalt ja sangarlikult pärastsõjaaegse stalinliku viisaastaku täit-misel ja ületamisel. Meie pühitseme Suure Oktoobri kolmekümnendat aastapäeva uute töövõitudega.

Kolmekümne aasta vältel, mil on eksisteerinud Nõukogudemaa, on ta võitnud kaks rasket ja purustavat sõda — välismaise interventsiooni 1918.—1920. a. ja Suure Isa-maasõja 1941.—1945. a. Need sõjad kestsid rohkem kui seitse aastat: see on peaaegu veerand aega nõukogude riigi eksisteerimise ajajärgust. Nõukogude võim sai tsaari-Venemaalt pärandina mahajäänud ja neli aastat kestnud imperialistliku sõja poolt purustatud ja laastatud maa. Peale selle tuleb silmas pidada, et rahuliku ülesehitus-töö ajal tuli nõukogude riigil peale majanduse taastamise ja ülesehitamise pärast hävituslikke sõdasid kanda suuri kulusid meie maa aktiivseks kaitseks ettevalmis-tamiseks.

Kõik need hiigelraskused tuli ületada. Ning Nõukogude Liit 13 aasta vältel, s. o. 1928.—1940. a. saavutas meie maa industrialiseerimise ja kollektiviseerimise alusel ajaloos ennenägematut edu. Ta muutus võimsaks eesrindlikuks industriaalseks riigiks, maailmas kõige rohkem mehhaniseeritud sotsialistliku suurpõllumajanduse maaks.

Uue, stalinliku viisaastaku plaani põhiülesanne seisneb selles, et taastada sõjas kannatanud rajoonid, taastada tööstuse ja põllumajanduse sõjaeelne tase ja siis ületada see tase tunduval määral. 1950. aastaks peab tõusma tööstuse tase 48 prot-senti, põllumajanduse — 27 protsenti, transpordi — 36 protsenti, kaubakäibe alal — 28 protsenti.

Lenin ütles, et „töö tootlikkus on lõppkokkuvõttes tähtsaim, kõige peamine uue ühiskondliku korra võiduks.“ Sellest lähtudes rakendatakse NSV Liidus uue viis-aastaku plaani kiireks teostamiseks igal alal sotsialistlikku võistlust ja stahhaanov-likke töömeetodeid.

Selleks, et edukalt täita uut viisaastakut, tuleb teostada ja ületada iga aasta, iga kvartaali plaani. Oktoobrirevolutsiooni XXX aastapäeva eelse sotsialistliku võistluse tulemused näitavad, et Nõukogude Liidu rahvad tulid edukalt toime endale võetud kohustustega.

Pärast sõda teostatakse Nõukogude Liidus sellist ehitustööd, mis oma ulatuselt ületab kõrgeima ehitustöö taseme enne sõda. Möödunud aastal taastati ja ehitati 800 käitist, 1947. a. astuvad tootmisse sajad uued ja taastatud vabrikud, tehased ja kaevandused. Uue viisaastaku plaan näeb ette 5900 riikliku ettevõtte (mitte arves-tades väikeettevõtteid) taastamise, ülesehitamise ja käikulaskmise. Kõik see suu-rendab ja tugevdab Nõukogude Liidu majanduslikku võimsust.

Nii siis näeme, et Nõukogude Liidu majanduse plaanikindel areng 30 aasta vältel näitab, et nõukogude sotsialistlik plaanimajandus on parim ja ainus õige majandus-liku tõusu ja footlike jõudude arengu ja kasvu organisatsiooniline vorm.

UK(b)P XVIII kongress, mis toimus 1939. aastal, konstateeris, et Nõukogude Liit on põhiliselt üles ehitatud sotsialistliku ühiskonna ning astus järk-järgult sotsia-lismilt kommunismi ülemineku ajajärku. Seoses sellega Nõukogude Liidul tuli

hakata lahendama põhilist majanduslikku ülesannet — järgi jõuda ja mööda jõuda peamistest kapitalistlikest maadest tootmise ulatuses ühe elaniku kohta. Sõda katkestas selle ülesande lahendamise. Nüüd, pärast sõda seoses uue viisaastaku plaani täitmisega asub Nõukogude Liit selle grandioosse ülesande teostamisele.

Määrates uue viie aasta plaani põhiülesanded, seltsimees Stalin püstitas laialaustliku perspektiivi meie majanduse võimsa tõusu alal. Võrdlemisi sõjaelse olukorraga tööstuse tase peab tõusma kolm korda; iga-aastane terasetoodang peab tõusma 60 miljoni tonnini, malmi toodang — 50 miljoni tonnini, söetoodang — 500 miljoni tonnini, naftatoodang — 60 miljoni tonnini. Nende ülesannete lahendamine võimaldabki Nõukogude Liidul järk-järgult üle minna kommunismile ja tagab meie kodumaale kaitse igasuguse juhuslikkuse eest. Seltsimees Stalin tähendas: „Selleks kulub nähtavasti kolm uut viisaastakut, kui mitte rohkem. Kuid seda võib teha, ning meie peame seda tegema“. Sel kombel kommunismi õilsad ja suured ideed saavad teostatud Nõukogude Liidus.

Nõukogudemaa plaanikindla arengu eriliseks jooneks on see, et seoses kogu majandusliku tõusuga toimub ka vahetpidamata rahva hüvangu tõus. Sotsialismi võit kindlustas Nõukogude Liidus rahva materiaalse ja kultuurse taseme kiire tõusu.

Esimese viisaastaku teostamise tulemusel kaotati igavesti tööpuudus, vaesumine ja pauperism. Seoses ekspluaatorlike klasside likvideerimisega teostati ajaloos ennenägematu rahvatulu ümberjaotus töötava rahva kõige laiemate hulkade kasuks. Rööbiti sellega kogu aeg kasvas rahvatulu üldmaht, suurenes põllumajanduse saaduste hulk ja kasvasid tarbimiskaupu tootvad tööstusalad. Seda tõendavad selgesti järgmised andmed: esimese viisaastaku lõpuks Nõukogude Liidu rahvatulu kasvas, võrreldes 1913. aasta tasemega, rohkem kui kaks korda; teise viisaastaku jooksul ta kasvas uuesti veel 2,1 korda ning 1938.—1940. a. ta tõusis veel 33 protsenti. Samuti kasvas tarbekaupade tootmine teise viisaastaku vältel kaks korda. Riigikulud tööliste ja teenistujate kultuur-eluolulise taseme tõstmise alal kasvasid samal ajal rohkem kui kolm korda.

Uue pärastsõjaaegse viisaastaku plaani kohaselt tõuseb tarbimine toiduainete ja tööstuskaupade alal sõjaelsele tasemele ja ületab selle oluliselt. Võites raskused, mis olid tekkinud pärast ennenägemata rasket sõda ja 1946. aastal esinenud põuda teatud rajoonides, Nõukogude Liit suurendab kiirete tempodega tarbekaupade tootmist.

Põllumajanduse alal suurenes viijasaak 1947. a. 58 protsenti, võrreldes 1946. aastaga. Selle tulemusel võib meie põllumajandus anda tunduvalt rohkem toorainet meie tööstusele. Näiteks 1947. a. plaani kohaselt suhkrutootmine peab suurenema 94 protsenti.

Kui Nõukogude valitsus ja kommunistlik partei väsimatult hoolitsevad elanikkonna hüvangu eest, siis samal ajal on olukord kapitalistlikes maades hoopis vastupidine. Näiteks Ameerika Ühendriikides ja Inglismaal on asunud monopolid pealetungile töörahva elamistasemele. Töötatööliste ja töötute demobiliseeritute arv moodustab Ameerika Ühendriikides 5 miljonit inimest.

Nõukogude Liidus teostati päris kultuurirevolutsioon. „Rahva kultuurilise arengu vaatekohalt — kõneles seltsimees Stalin juba partei XVIII kongressil — aruandeperiood oli tõepoolest kultuurirevolutsiooni periood. Üldise sundusliku alghariduse

elluviimine NSVL rahvuste keeltes, kõikide alade koolide õpilaste arvu kasv, kõrgematest koolidest väljalastud spetsialistide arvu kasv, uue nõukogude intelligentsi loomine ja tugevdamine, — selline on rahva kultuurilise tõusu üldpilt“.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon võimaldas seda, et esmakordselt inimkonna ajaloos said Nõukogude Liidus kõik kultuurisaavutused rahva omaks. Nõukogude kord avas piiramatud võimalused hariduse arenguks, kunstide, teaduste ja kirjanduse õitsenguks. Tänu sellele kõik meie suure kodumaa rahvad arendavad kiiresti ja edukalt oma sisult sotsialistlikku ja vormilt rahvuslikku kultuuri. Lenini-Stalini partei juhtimisel on nõukogude rahvad saavutanud 30 aasta vältel ülemaailmse-ajaloolise tähtsusega edu sotsialistliku kultuuri arengu alal.

Uhkusega võime öelda, et mitte ühelgi maal maailmas ei ole loodud selliseid tingimusi kultuuri arenguks, nagu seda on tehtud Nõukogude Liidus. Nõukogude sotsialistlik kultuur on kommunistliku ühiskonna ehitamise vahend, tema kiiret arengut toetab kõigiti ja võimaldab võimas nõukogude riik.

Sotsialistlik kultuur on töörahva miljonite kultuur. Lenin õpetas, et sotsialism algab sealt, kus kultuuri omandajaks saavad miljonid. Ta ütles: „Tuleb võtta kogu kultuur, mille jättis kapitalism, ning sellest üles ehitada sotsialism. Tuleb võtta kogu teadus, tehnika, kõik teadmised, kunst. Ilma selleta meie ei saa üles ehitada kommunistlikku ühiskonna elu“. Nõukogude kultuur areneb leninlik-stalinliku teadusliku ideoloogia alusel. Kõik eesrindlik, parim, mis on loodud teaduse, kunstide ja materiaalse kultuuri, eriti aga suure vene kultuuri saavutuste alal, kõik see kehastub uues, sotsialistlikus kultuuris, millele pani aluse Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon.

Nõukogude sotsialistlik kultuur omandab kriitiliselt mineviku kultuuripäranduse, kuid samal ajal ta avab uue ajajärgu, uue epohhi maailma kultuuri arengus. Sotsialistliku kultuuri ideelise olemuse moodustab marksistlik-leninlik maailmavaade. Ilma selleta ei saa olla nõukogude, sotsialistlikku kultuuri. Nõukogude ühiskonnas, kus töötav rahvas ehitab kommunistlikku ühiskonda, on kultuur ühiskondlike huvide teenistuses, ta kasvatab kodanikke kõigi rahvaste sõpruse, teisest töötavast inimesest lugupidamise ja töörahva huvide ühtsuse vaimus.

Nõukogude Liidus kujunesid hoopis uued suhted rahvuslike kultuuride vahel. Nõukogude võim kaotas natsionalismi ja šovinismi alused ning võimaldas kõikidele Nõukogudemaa rahvastele arendada oma majandust ja kultuuri vendluses ja sõpruses. Rahvuslik kultuur on Nõukogude Liidus sotsialistliku kultuuri väljendusvorm. Tähendab rahvusliku kultuuri arendamisel on meie maal progressiivne ja revolutsiooniline tähtsus kommunistliku ühiskonna ülesehitamises. Seltsimees Stalin õpetab: „Oma sisult proletaarne ja vormilt rahvuslik, — selline on see üldnimlik kultuur, millele viib sotsialism. Proletaarne kultuur ei kõrvalda rahvuslikku kultuuri, vaid annab talle sisu. Ning vastupidi rahvuslik kultuur ei kõrvalda proletaarset kultuuri, vaid annab talle vormi“.

Kommunistlik partei on alati pidanud otsustavat võitlust igasuguste natsionalistliku iseloomuga vigade ja moonutuste vastu kultuuri alal, sest ainult see võimaldab avara arengu kõikide Nõukogude Liidu rahvaste sotsialistliku kultuuri kiirele arengule ja õitsengule.

Eriti suur tähtsus on sotsialistliku kultuuri arengus UK(b)P KK otsustel ajakirjade „Zvezda“ ja „Leningrad“, kinofilmide „Suur elu“ ja draamateatrite repertuaari

kohta. Need otsused andsid vastulöögi apoliitilisuse ja ideetuse propaganda katsetele nõukogude kirjanduses ja kunstis.

Need otsused kindlustavad ja tugevdavad nõukogude kultuuri sotsialistlikku sisu. Nad õpetavad, et kirjanduse, kasvatus, teaduse ja kunsti küsimuste lahendamisel tuleb igal ausal nõukogude inimesel toimida kui tõelisel nõukogude patrioodil ning pidada häbistavaks kummarduda praegusaegse roiskunud ja kõdunenud kodanliku kultuuri ees.

30 aasta vältel pärast Oktoobrirevolutsiooni on Nõukogudema muutunud eesrindlikuks kultuurimaaks. See väljendub piltlikult selles suures üldhariduslike koolide, tehnikumide, kõrgemate koolide, teaduslik-uurimisinstituutide, kutsekoolide, teatrite, kinode, trükikodade, kunsti ja teaduse ning kirjanduse saavutuste hulgas, mis on loodud selle aja vältel. See väljendub nõukogude intelligenti hiigelkasvus. Kultuurirevolutsiooni tulemusel kasvab kogu Nõukogude Liidu rahvaste poiitiline aktiivsus, nõukogude patriotism, kommunistlik teaduslikkus, sotsialistlik suhtumine töösesse ja ühiskondlikusse varasse.

Nõukogude riigis on kultuur saanud kõikide rahvuste omaks. „Meie tahame — kõneles seltsimees Stalin — teha kõiki töölisi ja kõiki talupoegi kulturseiks ja harituiks, ning me teeme seda teatud ajaks“.

Rahvahulkade kultuuri ja hariduse tõstmiseks on kulutatud nõukogude riigi poolt hiigelsummad. Ainult stalinlike viisaastakute vältel enne Suurt Isamaasõda ehitati Nõukogude Liidus 60 000 uut kooli. Hariduse alal kulutati samal ajal üle 100 miljardi rubla. Õpilaste arv kasvas ligi viis korda, võrreldes õpilaste arvuga enne revolutsiooni. Enne Suurt Isamaasõda töötas Nõukogude Liidu alg- ja keskkoolides 1 200 000 õpetajat, enne Oktoobrirevolutsiooni aga vaid 230 000.

Fašistlikud röövlid purustasid ja põletasid sõja vältel hulga koole. Kuid suure taastamistö tulemusena töötab Nõukogude Liidus juba peaaegu samapalju koole kui enne sõda, s. o. üle 180 000 kooli.

Nõukogudemaal on loodud uus, sotsialistlik kool, mis kasvatab õppivat noorsugu kommunistlikult. Nõukogude kooli ülesandeks on kasvatada igakülgsest arenenud, tublisid, vastupidavaid, elurõõmsaid, oma võimetes ja jõus kindlaid, aktiivseid ja distsiplineeritud kommunistliku ühiskonna ülesehitajaid, kes on alati valmis oma elu pühendama Nõukogude kodumaa võimsuse tugevdamiseks ja kaitseks. Kõik rahvused Nõukogude Liidus saavad oma hariduse emakeeles. Pole kaugel aeg, kui Nõukogude Liidus hakatakse teostama sunduslikku keskkoolikohustust.

Enne Oktoobrirevolutsiooni oli Venemaal 91 kõrgemat kooli, kus õppis 112 000 üliõpilast. Praegu on Nõukogude Liidus 792 kõrgemat kooli ja neis õpib 634 000 tööliste, talupoja ja intelligendi last. Meie maal on kõrgemate koolide ja neis õppivate üliõpilaste arv suurem kui kõikides Euroopa riikides kokku.

Kui tehnikumides õppis enne Oktoobrirevolutsiooni 35 000 õpilast, siis nüüd õpib üle miljoni inimese.

Praegu töötab Nõukogude Liidu teaduslikes asutustes ja kõrgemates koolides üle 100 000 teadusliku töötaja, kellest on teaduste doktoreid ja professoreid üle 10 000, teaduste kandidaate ja dotsente — ligi 25 000. Enne revolutsiooni oli professoreid kõigest ligi tuhat ja teaduslikke töötajaid — mõni tuhat inimest.

NSVL Teaduste Akadeemia on kogu meie maa teaduse staap. Selles akadeemias on 8 osakonda, 76 teaduslik-uurimisinstituuti ja muud teaduslikku asutust. Peale

selle on akadeemial liiduvabariikides oma filiaalid ja baasid. Nõukogude õpetlaste teaduslikud uurimused on rikastanud kogu maailma teadust kõikidel teaduste ja tehnika aladel. Suure Isamaasõja aastail loodi teaduste akadeemiad Aserbaidžani, Armeenia, Usbeki ja Kasahhi liiduvabariikides. On loodud Leedu, Läti ja Eesti teaduste akadeemiad. Seda tuleb õigusega pidada nõukogude rahvuspoliitika triumfiks ja suursaavutuseks.

Nõukogude Liidus õitsevad lopsakalt sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik nõukogude kunst ja kirjandus. Arendades mineviku kunsti ja kirjanduse parimaid traditsioone, nõukogude kunst ja kirjandus avasid maailmas uue epohhi kunsti ja kirjanduse arengus. Nõukogude kunst ja kirjandus asuvad sotsialistliku realismi põhimõtetel ning vaimustavad ja kutsuvad üles uutele võitudele majanduse ja kultuuri rindel selleks, et üles ehitada helge kommunistlik ühiskond.

Uue stalinliku viisaastaku plaani alusel toimub sotsialistliku kultuuri edasine õitseng. Selles viisaastakus on ette nähtud, et rahvahariduse alal 1950. a. alg- ja keskkoolide arv tõuseb 193 000-le ja õpilaste arv neis 31 000 000-le. Viisaastaku vältel teostatakse üldkoolikohustust, alates laste 7. eluaastast. Üliõpilaste arv on viisaastaku lõpul, s. o. 1950. a. 674 000, õpilaste arv tehnikumides 1 280 000. Viisaastaku vältel kõrgemad ja kesktehnilised õppeasutused lasevad välja Nõukogude Liidus 2 000 000 spetsialisti.

Sellise suure haridusplaani teostamine võimaldab meie intelligentsile kõige laialdasema loova tööpõllu meie rahva kultuuri kasvu alal. Selles kultuuri õitsengus väljendub nõukogude rahvaste vankumatu sõprus, nõukogude demokraatia jõud ja meie riigi- ja ühiskonnakorra progressiivsus.

Nõukogude Liidu astumine sotsialismi lõpuleviimise ja kord-korralt kommunismile ülemineku ajajärku tähendab, et nõukogude rahvas tõuseb materiaalse ja kultuurse taseme alal uuele kõrgemale astmele.

Kogu meie kodumaa valmistub ette uuteks kohalike nõukogude valimisteks. Nendel valimistel esineb Lenini-Stalini partei blokis, liidus parteitutega. Parteiorganiatsioonide juhtimisel tuleb meil aktiivselt osa võtta nende valimiste ettevalmistamisest ja eeskujulikust läbiviimisest.

Vaimustatuna võidust Suures Isamaasõjas ja uutest töövõitudest, nõukogude rahvas sammub kommunistliku partei juhtimisel vastu edasisele veel suuremale majanduse, kultuuri ja meie võimsa kodumaa õitsengule, läheb helgele kommunismile.

Nõukogude pedagoogika saavutused ja ülesanded.

Nõukogude pedagoogika seab pedagoogilise teooria arenemise aluseks marksismi-leninismi õpetuse kultuurilisest revolutsioonist, sotsialistlikule ühiskonnale uue, igakülgsest haritud inimese kasvatamisest. Sotsialismimaa ehitab üles põhimõtteliselt hoopis teissugust kultuuri, mis erineb kodanlikust kultuurist eelkõige sellega, et sotsialist-

lik kultuur suundub töötajate huvide rahuldamisele töötajate eneste kaastegevusel. V. I. Lenin ütles, et „ainult sotsialismiga algab kiire, tõeline, täies ulatuses massiline, rahvastiku enamus, seejärel aga kogu rahvastiku osavõtul toimuv edasilikumine ühiskondliku ja isikliku elu kõigil aladel”. (Lenin, Teosed, k. XXI, lk. 439.) Pidevalt arenev ja rikastuv kultuur on sotsialismimaal sügavalt rahvalik. Sotsialistlik kultuur on revolutsiooniline. Marksismi-leninismi revolutsioonilise teooria alusel ta realiseerib proletaarse humanismi kõrgeid ideid ja kutsub kogu maailma töötajaid edasi inimkonna parema tuleviku poole. Sotsialistlik kultuur taotleb rahvaste sõprust. Ta ei ässita, nagu seda teeb kodanlik kultuur, ühte rahvast teise vastu, vaid ühendab ja vaimselt lähendab neid. Vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistliku kultuuri arenemine NSV Liidu rahvastel muutus eriti hoogsaks seoses teisel viisaastakul alghariduse ja kolmandal viisaastakul keskhariduse elluviimisega koolides, kus pärast võimu kättevõitmist proletariaadi poolt emakeel saavutas eluõiguse. Kõik see kokku määrab NSV Liidus teostatava kasvatus- ja hariduse sisu, kui ka nõukogude pedagoogika kui teaduse arenemise.

Kapitalistlik ühiskond tervikuna ja eriti ta kasvatus- ja hariduse süsteem eraldavad teravalt üksteisest vaimset ja füüsilist tööd. Kapitalistlikus ühiskonnas inimene tööjaotuse tõttu on kistud tükkideks ja väga sageli ta osutub masina lisandiks. Vaimse ja füüsilise töö lahutamine kapitalistlikus ühiskonnas on viinud selleni, et vaimne töö on muutunud ühiskonna väiksearvulise osa eesõiguseks. Seejuures lahutamine on niivõrd sügav, et vaimse ja füüsilise töö vahele on tekkinud kuristik. Sotsialistlik kord tervikuna ja ta igakülgse kasvatus- ja harimise süsteem eriti kindlustavad vastuolu kaotamise vaimse ja füüsilise töö vahel, luues võimalusi annete igakülgseks arendamiseks ja nende rakendamiseks töö, teaduse ja kunsti kõikvõimalikel aladel. Hariduse sisu ja vormi määramisel arvestatakse siin vajadust kooskõlastada vaimset ja füüsilist tööd.

Nõukogude pedagoogika üheks põhialuseks osutub marksismi-leninismi õpetus teooria ja praktika ühtsusest. Kasvatus- ja pedagoogilise uurimistöö sisu ja meetodite määramisel nõukogude pedagoogika väljub teooria ja praktika ühtsuse vajalikkusest. Teooria on tegutsemise juhiseks, nii õpetavad Marx, Engels, Lenin, Stalin. Teooria ja praktika side võetakse aluseks kogu koolihariduse sisule. Allakriipsutades teooria ja praktika omavahelise seose tähtsust seltsimees Stalin ütles stahhaanovlaste esimesel üleliidulisel nõupidamisel: „Teadust seepärast nimetataksegi teaduseks, et ta ei tunnusta eba-jumalaid, ei karda tõsta kätt iganeva, vana hävitamiseks ja teravalt kuulatab praktika, kogemuste häält.” (Stalin, Kõne stahhaanovlaste esimesel üleliidulisel nõupidamisel, 1935, lk. 22.)

Lenin ja Stalin osutasid lakkamatult sellele, et kasvatus- ja kogu rahvahariduse töö alal omab esmajärgulise tähtsuse praktiliste pedagoogiliste kogemuste kogumine ja üldistamine. „Meie ei oska koguda

praktiliste kogemuste juhiseid ja neid üldistada", kirjutas Lenin oma direktiivides Hariduse Rahvakomissariaadi töötajatele. (Vt. Lenin, Teosed, k. XXVI, lk. 163.) UK(b)P KK oma 1931. aasta määrusega „Alg- ja keskkoolist“¹ kriipsutas samuti alla seda ülesannet, juhtides hariduse rahvakomissariaatide tähelepanu vajadusele koondada vastavate uurimisinstituutide tööd peamiselt tegelike kooliõpetajate poolt kogutud kogemuste tundmaõppimisele ja üldistamisele. Pedagoogilise praktika ja pedagoogilise teooria ühtsus peab olema pedagoogika aluseks. Teadusliku kommunismi aluste rajajad, lähtudes sotsialistlikust ühiskonna korrast, määrasid kasvatuses eesmärgiks kommunistliku kasvatuses. Kommunistliku kasvatuses mõistesse kuuluvad tingimata teaduslik ja polütehniline haridus, kehaline arendamine, esteetiline kasvatamine ja kommunistliku moraali kasvatamine. Nõukogude pedagoogika määrab hariduse sisu marksismi aluste rajajate õpetuse põhjal ja arvestades sotsialistliku ühiskonna konkreetseid ülesandeid kui ka vanuslikke iseärasusi. Sel viisil NSV Liidus teostatakse haridust tõelise teaduse alusel. Ühiskonna sotsialistliku ümberkujundamise vajadusest lähtudes Lenin ja Stalin seadsid kommunistlikule kasvatuses ülesandeks relvastada juurdekasvavat sugupõlve kõikide teadmistega, kogu selle kultuuriga, mille on välja töötanud inimkond. „Kommunistiks saada on võimalik alles siis, kui rikastad oma mälu kõikide nende rikkuste teadmistega, mis on välja töötatud inimkonna poolt.“ (Lenin, Teosed, k. XXX, lk. 407.) Lenin näitas erakordse selgusega, milline peab olema kasvatuses ja hariduse sisu sotsialistlikus koolis. Kool peab õpetama kommunismi. Lenin rääkis noorsoole: „Vana õppimise, vana tuupimise, vana drilli asemele peame asetama oskuse võtta endale kogu summa inimeadmistest ja võtta seda nii, et kommunism ei oleks teil millekski päheõpituks, vaid oleks selleks, mis teie eneste poolt on läbi mõeldud, oleks nendeks järeldusteks, mis osutuvad möödapääsmatuteks nüüdisaegse hariduse vaatekohalt.“ (Lenin, sealsamas, lk. 408.) Kool peab andma õpilastele alused teaduslikest teadmistest, peab rikastama mälu „kõikide faktide teadmistega, millele pole võimalik olla nüüdisaegseks haritud inimeseks.“ (Sealsamas, lk. 407.) Rääkides õpetuse iseloomust Lenin paljastab vana kooli „surnud, skolastilist, kroonulikku, pappide mõjutustest mustatud õpetuse iseloomu.“ (Lenin, Rahvahariduse ülesannetest, ajaleht „Pravda“, 1930, 25. 04., nr. 114) ja seab viimasele vastu meie nõukogude kooli, mis orgaaniliselt on seotud tööliisklassi võitlusega ja ülesehitustööga: „Meie kool peab andma noorsoole teadmiste alused, andma oskuse endil välja töötada kommunistlikke vaateid, tegema noortest haritud inimesi.“ (Lenin, Teosed, k. XXX, lk. 413.)

Vana kooli puudusi paljastades Lenin kriipsutas alla, millist erakorralist tähtsust nõukogude koolis omavad süstemaatilised üldhariduslikud teadmised. Sm. Stalin samuti korduvalt osutas süstemaati-

¹ Vt. E. Golant-J. Käis. Abiks õpetajale, 1945, lk. 5.

liste teadmiste vajalikkusele. „Selleks, et ehitada, on vaja teada, selleks aga et teada, on vaja õppida. Õppida püsivalt, kannatlikult... Vallutada teadust, üles kasvatada bolševikkude-spetsialistide uued kaadrid teaduste kõikidel aladel, õppida, õppida, õppida kõige püsivamal viisil — selline on nüüd meie ülesanne. Revolutsioonilise noorsoo sõjakäik teadusesse — seda on nüüd meile vaja, seltsimehed.“ (Stalin, Kommunistlikest noortest, 1937, lk. 100 ja 101.) Vaimse hariduse ülesanded Lenin sidus lahutamatuks kommunistliku moraali kasvatamisega. „On vaja, — ütles Lenin, — et nüüdisaegse noorsoo kogu kasvatus-, haridus- ja õpetustöö kujuneks meie kommunistliku moraali kasvatamiseks.“ (Lenin, Teosed, k. XXX, lk. 409—410.) Sel ajal kui kodanlikud pedagoogid-teoreetikud ülimal määral tõstsid esikohale lapse isiksuse osa kasvatusprotsessis, kapitalistlik kord ei andnud töötajate lastele elementaarseid võimalusi nende vaimseks ja füüsiliseks arenemiseks, kiskudes neid varastest lasteaastatest ekspluateeritavate hulka, tõugates neid hädasse ja viletsusse. Ainult proletaarne sotsialistlik revolutsioon löi materiaalsed eeldused iga lapse isiksuse igakülgeks arenemiseks. Sotsialistlikus revolutsioonis need ülesanded ei osutu välisteks, lapse individuaalsele huvidele võõrasteks ja vastuseisvateks, kuna sotsialistlikus ühiskonnas „kõikidest maailmas leiduvatest väärtuslikest kapitalidest kõige väärtuslikumaks ja kõige otsustavamaks kapitaliks osutuvad inimesed, kaadrid.“ (Stalin, Kõne Kremli lossis Punaarmee akadeemikute lennule, 1937, lk. 12.) Sotsialistlik ühiskond on objektiivselt huvitatud ta liikmete kõikide annete ja võimete maksimaalsest ja igakülgest arenemisest. „Iga tööliste, töötaja lapsel on õigus meilt nõuda, et me kasvataksime temast sotsialistliku riigi täisväärtusliku, loovvõimelise kodaniku, kes suudaks astuda oma isa kohale ja viia edasi Lenini asja veelgi võimsama ja ulatuslikuma tempoga.“ (Kirov, S. M., Artiklid ja kõned, 1934, lk. 143.) Nii on kindlaks määratud sotsialistliku ühiskonna ja kommunistliku kasvatus ülesannete ühtsus. Sellisel viisil nõukogude pedagoogika realiseerib inimkonna parimate esindajate ootusi ja lootusi, kujundades kasvatust inimese isiksuse igakülge arenemise vahendiks.

Laste kasvatamine NSV Liidus toimub rahvaste sõpruse, nõukogude patriotismi ja ateismi vaimus. See tähendab, et siin kasvatakse inimesi, kes vihkavad rahvuslikku eraldamist ja rahvaste rõhumist, inimesi, kes saavad aru, millist kahju võitlusele töötajate vabastamise eest toob rahvuslik vaen, mida kodanlus teadlikult õhutab, inimesi, kes armastavad nõukogude kodumaad, kes vihkavad tööliklassi vaenlasi, inimesi, kelledel „eesmärgi selgus, püsivus eesmärgi poole püüdmisses ja iseloomu tugevus murravad eest kõikvõimalikud takistused“. (Stalin, vt. ajaleht „Pravda“, 1935, 25. 08, nr. 234) ja püsivad iseloomu lahutamatu omadustena. Nõukogude koolis formeerub ateistlik maailmavaade, kasvatatakse igapäevase õppetööga õpilastes

arusaamist usu klassiolemusest. Kasvatada lastes sotsialistlikku suhtumist töösse ja ühiskondlikusse omandisse, kasvatada distsiplineeritud olekut, ausust, tõearmastust, õiget ühiskondlikku käitumist — need on tähtsaimateks pedagoogilisteks ülesanneteks.

NSV Liidus, kus on teostatud majanduse sotsialistlikud vormid, sotsialistlik omand ja sotsialistlik töökorraldus, on otsustava tähtsusega ülesanne jagu saada kapitalismi iganditest inimeste, kommunismi ülesehitajate teadvuses. Siit tuleneb nõukogude pedagoogika üha suurenev tähtsus. Pedagoogika kui teadus peab määrama kindlaks õige kooskõla laste intellektuaalsete võimete arendamise ja neis kõrgete moraalseste omaduste arendamise vahel, kuna viimased on kohustuslikud sotsialistliku ühiskonna liikmele.

Sotsialismi võidust lähtudes NSV Liit on astunud uude arengu faasi, faasi, milles teostub klassideta sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpetamine ja järk-järguline üleminek sotsialismilt kommunismile ja mille vältel omandab otsustava tähtsuse töötajate kommunistlik kasvatamine, kapitalismi igandite väljajuurimine nende inimeste teadvuses, kes ehitavad kommunistlikku ühiskonda. Sm. Stalin oma aruandes ÜK(b)P XVIII kongressil formuleeris ülesanded kommunistliku kasvatusalal, millised otseselt kehtivad ka laste kommunistliku kasvatuskohta. Kõrge poliitiline tase ja marksistlik-leninlik teadlikkus, iga töötaja valmidus anda maksimum sellest, mida ta üldse on võimeline andma oma isiklike omaduste poolest, ideoloogiline ettevalmistatus ja poliitiline kindlus, võime vabalt orienteeruda sisemises ja rahvusvahelises olukorras — niisugused on need sotsialistliku ühiskonna töötaja omadused, mida kool peab võtma oma kasvatusprogrammi ja sisse kasvatama neid noorele sugupõlvele. Kooli abistamises selle ülesande teostamisel seisnebki nõukogude pedagoogika kui teaduse vastutav osa. Sotsialistlikku tüüpi töötaja omadused, nagu need on näidatud seltsimees Stalini aruandes, osutuvad marksismi-leninismi õpetuse edasiseks sügavaks edasiarendamiseks uue inimese kasvatamise osas sotsialismilt kommunismile ülemineku tingimustes. Nõukogude pedagoogika ees sellele vastavalt seisab ülesanne välja töötada kasvatusprogrammi sisu, sellised vormid ja meetodid, mis arendaksid lastes, nende süstemaatilise kaastõmbamisega ühiskondliku iseloomuga huvide ringi, kohandatult lapse iseärasustele, võimeid seada ühiskondlikke huvisid kõrgemale isiklikest, kasvataksid lastes armastust töö, kodumaa, meie kodumaa inimeste vastu, oskust ületada raskusi, omada püsivust ja vastupidavust, kasvataksid lastes viha klassivaenlaste vastu ja igasuguste kapitalismi igandite vastu inimeste teadvuses, nagu näiteks karjerismi, upsakuse, natsionalismi, egoismi, usklike ja muude „sünnimärkide“ vastu, mida täiskasvanud on pärinud kapitalistlikust minevikust. Sm. Stalin oma aruandes XVIII kongressil, rääkides uuest nõukogude intelligentsist, seletas: „Meie tahame teha kõik töölisel ja talupojal kultuurseteks ja haritud inimesteks.“ (Stalin, Aruanne Par-

tei XVIII kongressil UK(b)P KK tööst, 1939, lk. 61.) Kooskõlas kolmanda viisaastaku plaani põhiülesannetega „on vaja kindlustada linna ja maa kogu töötajate massi kultuurse taseme märgatavat tõusu, teostada suur samm edasi ajaloolise ülesande täitmisel — tõsta töölisklassi, sotsialistliku ühiskonna eesrindliku ja juhtiva jõu, kultuurtehnilist taset insener-tehnilistel aladel töötajate tasemeni“. (UK(b)P XVIII kongressi resolutsioon, 1939, lk. 14.) See ajaloolise tähtsusega ülesanne paneb nõukogude koolile ja pedagoogilisele teorialele suure vastutuse — tõsta õpetuse ja kasvatus taset üldhariduslikus koolis nende nõuete tasemele, milised seab üles sotsialismi lõpetamise ja kommunismile järk-järgulise ülemineku ajajärk. „On jõudnud kätte aeg, millal tõstetakse esile kasvatusliku iseloomuga ülesanded, töötajate kommunistliku kasvatus ülesanded.“ (V. Molotov, NSVL rahvamajanduse arendamise kolmas viie aasta plaan, 1939, lk. 52.) Kool peab teostama kogu õppe- ja kasvatus töö selliselt, et kindlustada lastele kommunistlikku kasvatust. Suure tähtsusega on kommunistliku moraali kasvatamisel õpetaja süstemaatiline kasvatus töö kui ka kooli kommunistlike noorte ning pioneeriorganisatsioonide poolt teostatav kasvatus töö. Ühiskondlikult ja individuaalselt seisukohalt vajalike käitumisharjumuste kujundamine, teadliku distsipliini sissekasvatamine õpilastele koolis ja väljaspool kooli osutub kooli üheks kõige tähtsamaks ülesandeks.

Kommunistliku kasvatus ülesandeid on täiendanud oluliste nõuetega partei ajaloolised otsused ideoloogilise töö kohta ja sm. Ždanovi ettekanne Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 29. aastapäeva puhul, mis kohustavad kooli kasvatama meie noorsugu bolševistliku ideelisuse vaimus ja välja juurima igasugused kapitalistlikud igandid inimeste teadvusest. „Nõukogude kord ei või sallida noorsoo kasvatamist ideetuse vaimus, ükskõiksuse vaimus poliitika vastu. Tuleb kaitsa noorsugu moraalselt laostavate mõjude eest ja organiseerida tema kasvatust ja haridust bolševistliku ideelisuse vaimus. Ainult nii viisi võib kasvatada sotsialismi ülesehitajate vaprat sugupõlve, kes usuvad meie eesmärgi võidusse, kes on eluljulged ega karda mingisuguseid raskusi ja kes on valmis ületama igasuguseid raskusi“ (A. Ždanov).

Sügavad muutused Nõukogude Liidu elus, sotsialismi teostamisel meie riigis on võimaldanud jõuka ja kultuurse elu nõukogude ühiskonna liikmetele. Töötajate kultuuriline tõus tõstab esile uusi inimesi, kes on kasvanud revolutsiooni ajal, on õppinud nõukogude koolis, on vallutanud tehnika, kes kannavad endis sotsialistlikku töökultuuri, on julgeteks novaatoriteks ja on piiritult ustavad nõukogude kodumaale. „Vaadeldge teraselt seltsimehi stahhaanovlasi,“ ütles seltsimees Stalin. „Mis inimesed need on? Need on peamiselt — noored või keskealised mees- ja naistöölised, kultuurised ja tehniliselt ettevalmistatud inimesed, kes annavad töös täpsuse ja korralikkuse eeskujusid, kes oskavad hinnata aja tegurit töös, kes on õppinud arves-

tama aega mitte ainult minutitega, vaid ka sekunditega. Enamik neist on läbi teinud nn. tehnilise miinimumi ja jätkab oma tehnilise hariduse täiendamist... Kas pole selge, et stahhaanovlased on uuendustlasteks meie tööstuses, et stahhaanovlik liikumine on meie tööstuse tulevik, et temas peitub töölisklassi edasise kultuurtehnilise ja tehnilise tõusu idu, et ta avab meile selle tee, mille kaudu ainult võib saavutada neid tööviljakuse kõrgemaid näitajaid, mis on tarvilikud üleminekuks sotsialismilt kommunismile ja vastuolu kaotamiseks vaimse ja kehalise töö vahel?" (UK(b)P ajaloo lühikursus, 1945, lk. 318.) „Seega NSV Liidus inimesed, kes arendavad oma materiaalist tootmisvõimet ja oma materiaalist suhtlemist, kujundavad ümber koos antud tegelikkusega ka oma mõtlemist ja oma mõtlemise saadusi.“ (Marx ja Engels, Saksa ideoloogia, Teosed, k. IV, lk. 17.) Nõukogude pedagoogika ees seisab määratu tähtsusega ülesanne — abistada kõiki kasvatuslikke asutusi ja esijoones kooli edukalt sisse kasvatada stahhaanovlaste nimetatud omadused miljonitele nõukogude õpilastele kui kommunistliku ühiskonna tulevastele ülesehitajatele.

Nõukogude pedagoogikas leidsid aset teatava ajajärgu vältel vaevalikud mõjutused, mis tõukasid pedagoogilist teooriat ja praktikat kooli ja õpetaja väljasuremise antileninliku teooria teele. Nõukogude pedagoogikas kerkis esile „teoreetikuid“, kes naeruvääristasid kooli ja õpetajat ja panid ette muuta sõltuvaks kooli kogu õppetööd tööstuslike, põllumajanduslike ettevõtete, linna- ja külanõukogude jne. plaanidest. See pedagoogilise teooria kõige kahjulikum joon tegi raskest kahju nii teooria enese kui ka koolipraktika arenemisele. Üleliidulise Kommunistliku Partei Keskkomitee, paljastades juba 1931. aastal kõige kahjulikumad antileninlikku teooriat „kooli väljasuremisest“, näitas reas määrustes koolitöö sisu ja meetodid ja andis konkreetsed juhised tähtsaimates pedagoogilistes küsimustes.

Seltsimees Stalini initsiatiivil läbi viidud võitlus moonutustega pedagoogikas, kahjulike teooriate väljajuurimine, põhilise puuduse kättenäitamine koolitöös, õppe- ja kasvatustöö sisu ja meetodite detailne väljatöötamine, mis kindlustavad koolitöö kvaliteedi tõstmise kooskõlas sotsialismi ülesehitustöö nõudmistega, kõik see määras uue etapi nõukogude pedagoogika arenemises. Seltsimees Stalini juhtimisel ja tema initsiatiivil töötati välja rida UK(b)P KK määrusi kooli kohta, mis kooskõlas Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini õpetusega määravad kooli ülesanded. Rida UK(b)P KK otsuseid kooli kohta määravad, millised peavad olema programmid, meetodid, õpikud ja kord koolis, avastatakse vead üksikute õppeainete õpetamises. Sellised määrused, nagu „Alg- ja keskkooli programmide ja režiimist“ — antud 25. 08. 1932, „NSV Liidu alg- ja keskkooli struktuurist“ — antud 15. 05. 1934, ja „Algkooli ja keskkooli õpikutest“ — antud 12. 02. 1933, määrasid koolitöö põhilise sisu ja meetodid, andsid konkreetsed juhised stabiilsete programmide ja õpikute kohta ja määrasid õppetöö organisatsioonilised vormid ja kooli struktuuri. Nagu määrus „Alg- ja

keskkoolist", nii ka järgmised otsused kooli kohta osutusid väärtuslikuimaks panuseks nõukogude pedagoogika teooriasse.

Erilise tähtsusega nii koolis kui ka ajaloolisel rindel on seltsimees Stalini, Kirovi ja Zdanovi juhised ajaloo õpikute kohta. Terava ja hoolitseva tähelepanu eest, mida seltsimees Stalin on osutanud koolile, pole peitu jäänud suurte teoreetiliste, teaduslike ja metodoloogiliste küsimuste kõrval ka igapäevase praktika küsimused kuni õppevahendite kvaliteedi küsimuseni. Erakordselt suur on seltsimees Stalini osa kooli taseme tõusus, nõukogude pedagoogika arenemises. Oma hoolitsustes laste eest, kasvatus ja hariduse kommunistliku suuna eest seltsimees Stalin isiklikult pöörab suurt tähelepanu pedagoogilistele küsimustele. — Vaenulike elementide kaastegevusel tekkisid õige kahjulikud mõjutused pedagoogikale nn. pedoloogia ja pedoloogide ülevõimu näol pedagoogilises teoorias ja koolipraktikas. Eri määrusega UK(b)P KK 1936. aastal täielikult paljastas pedoloogia kui väärteaduse ja lõi kõik tingimused, mis olid vajalikud pedagoogika ja pedagoogide õiguste taastamiseks. Partei ja valitsuse abiga nõukogude õpetajaskond ja parimad teaduslikud töötajad pedagoogika alal, kõrvaldades kahjurluse järeltõusu pedagoogilises teoorias ja koolipraktikas, loovad pedagoogikat kui teadust kommunistliku kasvatus sisust ja meetoditest, ja tõstavad õppe- ja kasvatustöö kvaliteeti koolis kooskõlas ülesannetega, mis on antud valitsuse ja partei poolt. Nõukogude kool on nüüd astunud tõelise sotsialistliku kooli teele.

Pedagoogika ülesandeks on õppetöö ulatuse ja sisu määramine üksikutes distsipliinides, programmide jne. koostamise põhimõtete kindlaks määramine, õppetöö üldmeetodite ja erimetoodikate väljatöötamine. Üldharidusliku nõukogude kooli programmid, mis on koostatud kooskõlas õpilaste vanuslike iseärasustega, kindlustavad üldhariduslike teadmiste küllaldast mahtu ja valmistavad kesk-, kutsekooli ja kõrgema kooli jaoks, nagu seda rõhutab UK(b)P KK oma määruses „Alg- ja keskkoolist“ (antud 05. 09. 1931), täiesti kirjaoskajaid inimesi, kes valitsevad hästi teaduste põhialuseid (füüsika, keemia, matemaatika, ajalugu, emakeel, maateadus jt.). Iga aine programm määrab eraldi kindlaks süstemaatiliste teadmiste ulatuse, mis tuleb kindlalt ja teadlikult omandada, kui ka vajalike oskuste ringi. Koos sellega programmid avavad laiaulatuslikud võimalused sügavate kasvatuslike ülesannete lahendamiseks õpetusprotsessis. Kuna nõukogude koolis on välditud teaduse igasugune võltsimine, avavad programmid suured võimalused selleks, et faktid, mis kuuluvad õppeaine sisusse ja tulevad õpilastel omandada, oleksid sobivalt mõtestatud selle tähtsuse seisukohalt, mida nad omavad õpilastes materialistliku maailmavaate kujundamisel, kommunistliku moraali kasvatamisel, kui ka tegutsemisuskuse omandamisel sotsialistliku ülesehitustöö huvides.

Matemaatika, füüsika, keemia, loodusteaduse õppimine loob aluse polütehnilisele haridusele, tutvumisele tähtsamate tootmisharude põhimõtetega. Oma ääremärkustes N. K. Krupskaja teesidele polütehnilise

hariduse kohta V. I. Lenin kirjutab 1920. aastal: „Tingimusteta ülesandeks on seada viivitamatu üleminek polütehnilisele haridusele või õigemini — rea kohe kättesaadavate abinõude tarvituselevõtt polütehnilise hariduse suunas.“ (Lenin, Teosed, k. XXX, lk. 419.) Kindlustades õpilastele hulgitootmise teaduslike aluste tundmise nii tööstuse kui ka põllumajanduse alal ja omades võimalusi tutvustada sotsialistliku tootmisega nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt, nõukogude kool sellesamaga teostab polütehnilist haridust.

Nõukogude koolis rakendatavad õpetusmeetodid ei ole kodanliku kooli parimate meetodiliste saavutuste kriitikata jäljendamine. Kasutades varemate aegade didaktilist pärandust on nõukogude kool töötanud selle ümber kooskõlas uute võimalustega, mis õpetamiseks ja kasvatamiseks on loodud sotsialistliku tegelikkusega. Otsustav osa kogu õppe- ja kasvatustöös kuulub õpetajale. Õppetöös nõukogude õpetaja juhindub järgmistest põhimõtetest: 1) Ta püüab äratada õpilastes elavat huvi ja tähelepanu läbivõetava aine vastu, sest huvi olemasolu kindlustab õpilase aktiivsust, ta pingutuste kokkuhoidu teadmiste omandamisel ja lubab tõsta õppeprogrammilise materjali kasvatustlikku mõju. 2) Tihedalt on sellega seotud ka õpetaja hoolitsemine selle eest, et kindlustada õpilaste kõrget teadlikkust teadmiste omandamisel. 3) Aine ettekandmine ja õpilastele teadmiste edasiandmine peab olema süstemaatiline, seotud ja järjekindel. 4) Õpetuse sisu ja iseloom peavad vastama õpilaste vanuslikele iseärasustele ja peavad olema neile jõukohased; seejuures on vajalik säilitada õppetöös niisugune pingeline, mis kasvataks lastes harjumusi raskuste ületamiseks. 5) Seoses koolide iseärasustega, eriti nooremates klassides, on vaja siirduda õpetamisel konkreetsele abstraktsele, lihtsalt keerulisele, tuntuult tundmatule; jutustamise näitlikkus, kujukus, jõukohasus ja selgus — need nõuded on õppetöös kohustuslikud. 6) Õppetöö peab toimuma niiviisi, et teoreetilised teadmised oleksid tihedas seoses sotsialistliku ülesehitusega. 7) Õppetööl peab olema kasvatuslik iseloom, ta peab ümber kujundama õpilaste iseloomu ja käitumist ja välja töötama neis kommunistlikku maailmavaadet; õpetaja nõukogude koolis on ühtlasi ka kasvatajaks. 8) Õpetamine peab õpilastes arendama võimet teadmiste teadlikuks omandamiseks ja äratama õpilastes huvi, tähelepanu ja aktiivsust. 9) Õpetamine peab andma harjumusi teadmiste iseseisvaks omandamiseks ja oskust rakendada saadud teadmisi praktikas. 10) Õpetamine peab kinnistama edasiantud teadmisi õpilaste mällu, milleks kasutatakse kordamisi, harjutusi ja teadmiste kontrollimist.

Lõpuks väga tähtsaks kasvatus- ja õpetuse printsibiiks nõukogude pedagoogika peab üksiku õpilase ja kollektiivi tegevuse ühtsust. Kollektiivil on erakordselt suur tähtsus kasvatuses ja õpetuses, kuid ühes sellega, eriti klassivälises töös, tuleb hoolitseda ka õpilaste individuaalsete võimete ja huvide arenemise eest. A. Makarenko saavutas

haruldaselt suurt edu oma kasvatustöös just sellepärast, et ta kollektiivis nägi ka iga õpilast eraldi.

Õppetöö organiseerimises nõukogude kool hülgab passiivse õppetunni, mis piirdub peamiselt ainult töö ülesandmisega õpperaamatu järgi ja õpilaste küsiteluga, aga ta hülgab ka need kodanliku pedagoogika teooriad, mis asendavad seesuguse tunni mitmesuguste laboratoorsete töödega. Õppetundi kui õpetuse põhivormi nõukogude pedagoogika peab selliseks organiseerimisvormiks, milles õpetaja ettekanne liitub õpilase iseseisva loova tööga, milles kasutatakse individuaalset, rühma ja kollektiivset töötamist, et parimini tagada kasvatustöö efektiivsust õpetuse protsessis.

Nõukogude pedagoogika, suhtudes erilise hoolitsusega lapse võimetesse, arvestab kasvatuse ja õpetuse meetodite väljatöötamisel laste vanuslikke iseärasusi, peab hoolikalt silmas teiste teaduste, eriti füsioloogia, psühholoogia ja koõlihuigieeni järeldusi.

Pedagoogikas on erilise tähtsusega tajumine, tähelepanu, ettekujutuse, meelespidamise, harjumuste, kujutluse, mõtlemise, kõnelemise, emotsionaalsed, tahte ja iseloomu probleemid. Nii näiteks tajumise aktiivsusest oleneb õpilastel väga suurel määral õppetöö efektiivsus. Tähtsat osa õpetusprotsessis omab õpilaste püsivus ja tähelepanu koondamine õpitavale ainele. Huvi tekitamise ja tähelepanu kasvatamise probleemid pedagoogika loeb nende küsimuste hulka, milledega ta peab tegelema. Niivõrd kui „isiksust iseloomustab mitte ainult see, mida ta teeb, vaid ka see, kuidas ta seda teeb“. (Engels, Kiri F. Lassalle'ile 18. 05. 1859, raamatus: Marx ja Engels, Teosed, k. XXV, lk. 259), siis on erakorralise tähtsusega küsimus selle kohta, kuidas saadud teadmised töötatakse ümber õpilaste teadvuses. V. I. Lenin ütles: „Meile pole vaja tuupimist, kuid meie peame arendama ja täius-tama iga õppija mälu põhiliste faktide teadmise, kuna kommunism muutub tühjuseks, muutub tühjaks sildiks, kommunist osutab ainult tühjaljaks kiitlejaks, kui kõik omandatud teadmised ei ole ümber töötatud ta teadvuses.“ (Lenin, Teosed, k. XXX, lk. 407.) Sellega seoses omandab esmajärgulise tähtsuse küsimus laste mälu tugevdamisest teadmiste eduka omandamise eesmärgil. Tahte ja iseloomu kasvatamise teede ja viiside tundmaõppimine osutub nõukogude pedagoogika üheks tähtsamaks ülesandeks. Neid ülesandeid on võimalik lahendada edukalt ainult tingimusel, et lähenetakse õieti lapse kogu isikuse kasvatamise küsimustele. Õpetusmeetodite probleemide lahendamisel nõukogude pedagoogika tugineb ainsale teaduslikule, nimelt marksistlikule-leninlikule tunnetusteooriale. Kodanlik pedagoogika tõstab esile „loomupäraseid“ õpetusmeetodeid. Püüdes idealistliku, metafüüsilise filosoofia pinnal ta pole lahendanud sedagi tähtsaimat ülesannet. Aluse selle probleemi teaduslikuks lahendamiseks loob Lenin. Arendades marksistlikku tunnetusteooriat ta formuleerib inim-mõtte liikumise seadust: „Elavalt vaatlemiselt abstraktsele mõtlemisele ja sealt edasi praktikas — selline on marksistlik tee

tõe tunnetamiseks, objektiivse realiteedi tunnetamiseks." (Lenin, Filosoofilised vihikud, 1938, lk. 166.) Dialektilis-materialistlik õpetamise teooria, olles rajanud tugeva teoreetilise alusmüüri konkreetsete õpetamise meetodite, vormide ja võtete läbitöötamisele, lõhub maha juurteni metoodilise prožektööruse, mis löi õitsele empiristliku ja pragmatistliku filosoofia pinnal.

Lenin ja Stalin oma sõnavõttudes õpetaja kohta kriipsutavad alla õpetaja suurt tähtsust. Nad on alati väitnud, et partei peab osutama määratud tähelepanu rahvakooli õpetajale, kes peab kujunema partei ustavaks abiliseks.

Seltsimees Stalin oma tervituses 1. üleliidulisele õpetajate kongressile kirjutas 1925. aastal: „Rahvakooli õpetajate falang kujutab endast ühte kõige vajalikumat osa meie maa töötajate suurest armeest, kes ehitavad uut elu sotsialismi alusel.“ Kriipsutades alla õpetaja kasvatustlikku tähtsust Lenin näitas: „Sajad tuhanded õpetajad — see on aparaat, mis peab edasi liigutama tööd, äratama mõtet, võitlema eelarvamustega, mis seni veel eksisteerivad massides.“ (Lenin, Teosed, k. XXV, lk. 453.) Üldiselt on tuntud leninlik nõudmine, et Nõukogude maal õpetaja tuleb tõsta niisugusele kõrgusele, millel pole ta kunagi ega kusagil mujal olnud. Selle nõudmise teostamine NSV Liidus oligi tähtsaimaks eeltingimuseks meie määratutele edusammudele kasvatuse ja õpetuse alal. Nõukogude pedagoogilises teoorias ja praktikas aset leidnud katsed alandada õpetaja tähtsust, taandada teda vaatleja seisukohale on kõrvaldatud partei poolt, kes täielikult taastas õpetaja ta õigustes. Nõukogude õpetajale on kindlustatud otsustav osa kooli õppe- ja kasvatustöös, kõrge materiaalne olukord ja süstemaatiline töö ideelis-poliitilise, üldhariduse ja pedagoogilise meisterlikkuse tõstmise alal. Vastutusrikas ja auväärne on intelligentsi ühe kõige eesrindlikuma väesalga — nõukogude õpetajaskonna töö. Nõukogude rahvas väljendas oma kõrget lugupidamist õpetajale pedagoogilise töö parimate meistrite valimisega NSV Liidu Ülemnõukogusse ja liiduvabariikide ülemnõukogudesse. Silmapaistvate edusammude eest kooliõpetuse ja laste nõukoguliku kasvatamise alal, õppetöö eeskujuliku organiseerimise ja ühiskondlikust elust aktiivse osavõtmise eest tuhanded eriti väljapaistnud õpetajad on autasustatud ordenite ja medallitega.

Õpetaja nõukogude koolis ei saa piirduda ainult laste õpetamise ja kasvatamisega, ta peab teostama ka kultuurilist sidet linna ja maa vahel, osa võtma ühiskondlik-hariduslikust tööst, koolivälisest tööst. Õpetaja tegevus põhineb kasvatuse ja õpetuse seaduste sügaval tundmisel ja on ühtlasi ka loov tegevus.

Ligi miljonilise õpetajate armee grandioosse kollektiivse pedagoogilise loomingu tulemused, kes on innustatud sotsialistliku ülesehitustöö ülemaailmsetest-ajaloolistest ülesannetest, kujundavad selle võimsa lätte, mis rikastab nõukogude pedagoogikat ja annab temale sellised arenemisperspektiivid, milliseid ei või omada kodanlik pedagoogika.

Pöörates laste kasvatamise ja õpetamise küsimuste läbitöötamisel peamist tähelepanu üldhariduslikule koolile, nõukogude pedagoogika omistab suurt tähtsust ka perekonna osale laste kasvatamisel. Kapitalistliku ühiskonna laguneva perekonna ja sotsialistliku ühiskonna uue perekonna vahel on sügav vahe. Kõrvuti ühiskondliku kasvatusetugevdamisega sotsialistliku korra tingimustes tõuseb tugevasti ka perekonna osa laste kasvatamisel. Seepärast osutades kooli poolt teostatavale kasvatusesele otsustavat tähtsust lapse arendamisel, nõukogude pedagoogika pöörab suurt tähelepanu laste kasvatamise sisule ja meetoditele perekonnas, lasteaedades ja koolivälistes asutustes.

Saadessüsteematilist üldist teaduslikku haridust koolis, on nõukogude lapsel koolitööst vabal ajal võimalus rahuldada kõik oma vajadused kultuurilise arenemise alal ja arendada oma individuaalseid andeid. Lasteteater ja lastekino, laste tehnilised jaamad, pioneeride paleed ja kooliõpilaste klubid, laste raamatukogud, kehakultuuri, spordi ja ekskursioonijaamad, kunstilise kasvatusetugevdamisega majad annavad lastele võimaluse tundma õppida vilunud eriteadlaste juhtimisel tehnikat, kunsti, spordi kõiki harusid ja kasutada mõistliku lõbusa puhkuse kõiki viise — ekskursioone, jalutuskäike, mängu jms. Nõukogude pedagoogika ees seisab ülesanne kaasa aidata koolivälise ühiskondliku kasvatusetugevdamisele ja suunata laste vaba aega selles suunas.

Seoses sellega, et NSV Liidus pööratakse suurt tähelepanu 3—7-aastaste laste koolieelsele kasvatusesele lasteaedades, nõukogude pedagoogika eriliseks peatükiks on koolieelse kasvatusetugevdamisega teooria. Lasteaedades on suuresti levinenud ainult pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni. Lasteaedades pööratakse põhilist tähelepanu lapse kehalisele kasvatusesele, mängudele, muusikale, joonistamisele; kindlustatakse lapse organismi õige arenemine ja kujunemine; teostatakse kultuursete-hügieeniliste harjumuste kasvatamist. Erakorralist tähelepanu pööratakse lasteaedades mängudele. Mängusid organiseeritakse ruumides ja väljas. Samuti pööratakse tähelepanu laste tutvustamisele elementaarsete loodusnähtustega, mis on jõukohased laste arusaamisele, ja lapse kõne arendamisele, misjuures see kõik on tihedalt seotud kogu kasvatusetugevdamisega. Lasteaia kasvataja tutvustab lapsi ümbritseva elu eredate, lastele arusaadavate nähtustega, jutustab lastele Lenini, Stalini elust, kasvatades lastes armastust nende vastu, sotsialistliku kodumaa vastu. 7-aastasessse vanusesse jõudmisel lapsed astuvad kooli.

Nõukogude pedagoogika on tõeliselt teaduslik pedagoogika — ta taotleb ainult töötajate huvide rahuldamist ja temal pole mingit vajadust peita või võltsida eelmiste sajandite tõelisi saavutusi, nagu seda teeb kodanlik pedagoogika. Peale selle nõukogude pedagoogika lahendab küsimusi sotsialistliku tegelikkuse olukorras, kus lastel ja vanematel tõuseb tugevasti huvi kooli ja haridustöö vastu. Eraldades kooli elust, muutes kooliõpetust vastikuks, võltsingust ja silmakirjalikkuseks

sest täidetud tuupimiseks, kodanlik pedagoogika asjatult püüab äratada laste huvi surnud, elust eemaldatud õpingute vastu. Nõukogude kool seob orgaaniliselt hariduse sisu sotsialistliku ülesehitustööga ja sellesamaga stimuleerib laste huvi õpingute vastu. Selles seisneb samuti nõukogude pedagoogika kui teaduse edasise arenemise üks tähtsamaid lähteid.

On vaja alla kriipsutada soodsat olukorda nõukogude pedagoogika arenemiseks. See seisneb selles, et esiteks esmakordselt inimkonna ajaloos sotsialismimaa tingimustes laste kasvatuse ja hariduse eesmärkide ja ülesannete ja riigi huvide vahel ei ole olemas mingeid vastuolusid; teiseks, nõukogude pedagoogika tugineb marksism-leninismile kui ainsale teaduslikule metodoloogilisele alusele; kolmandaks, kujundades laste kommunistliku kasvatamise teooriat ja praktikat, olles parteilikuks, nõukogude pedagoogika võitleb üldinimlike huvide eest; neljandaks, NSV Liidu kooli kui masside kultuuriliseks tõstmiseks ja kaadrite ettevalmistamiseks ette nähtud võimsa relva osa ja tähtsus järjest suurenevad; viiendaks, nõukogude pedagoogikal on võimalus areneda ja täieneda rahvaste suure juhi Stalini juhatuse alusel, kes pöörab määratud isiklikku tähelepanu koolile, laste kasvatamise ja õpetamise küsimustele. Nõukogude pedagoogika kõikumatuks alusteks on marksism-leninism ja partei ning valitsuse ja kogu nõukogude rahva suur hoolitsemine laste eest, kooli eest, mis kindlustavad ennenähtamatud soodsad tingimused nõukogude pedagoogilise teooria edukaks arenemiseks.

Nõukogude pedagoogika on tõeline teadus, mis määrab kasvatuse ja õpetuse seadused samal viisil, nagu marksism-leninism määrab kindlaks looduse ja ühiskonna arenemise seadused: ta aluseks on materialistlik dialektika. Nõukogude pedagoogika peab oluliselt tarvilikuks, et kooli kasvatuslike ülesannete paremaks lahendamiseks uuritakse ja üldistatakse eesrindlike õpetajate ja koolide kogemusi.

Nõukogude pedagoogika põhiliste küsimuste uurimine ja arendamine on Vene NFSV Pedagoogiliste Teaduste Akadeemia ülesandeks (asut. 1943. a.). Akadeemia koondab suure arvu pedagoogilise teaduse kvalifitseeritud spetsialiste: 1. märtsil 1947. a. oli tal 564 teaduslikku kaastöölist, nende hulgas 33 tegevliiget ja 41 korrespondeerivat liiget.

RAHVAHARIDUSE KORRALDUS NÕUKOGUDE LIIDUS

Venemaa kultuurilist mahajäämist iseloomustades kirjutab V. I. Lenin 1913. aastal: „Säärast metsikut maad, kus rahvamaasse oleks sel määral r ö ö v i t u d hariduse, vaimuvalguse ja teaduste mõttes, säärast maad pole Euroopasse peale Venemaa jäänud mitte ühtegi. See rahvamasside, eriti aga talupoegade metsikus pole juhuslik, vaid on mõisnike rõhumise juures v ä l t i m a t u... Neli viiendikku noorest

sugupõlvest on Venemaal pärisorjusliku riikliku korralduse tõttu mõistetud kirjaoskamatusena." (Lenin, Teosed XVI, lk. 410.)

Tsaarivalitsus takistas teadlikult rahva hariduse arengut, kuna kultuurilise taseme tõusus nägi ta ähvardavat hädaohtu oma olemasolule. Juba rahvahariduse süsteem iseendast ja printsiibid, mis olid üles seatud selle põhjendamiseks, tõkestasid töötajate lastele teed haridusele. „Linnakodanikke ja talupoegi,“ kirjutas Lenin, „on Venemaal 88 protsenti elanike arvust, s. t. peaaegu üheksa kümnendikku kogu rahvast. Aadlikke on aga kõigest poolteist protsenti. Valitsus võtab aga rahva üheksalt kümnendikult raha iga tüüpi koolide ja õppeasutuste jaoks, kuid selle rahaga õpetab mõisnikke, linnakodanikele ja talupoegadele teed tõkestades!“ (Sealsamas, lk. 418.)

Privilegeeritud klasside laste jaoks olid mitmesugust tüüpi õppeasutused (poeg- ja tütarlaste gümnaasiumid, kadetikorpused, lütseumid, vaimulikud seminarid jne.). Massikooli tüübiks oli aga rahva lastele 3—4-klassine algkool.

Koolivõrk oli äärmiselt puudulik, umbes 80% kooliealisi lapsi jäi väljapoole kooli; nii haaras kool ainult 1/5 kooliealistest lastest. Niisama puudulik oli maakoolide võrk. Õppetöö tase viimastes oli kõikjal niivõrd madal, et õpilased ei omandanud isegi püsivat lugemisoskust ning massiline tagasilangemine kirjaoskamatusse polnud haruldane nähe. Tütarlaste arv koolides oli äärmiselt väike. Ennerevolutsiooniaegne mitte ainult alg- vaid ka keskkool koormas õpilaste mälu „määratu hulga teadmistega, millest üheksa kümnendikku oli mittevajalikku ja üks kümnendik moonutusi“ (Lenin, Teosed XXX, lk. 407), mürgitati laste teadvust religioosse uimaga, imperialistliku šovinismi ja natsionalismi mürgiga. Õppe- ja kasvatustöö olemuse kohta tsaari-Venemaal ütles V. I. Lenin: „Meie koolides tööliste ja talupoegade noort sugupõlve mitte niivõrd ei kasvatatud, kuivõrd veeti kaasa sama kodanluse huvides. Kasvatati neid nii, et luua temale kõlbulikke sulaseid, kes oleksid kõlvanud neile sissetulekute hankimiseks ning sellega koos ei oleks häirinud nende rahu ja tegevusetust“ (sealsamas, lk. 405). Mingit plaanikindlat tööd täiskasvanud elanikkonna hariduse alal tsaari-Venemaal ei teostatud. Tsaarivalitsus võitles igati tööliste taotluste vastu täiskasvanute koolide, rahvaulikoolide, klubide, raamatukogude jne. organiseerimiseks.

Tsaarivalitsus teostas mittevõene koolide kõige tugevamat „venestamist“ ning igati raskendas rahvuslike koolide olemasolu. Paljudel endise Vene impeeriumi territooriumil elanud rahvastel puudus oma kirjakeel, kuid ka neilt rahvastelt, kellel see oli, oli võetud võimalus õppida emakeeles. „Tsarism kultiveeris ääremaades sihilikult patriarhaal-feodaalset survet, et hoida masse orjuses ja harimatuses.“ (Stalin, Marksism ja rahvus- ning koloniaalküsimus, 1938, lk. 61.)

Tsaari-Venemaa oli väga vaene nii kesk- kui ka kõrgema kvalifikatsiooniga spetsialistide kaadrite poolest. 1914/15. aastal oli Vene-

maal ainult 295 kutsealalist keskõppeasutust 35 800 õpilasega. Kõrge-
mat haridust andsid 91 õppeasutust 112 tuhande üliõpilasega, kusjuu-
res $\frac{3}{4}$ ülikoolidest oli koondatud Moskvasse ja Peterburi. Kuna
keskkooli astumine oli tööliste lastele tegelikult suletud, siis üliõpi-
laste koosseis koosnes jõukamate klasside lastest; tööliklassist üli-
kooli jõudnud oli üliõpilaste hulgas vaid üksikuid.

Õpetaja õiguslik ja majanduslik olukord ennerevolutsiooniaegsel
Venemaal oli äärmiselt raske. Töötasu oli madal. Õpetaja oli alalise
kahtlustuse ja järelevalve all, sõltudes urjadniku omavolist, küla igast
mustasajalisest kaitsepolitsei nuhkidest, papist ning oli ülemuse poolt
jälitatud ning tagakiusatud. 1913. aastal kirjutab Lenin tsaari rahva-
hariduse ministeeriumi kohta: „Rahvahariduse ministeeriumi kogu
tegevus on . . . — üks lakkamatu kodanikuõiguste ja rahva teotamine.
Politseilik nuhkimine, politseilik omavoli, politseilikud takistused rah-
vaharidusele üldse ja töölisharidusele eriti, selle politseilik l õ h k u -
m i n e, mida rahvas ise teeb oma harimiseks, sellest koosneb minis-
teeriumi k o g u tegevus.“ (Teosed XVI, lk. 413.) Veebruari kodanlik-
demokraatlik revolutsioon ei toonud Venemaale mingit paranemist
ega muudatust rahvahariduse alal.

Rahvaharidus pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võiduga bolševike partei
ja nõukogude võim seadsid rahvahariduse alal inimkonna ajaloos
seninähtamatu ülesande: muuta kool kodanluse klassivalitsuse rel-
vast ühiskonna klassidesse jagunemise täieliku hävitamise relvaks,
ühiskonna ümberkasvatamise relvaks. UK(b)P programm kriipsutab
alla, et „kool peab olema mitte ainult kommunismi põhimõtete ellu-
viijaks üldiselt, vaid ka proletariaadi ideelise ja organisatsioonilise
kasvatusliku mõju teostajaks töötavate masside poolproletaarsetele
ja mitteproletaarsetele kihtidele, eesmärgiga kasvatada sugupõlve,
kes on suuteline lõplikult kehtestama kommunismi.“ (UK(b)P Pro-
gramm ja Põhikiri, 1938, lk. 28—29.)

Nõukogude võim purustas rahvahariduse asutuste vana süsteemi
ning asus ehitama uut, mis oleks võimeline abistama rahvast inim-
konna poolt talletatud kõikide kultuuriliste rikkuste omandamisel. Asuti
looma tasuta ja kohustuslikku üldist ja polütehnilist haridust mõle-
mast soost kõigile lastele kuni 17 aasta vanuseni emakeelses koolis,
mis oleks vaba igasugusest usulisest mõjust; luua eelkooliealiste asu-
tuste võrk, organiseerida kutseharidust kõigile isikuile 17. aastast
alates; avada laialdane ligipääs töötajate astumiseks kõrgemasse kooli
ning valmistada ette uued, kommunismi ideed omandanud alg-, kesk-
ja kõrgemate koolide töötajate kaadrid. Nõukogude võimu esimestest

päevadest algas kõige laiem poliitilis-hariduslike asutuste võrgu ehitamine ja võitlus kirjaoskamatusega võttis hiigelulatus. Tänu partei, valitsuse ja seltsimees Stalini isiklikule erakorralisele hoolele omab nõukogude rahvas hästikorraldatud, sotsialismimaa üha kasvavaile rikkustele toetuva rahvahariduse süsteemi.

Alg- ja keskkool.

Nõukogude võim avas täielikult õppeasutuste ukSED rahvale. Eriti kiiresti laienes koolide võrk varem tsarismi poolt rõhutatud vabariikides ja oblastites. Ainult Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon lõi vajalikud tingimused üldise koolikohustuse täitmiseks. Nõukogude Liidu majandusliku võimsuse kasvamisega eraldati kultuuriliseks otstarbeks ning kohustusliku alghariduse läbiviimiseks järjest suurem osa.

5. septembril 1931. aastal UK(b)P Keskkomitee, tehes kokkuvõtteid koolide tööst, märkis erimääruses, et „teostades Kommunistliku Partei programmi . . ., on proletaarne riik saavutanud määratud edu koolivõrgu laiendamisel ja kooli ümberehitamisel. Alg- ja keskkoolis õpilaste arv on tõusnud 7,8 miljonilt 1914. a. 20 miljonile 1931. a. Põhjalikult on muutunud kooli sotsiaalne koostis: tööliste ja maal töötajate laiemate masside lapsed, kellel varem polnud võimalust koolis õppida, osutuvad nüüd kooli põhimiseks kontingendiks. Emakeelne õpetus haarab Nõukogude Liidu kultuuriliselt kõige enam mahajäänud rahvaid ja teostub 70-s keeles.

Põhimõtteliselt on muutunud kogu koolitöö sisu.

Nõukogude kool, seades oma ülesandeks „ette valmistada igakülgselt arenenud kommunistliku ühiskonna liikmeid, annab lastele võraturalt laiemat ühiskondlik-poliitilist silmaringi ja üldise arenemise kui ennerevolutsiooni-aegne kodanlik kool“ (Golant-Käis, „Abiks õpetajale“, lk. 5).

Partei XVII kongressil 1934. aastal ütles seltsimees Stalin: „NSV Liit kujunes sel perioodil põhjalikult ümber, raputades endalt mahajäämise ja keskaegse ilme . . . Pimedast, harimatust, ebakultuursest maast muutus ta — õigemini, on muutumas — haritud ja kultuurseks maaks, mis on kaetud määratu suure kõrgemate, kesk- ja algkoolide võrguga, mis töötavad NSV Liidu rahvaste keeltes.“ (Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 388.) Nõukogude võimu ja bolševike partei poliitika hiilgavad tulemused rahvahariduse alal on kokku võetud ja kinnitatud Stalinlikus Konstitutsioonis: „NSVL kodanikel on õigus haridusele.“ Seda õigust kindlustab üldine sunduslik algkooliharidus, tasuta haridus seitsmeklassilise kooli ulatuses; kõrgema kooli õpilaste valdavale enamikule riiklike stipendiumide andmise süsteem, emakeelne õpetus koolides.

Vennalikkus, sõprus, vastastikune abistamine ning Nõukogude maal elunevate rahvaste täielik võrdõiguslus — säärane on leninlik-stalin-

liku rahvuspoliitika põhialus. Esimese ja teise viisaastaku vältel muutus NSV Liit kõrge hariduse ja eesrindliku kultuuri maaks. ÜK(b)P XVIII kongress 1939. aastal tegi kokkuvõtteid Nõukogude Liidu hiilgavast kultuurilisest arengust teise viisaastaku aastail ning märkis uusi ülesandeid rahvahariduse ja töötajate kommunistliku kasvatamise alal kolmandal viisaastakul. Oma aruandekõnes ÜK(b)P XVIII kongressil ütles seltsimees Stalin: „Rahva kultuurilise arenemise seisukohalt oli aruandeaeg tõelise kultuurirevolutsiooni periood. NSV Liidu rahvaste keeltes üldise kohustusliku alghariduse teostamine, kõigi astmete koolide ja õpilaste arvu suurenemine, kõrgemate koolide poolt väljalastavate spetsialistide arvu kasvamine, uue, nõukogude intelligentsi loomine ja kindlustamine — niisugune on rahva kultuurilise tõusu üldine pilt.“ (Stalin, Leninismi küsimused, lk. 516.)

Ülevaate koolivõrgu arenemisest Nõukogude Liidus annab alljärgnev tabel:

	1914. a.	1938. a.
Alg- ja keskkoolide arv	103 870	170 000
Õpilaste arv nendes	7,8 milj.	31,5 milj.
Õpetajate arv	231 000	1,03 milj.

1946/47. õppeaastal tõusid need arvud jälle sõjajärgsele tasemele, osalt koguni seda ületades.

Täielikult muutus õpetajate olukord. Nõukogude õpetaja on ümbritsetud partei, valitsuse ja isiklikult seltsimees Stalini lakkamatu hoolitsusega. Rakendatakse ellu Lenini korraldus, et „rahvakooli õpetaja peab meil olema asetatud sellisele kõrgusele, millisel ta veel kunagi pole seisnud ja ei seisa ega saagi seista kodanlikus ühiskonnas“. (Lenin, Teosed, XXVII, lk. 389.) Meie sotsialistliku kodumaa rahvad valisid NSV Liidu ja liiduvabariikide ülemnõukogudesse kümneid paremaid inimesi nõukogude õpetajate ridadest saadikuiks, nagu Leonov, Kropatševa ja paljud teised. Õpetajaile on kindlaks määratud algkooli, keskkooli ja teenelise õpetaja nimetus. Eeskujuliku õppetöö ja laste nõukoguliku kasvatus eest, õppetöö eeskujuliku korraldamise ja aktiivse osavõtu eest ühiskondlikust elust autasustas valitsus üle 5000 eriti silmapaistvat õpetajat Liidu ordenitega. On loodud ulatuslik kesk- ja kõrgemate pedagoogiliste asutuste võrk kõrge kvalifikatsiooniga õpetajate ettevalmistamiseks. Enne Suurt Isamaasõda, 1938/39. aastal, algkoolide, mittetäielikkude keskkoolide ja keskkoolide õpetajad moodustasid hiigelarmee, arvult 1 024 800 õpetajat. See arv on praegu peaaegu jälle saavutatud.

Kutsealalised kesk- ja kõrgemad õppeasutused.

Nõukogude võim avas juba oma olemasolu esimestest päevadest töötajatele kutsealaliste kesk- ja kõrgemate õppeasutuste uksed, ning muutis need proletaarse intelligentsi sepikodadeks.

Iga tüüpi kõrgemate õppeasutuste (ülikoolid, instituudid, kommunistlikud ülikoolid jt.), tehnikumide ja muude kutsealaliste keskkõppeasutuste hiiglaslikust kasvust võrreldes ennerevolutsiooniaegse Venemaaga kõnelevad järgmised arvud:

	1914/15.	1938/39.	1946/47.
Kõrgemate õppeasutuste üldarv	91	708	792
Õpilaste arv neis	112 000	602 900	653 000
Tehnikumide ja teiste kaadreid ettevalmistavate kesk-õppeasutuste arv	295	3 732	..
Õpilaste arv neis	35 800	951 000	

Nõukogude Liidus on üliõpilasi enam, kui kõigis Euroopa suurriikides koos Jaapaniga kokku. „Nõukogude Liidu töölisklass, talupojad ja intelligents võivad uhked olla selle üle, et meie kõrgem kool seisab kõrgel arenemistasemel, et töölis-talupoegade riik avaldab tema eest säärast hoolitsust, mis poleks jõukohane isegi väarikamaile kodanlikele riikidele.“ (V. Molotov „Kõrgemast koolist“, 1938, lk. 7.)

UK(b)P XVII kongressi poliitilises aruandes ütles seltsimees Stalin: „Kõige selle määratu suure kultuuritöö tulemusena tekkis ja kujunes uus rohkearvuline nõukogude intelligents, kes on tulnud töölisklassi, talupoegade ja nõukogude teenistujate ridadest, liha meie rahva lihast ja veri meie rahva verest, — intelligents, kes ei tunne eksploatatsiooni iket, kes vihkab eksploatatoreid ja on valmis tões ja õiguses teenima NSV Liidu rahvaid.“

„Ma arvan, et selle uue, rahvaliku, sotsialistliku intelligentsi tekkimine on meie maal toimunud kultuurirevolutsiooni kõige tähtsamaid tulemusi.“ (Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 517.)

Uhelgi maal pole ajaloo vältel olnud säärast kultuurilis-poliitilist tõusu nagu NSV Liidus. Miljonid töötajad ja kolhoosnikud õpivad kursustel, tegelevad enesetäiendamise, lakkamatult töötavad oma kultuurilise taseme tõstmiseks. Stalini loosung: „Me tahame teha kõik töölised ja kõik talupojad kultuurseteks ja haritud inimesteks ja me teeme seda aja jooksul“ (Stalin, Leninismi küsimused, lk. 534), annab laia tööprogrammi reaks aastaiks. Seda programmi teostatakse meie Nõukogude maa kõigis liiduvabariikides täie eduga.

Kirjandust:

Большая Советская Энциклопедия, т. 44
 Малая Советская Энциклопедия, т. 10
 „Начальная Школа“ 1947, nr. 8

Nõukogude teaduse arenguteed.

J. NUUT

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni hiiglaslik loov jõud on kujukalt ennast ilmutanud võimsa sotsialistliku suurriigi rajamises endise Vene tsaaririigi pärandil. Nii poliitiliselt kui majanduslikult on Nõukogude Liidu jõud võrreldes endise Vene riigiga mitmekordistunud lühikese aja vältel. Probleemid, millede ees tsaariaegne Venemaa seisis jõuetult ja abitult, on nõukogude võimu poolt kogu töötava rahva ühisel jõul edukalt lahendatud. -

Pöördelise tähtsusega murrang on toimunud mitte üksnes poliitilisel ja majanduslikul alal, vaid samaaegselt ning eriti hoogsal kujul kogu rahva kultuuriliste taotluste kiiretempolises tõusus. Selle põhjus peitub selles, et sotsialistlik ühiskond palju suuremal määral kui seda tarvilikuks peab mõni kodanlik demokraatia enda juures, tugineb kõigi oma alustega seadusele, haridusele, inimõtte parimatele saavutustele. Sotsialismi ehitamine nõuab suuri vaimseid pingutusi loova füüsilise produktsiooni kõrval; ühes sellega kindlustab vaid sotsialistlik, nõukogulik kord kõiki eeldusi selleks, et kogu rahva kultuuriline jõud oleks täiuslikult mobiliseeritud.

Ülitähtsat osa nõukogude riigi suurejoonelises ehitustöös etendab teadus. Nõukogulik arusaamine teaduse tähtsusest väljendub selles, et sügav ja tõsine ning tõele vastav teooria kindlustab edu igapäevases praktikas ja et ühtlasi, ümberpöörduvalt, teooria saab areneda viljakalt vaid siis, kui ta ammutab oma probleeme praktika jõulisel toetusel. Seega, — mitte teadus kui elust lahtikistud, sektantlik eesmärk omaette, vaid teadus kui lahutamatu osa kogu rahva elust ja võitlusest, teadus, mis teenindab töötavat rahvakollektiivi igal sammul. Seda on targalt ja kaugenägelikult korduvalt toonitanud seltsimees Stalin, ja selle sihtjoone on omaks võtnud sellekohaselt kõik eesrindlikud nõukogude teadlased. Selles, et meie uhkusega kõneleme just nõukogude teadusest, peitub sügav mõte: Oktoobrirevolutsiooni tagajärjel on meie suurel Maal rajatud uus arusaamine teadusest, teadlastest, mis kaugeltki ei kattu kodanlikus klassiühiskonnas väljakujunenud tardunud kujutelmadega sel alal. Nõukogude teadus ei tunnusta kinnisesse egotsentrilisse ringi suletud apoliitilist või eluvõõrast „spetsi“, samuti nagu nõukogude teadus ei tunnusta teadust, mille eesmärgiks on toetada inimese ekspluateerimist inimese poolt, toetada kapitalistlikku korda, röövkäike või inimvihkavaid toiminguid. Viimast liiki „teadust“ nimetame meie, nõukogude inimesed, tema õige nimega valeteaduseks.

Nõukogude teaduse arengutee möödunud 30 aasta vältel on tähistatud ülisuurte pingutustega. Täis tulist nõukogude patriotismi on meie teadlased pühendanud kogu jõu selleks, et kõige kiiremas kor-

ras välja jõuda avarate ja produktiivsete uurimuste teele. Säravaks eeskujuks on olnud seejuures saavutused, milledele jõudis vene teadus juba endistel, teaduslikule uurimistööle väga ebasoodsatel aegadel. Vene teaduse uhkuseks nimetab täiesti põhjendatult NSVL Teaduste Akadeemia president S. I. V a v i l o v töörahva ridadest võrsunud M. V. L o m o n o s s o v i t, keda võib lugeda füüsikalise keemia rajajaks. Üldtuntud on säärased nimed, nagu N. I. L o b a t š e v s k i ja D. I. M e n d e l e j e v. Lobatševski lahendas esimesena geomeetriselise probleemi, mille juures tagajärjetult pead murdsid 2000 aasta kestel maailma kõige tugevamad matemaatikud. Lobatševski poolt loodud esimene niinimetatud mitteeuclidiline geomeetria tähendas tõelist revolutsiooni matemaatiliste teaduste valdkonnas; see revolutsioon haaras järjest laieneva ringiga lõppude lõpuks kogu loodusteaduste kompleksi, võimaldades välja jõuda relatiivsusteooriani ja tänapäeva aatomienergia kasutamise probleemideni. Mendelejevi poolt avastatud keemiliste elementide perioodsus pani aluse süstemaatilisele keemiale ja aineehituse küsimuste järk-järgulistele selgitamistele. Väga kuulus on I. I. M e t š n i k o v i nimi bioloogide seas. N. E. Ž u k o v s k i on ülemaailmselt tuntud lennuasjanduse teoreetiliste aluste looja. Need on vaid mõned, kõige populaarsemad nimed vene suurimate õpetlaste loetelus.

Välismaal valitses tendents vene teadlaste saavutuste mahavaikimiseks, vene teaduse alavääristamiseks. Eriti silmapaistvad selles tumeosas olid saksa amelliku teaduse esindajad, kellel enamjagu oli kombeks mainida vene teadlasi nagu möödaminnes, kui teist pääsu ei olnud. Ettetükkiva saksluse seisukohalt on see vahest veel kuidagi seletatav, kuid mitte milgi määral pole vabandatav saksluse jälgedes käimine, ütleme, eestlaste poolt. Kahjuks leidub meil Nõukogude Eestis veel mõningaid õpetatud mehi, kes saksa sugestiooni mõjul püüavad ignoreerida tõsiasi, et juba tsaariajal vene teaduslik looming etendas mitmel erialal väga silmapaistvat osa rahvusvahelise teaduse arengus.

Kuid endiste aegade vene teaduse varjuküljeks osutus see, et õpetlased töötasid enamjaolt isoleeritult igaüks omaette. Teadlaste kollektiividel polnud küllaldast löögijõudu plaanikindlaks ühissuunaliseks koostööks. Tolleaegsed valitsused suhtusid teaduse küsimustesse tavaliselt külma ükskõiksusega, rajades oma lootusi eeskätt teaduslikule „impordile“. Tsaaririigi valitsevad klassid ei pidanud soovitavaks loomingulistele vaimsetele jõududele kindlustada soodsat arengupinda, sest neil oli põhjust karta, et see soodustab revolutsioonilist mõtlemist rahvahulkades. Siin oli neil õigus: õige teadus on tagurluse ja pimedate orjastamispoliitika leppimatu vaenlane.

Oktoobrirevolutsioon murdis tõkked, mis pidurdasid teaduse täiuslikku arengut endistes oludes. L e n i n, oma geniaalse pilguga nähes teaduse ja tehnika tähtsust võitluses kommunismi võidu eest, tasan-

das isiklikult teed nõukogude teadusele, eeskätt aktuaalsetel rahvamajanduslikel aladel. Üldtuntud on Lenini vaated Maa elektrifitseerimise ja põllumajanduse mehhaniseerimise tähtsusele. Juba a. 1918 andis Lenin isiklikult direktiive Teaduste Akadeemia sisselülitamiseks esmajärguliste probleemide lahenduste otsimisel. Partei ja valitsuse korraldusel ja tõhusal kaasabil asuti suurejooneliste teaduslikkude uurimisinstituutide rajamisele eriküsimuste käsitlemiseks. Nii tekkisid juba Nõukogude riigi esimestel aastatel laiaulatuslikud ja hästivarustatud instituudid aerohüdrodünaamika, füüsika, elektrotehnika, optika, röntgeni, raadiumi ja mitmel teisel alal. Sellega oli loodud baas, mille ümber hakkas koonduma ja kasvama eriteadlaste pere tugeva kollektiivina. Hoolimata Esimese Maailmasõja ja kodusõja rasketest tagajärgedest noorele Nõukogude riigile, leiti siiski võimalusi tõhusaks teadlaste kaadrite loomiseks, ilma milleta organsieeritud kollektiivne uurimistöö polnud võimalik. Raskusi võideti üle ootuste hästi. Skeptikuid, kes külmade „pealtvaatajatena“ eelistasid pahatahtlikku arvustust loovale tööle, tabas järjekordne pettumus; nõukogude võimu poolt organsieeritud hoogne ümberkorraldus teaduslikel aladel kandis head ja rikkalikku vilja. Eesrindlikud vanad teadlased, nagu kuulus füsioloog I. P. Pavlov, matemaatik V. A. Steklov, laevade teooria looja A. N. Krõlov ja paljud teised akadeemikud asusid tööd juhtima nõukogulikul alusel. Teadus, tehnika ja tööstus hakkasid tõõtama käsikäes. Uhispingutuste tagajärjel loodi vajalikud eeldused Nõukogude Liidu suurejooneliseks industrialiseerimiseks, mis teostus juba stalinlikel viisaastakuil. Tähtsat osa etendasid seejuures geoloogilised uurimistööd väärtuslike maapõuevarade leiukohtade selgitamiseks. Tsaarivõimud olid olnud selles suhtes äärmiselt loiud. Nõukogude geoloogidel on ülisuured teened lühikese aja vältel suurte ja tähtsate maa-alade läbiuurimise tõttu. Aukohal on siin I. M. Gubkini ja P. P. Lazarevi nimed. Üldtuntud on näiteks nn. „Uue Bakuu“ avastamine, mis praegu produtseerib juba väga suurel hulgal naftat, lisaks endistest aegadest tuntud naftaallikaile.

On üsna loomulik, et loodusteaduse ja tehnika erialad omasid Nõukogude riigis erilist tähtsust. Seda hinnates ei tohi aga unustada ka humanitaaralade arengut ja tööd nõukogude teaduse arengutsüklis. Aitab juba vihjest sellelegi, et paljudele rahvastele, mis kuulusid Nõukogude Liidu vennalikkude perre, loodi keeleteadlastele kirjakeele alused, sõnastikud, grammatikad, isegi tähestikud. Marksistlik-leninlik teooria ühiskonna arenguseadustest andis õige aluse rahvaste ajaloo küsimuste põhiliseks selgitamiseks. Keele ja kirjanduse, samuti ka ajaloos ja teiste ühiskonnateaduslikkude distsipliinide areng võttis nõukogude võimu toetusel säärast ulatuslikku hoogu, millist ei tunta ühelgi teisel piiritagusel maal.

Teadlaste arv kasvas, endise Vene riigi lõpuperioodiga võrreldes Nõukogude Liidus mitukümmend korda suuremaks, — ja seda vaid 30-aastases ajavahemikus! Juba see fakt üksinda näitab veenvalt, et

Oktoobrirevolutsioon tõepoolest vabastas tõkkeist rahvahulkades peituvaid vaimseid ja kultuurilisi jõude.

Nimesid, milledele nõukogude teadus on uhke, tuleks nüüd loendada juba sadade viisi. Piirdume mõne üksikuga suurest üldhulgast.

Matemaatik I. M. V i n o g r a d o v on lahendanud probleeme arvude teoorias (nn. Goldbachi probleem), mis aastasajandite vältel tegid raskusi parimatele arvuteoreetikutele.

Füüsik D. V. S k o b e l t s ö n näitas meetodeid, millega edukalt hakati kõikjal maailmas uurima aatomituumade lagunemisel toimuvaid protsesse, ja mis viisid lõpuks ka neutronite avastamisele; teatavasti need neutronid mängivad tähtsat osa aatomienergia vabastamise toiminguis.

Füüsikud L. I. M a n d e l s t a m m ja G. S. L a n d s b e r g avastasid aine aatomite oma-võnkumiste mõju ainest läbiminevale valgusele. Samaaegselt nendega avastas neid nähtusi india füüsik R a m a n, kelle nime järgi vastav efekt on teadusilmas nimetatud.

Nõukogude keemikute poolt, kes üles kasvanud A. E. F a v o r s k i, S. V. L e b e d e v i, N. D. Z e l i n s k i juhtimisel, on välja töötatud vajalikud alused toorkummi ja plastmasside sünteetiliseks valmistamiseks.

Maateaduse alalt on üldtuntud O. I. S c h m i d t i ja I. D. P a p a n i n i julged ekspeditsioonid põhjanaba piirkonda.

N. J. M a r r on loonud uue ja pöördelise tähtsusega keeleteooria.

Nõukogude arstiteaduse saavutused uute ja edukate ravimisviiside alal on leidnud üldist tähelepanu ja kogu maailmas tunnustust. Nõukogude õpetlaste poolt välja töötatud abinõud vähjahaiguse vastu võitlemiseks on isegi esile kutsunud iselaadilist huvi välismaa ärimeeste ringkonnas.

Nõukogude tehnilised konstruktorid on näidanud haruldasi võimeid moodsate sõjarelvade valmistamisel, nõukogude inimeste poolt konstrueeritud ja nõukogude tööliste poolt valmistatud tankid, kahurid, lennukid, miinipildujad jne. osutusid võimelistemaks kui paljukiidetud sakslaste omad Suures Isamaasõjas.

Radiolokatsiooni ja teiste selletaoliste probleemide valdkonnas on nõukogude teadusel silmapaistvad tulemused. Tähtsamatest nimedest võiksin mainida D. A. V v e d e n s k i t, D. P a p a l e k s i t ja veel rida teisi.

Nõukogude teaduse iselocmustavaks jooneks on tema tihe side tööstusega ja tööstusliku produktsiooniga. Uheks asjaoluks, mis pidurdas endistel aegadel teaduslikku progressi meie maal, oli võrdlemisi nõrk tööstuslik areng. See ühelt poolt vähendas teadlaste huvi tööstustehniliste probleemide vastu, teiselt poolt raskendas teadlaste uurimislaboratooriumide sisustamist: sel alal välitses endistel aegadel peaaegu täielik sõltuvus välismaast. Nõukogude võimu hoolitsuse tagajärjel on siin pilt oluliselt muutunud. Nõukogude Liidus valmistatakse praegu esmajärgulise kvaliteediga masinaid, aparatuuri, optilisi sead-

meid, kemikaale jne. väga laias ulatuses. Mitte ühelgi alal meie ei sõltu enam välismaa armust. Kui veel arvestada Nõukogude Liidu looduslikke rikkusi, kas või näiteks asjaolu, et meie riigis leidub maapõuevarade näol peaaegu kõiki keemilisi elemente, ja et neid leiukohti otstarbekalt kasutatakse, siis on mõistetav, milline murrang on aset leidnud pärast Oktoobrirevolutsiooni mitte üksnes meie tööstusliku, vaid ka meie teadusliku baasi alal. Nii organisatoorselt kui ka laboratoorselt on nõukogude teadus nüüd rajatud täiesti kindlale ja sõltumatu alusele. Seltsimees Stalin, väljendades kindlat lootust, et nõukogude teadlased suudavad lühikese aja vältel mitte üksnes järele jõuda välismaa teadlaste saavutusile, vaid neid ka ületada, tugines kindlatele tõsiasiadele. Abi, hoolitsus ja tähelepanu, millele osaks saavad nõukogude teadlased partei ja valitsuse poolt, on erakordselt suur. Pole kahtlust, et sm. Stalini direktiivi täidetakse edukalt.

Nõukogude Eestis, kui noores liiduvabariigis, on teadlaste ja teadusliku uurimistöö nõukogulik plaanikindel ümberorganiseerimine veel alles käimas. Kuid juba on saavutatud nimetamisväärsed tulemused. Meie kõrgemates õppeasutustes, eeskätt Tartu Riiklikus Ülikoolis ja Tallinna Polütehnilises Instituudis käib mitte üksnes edukas õppetöö, vaid ka intensiivne teaduslik uurimistegevus. Suurematel tööstusharudel on omad vastavad teaduslikud uurimisinstituudid. Laiaulatusliku tähtsuse teadusliku töö süstematiseerimise ja viljaka koordineerimise alal omab aga Eesti NSV Teaduste Akadeemia loomine. ENSV Teaduste Akadeemia asutamise päevast on möödunud vaid umbes poolteist aastat. Ometi aga on selle lühikese aja vältel Akadeemia välja kujunenud jõuliseks ja isegi õige keeruliste probleemide lahendamiseks kohaseks organisatsiooniks. Praegu töötab Akadeemias juba 12 instituuti, millega on haaratud kõik meie vabariiklikes oludes tähtsad erialad. Et asi ei piirdu ainult välise organiseerimisega, et neis instituutides toimub praegu tõsine, viljakas ja üldkasulik uurimistöö, seda tõendavad valminud töötulemused. Juba aprillikuus s. a. peetud Akadeemia üldkogu teaduslikul sessioonil näitasid Nõukogude Eesti teadlased head taset, oma uurimustest refereerides. Pärast seda aega on valminud veel rida töid, millede tulemuste rakendamisest tootmisprotsessi võib põhjendatult oodata kasu. Loomulikult ENSV Teaduste Akadeemia tööteemad on peamiselt pühendatud Nõukogude Eesti ulatuses tähtsatele küsimustele, nagu meie põlevkivitööstusele, põllumajandusele, loomakasvatusele, eesti keelele ja kirjandusele ning ajaloole. Kuid kõikjal on silmas peetud ühtlasi Nõukogude Liidu huvid tervikuna nõnda, et ENSV Akadeemia täidab oma teaduslikku ülesannet vabariiklikul erisektoril üleliidulise teadusliku rinde vastavas osas. Seejuures omab tähtsust koostöö, mis teostub juba praegu ENSV Akadeemia instituutide ja üleliiduliste instituutide vahel. Olgu tähendatud, et ENSV Teaduste Akadeemia kiiretempoline väljaehitamine osutus võimalikuks selletõttu, et meile on antud tõhusat materiaalselt abi Liidu keskvalitsuse poolt.

Nõukogude teaduses on alanud uus ajajärk — pärast sõjajärgne faas. Suur Isamaasõda oli Oktoobrirevolutsiooni tulemuste tuleproov. Nagu kogu nõukogude rahvas, nii ka nõukogude teadlased omas osas on selle katsumise auga läbi teinud. See katsumine oli ühtlasi ka õppuseks, selgitades kohti, mis nõuavad tugevdamist. Nõukogude rahvas, partei ja valitsusega eesotsas on teinud siit vajalikke järeldusi. Ei saa olla paigaltammumist või rahulejäämist seniste saavutustega. Uued, üli-tähtsad ülesanded on kerkinud päevakorda. Nende ülesannete lahendamise nõuab materiaalse baasi tugevdamist ja uuendamist labora-tooriumes ja uurimisinstituutides. See tugevdamine ja uuendamine toimub kõikjal Nõukogude Liidus, ka Nõukogude Eestis. Peale selle on veel vajalik kindlustada keskendatud koostööd kõikide olemasolevate teaduslike asutuste ja teaduslike töötajate vahel. On samuti vajalik kõige aktiivsemal kujul hoolitseda teaduslike jõudude järelkasvu, juurdekasvu ja vahetpidamata kvalifikatsiooni tõstmise eest. Eriti teravakujuline tähtsus on viimasel asjaolul Nõukogude Eesti ulatuses, kus endistest väiksemõdulistest asjadest pärandatud kaad-rid kuidagi pole küllaldased tänapäeva suurejooneliste ülesannete lahendamiseks.

Tuginedes eeskujulikule materiaalsele baasile ja olles seejuures tiivustatud palavast tahtest viia Nõukogude maad ja rahvast ennenäge-mata õitsengule, nõukogude õpetlased moodustavad juba tänava suure löögijõuga armee. Nõukogude teaduse rinne ei tunne enam lünki: pole säärast eriala, kus nõukogude inimeste teaduslik mõte ei ütleks oma kaaluva sõna. Jäädavalt möödunud on aeg, kui teadlasel osaks sai alandav osa lipitseda kapitali ees, müüa oma tööd rahameestele. Nõu-kogude riik hoolitseb nüüd selle eest, et teadlased saaksid ülisoodsas olukorras töötada ja et nende töötulemused leiaksid kasulikku raken-damist kogu töötava rahva huvides. Võrreldes kapitalistlike maade teadlastega on meie teadusmehed igapidi paremas olukorras. On möö-dunud jäädavalt ka need ajad, kui meie riigi teadlased pidid erakord-sete abinõudega võitlema oma tunnustamise eest rahvusvahelises ula-tuses. Praegu teatakse kõigis maades, et Nõukogude Liidus toimub eesrindlik ja kõrgeväärtuslik teaduslik uurimistöö; välismaa tunneb väga suurt huvi meie teaduslike saavutuste vastu. Teadlane üks-kõik millises riigis ei seisa oma ülesannete kõrgusel, kui ta ei tunne nõukogude teaduse saavutusi vastaval erialal. Möödunud on seetõttu ka see aeg, mil oma teadusliku prioriteedi kindlustamiseks meie tea-dusmehed pidid avaldama oma tööd välismaa ajakirjades või välis-keeltes. Praegu on kätte jõudnud olukord, kus välismaalased on sun-nitud lugema nõukogude teaduslike ajakirju ja omandama vajalikke teadmisi vene keele alal. Vene keel on kujunenud täisõiguslikuks tea-duse keeleks varem eesõigustatud inglise, prantsuse ja saksa keele kõrval. Maailma väärtuslikumad kultuurisaavutused teostuvad Nõu-kogude riigi pinnal; aruanded neist ilmuvad vene keeles, kõrgesti are-nenud kultuurkeeles, mida valdab 200 miljonit inimest. Seda tõsi-

asja ei saa keegi enam ignoreerida. Sellest tehakse kõikjal vastavaid järeldusi. See on Oktoobrirevolutsiooni üks tähtsaid saavutusi, mis täidab meie südameid rõõmu- ja uhkustundega.

Nõukogude teadus on saanud uueks ja kaaluvaks teguriks inimkonna kultuuris. Eeskätt aga nõukogude teadus teenindab nõukogude rahvast ja riiki, seda uut ühiskonda, kus taotakse uue ja väärtuslikuma elu aluseid, kus suure Stalini juhtimisel toimub hiiglaslik loov töö kõigil aladel, kus sihikindla ja pingelise tööga rajatakse kaljukindla baasi tulevasele kommunistlikule ühiskonnale. Eesti haritlased töötavad rakendada kogu oma jõu, et omas osas auga täita neile langevaid suuri kohustusi võidelda kõrge eesmärgi eest.

Jooni nõukogude teadlaste saavutustest botaanika alal.

A. MARLAND.

Nõukogude riigikord avas ennenägematud võimalused teaduse, eriti loodusteaduse arengule. Maa industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine nõudsid teadlastelt uuringuid loodusvarade kasutamisküsimuste alalt. Teadusele anti viisaastakute plaani kohaselt põhilised ülesanded, et ta valgustaks, juhiks ning organiseeriks sotsialistliku ühiskonna ülesehitustööd. Teadus NSV Liidus on saanud rahvale kättesaadavaks, rahvalikuks ning elu olulisemaks osaks. Nõukogude maal toimus ennenägematult kiirel tempol moodsa tööstuse ja põllumajanduse ülesehitamine. Kümne-kaheteistkümnelt aastaga ehitati teaduse abil see, milleks lääne-euroopa riigid vajasisid sada aastat. Sotsialistlik riigikord andis kõige laialdasemaid tellimusi ja ülesandeid teadusele, eriti loodusteadusele, stimuleerides teda arengule.

Nõukogude loodusteadus, tema arengutee, suhted praktikaga on suhteliselt vastandid kodanlikule loodusteadusele. Kaasaegse loodusteaduse aluseks on Darwini õpetus. Klassivõitlus leiab aset ka loodusteaduses. Selle võitluse tunnused esinevad tendentsis uurimistöö eraldumisega elu olulistest küsimustest ning loobumine Darwini õpetuse põhimõtetest. Nagu teada, kodanlik loodusteadus alustas ammu sõjakäiku darvinismi vastu, määrates seega oma uurimused kohaltammumiseks. Kodanlik loodusteadus oli revolutsiooniline ja eesrindlik võitluses feodalismi ajastu tõekspidamiste vastu kapitalismi õitsengu päevil, nüüd aga, imperialismi ajastul, ta degenerereerub kapitalistliku korra apologetikaks, ta kaitsevahendiks.

Teadust moonutatakse kodanliku klassi huvides. Kaasaegse kodanliku loodusteaduse teoreetilistele veendumustele on omane eklektiline segu mehhanitsismist ja vitalismist. Darwini loov teooria asendatakse formaalsete definitsioonidega, õpetus loomulikust valikust — meta-

füüsiliste veendumustega, loov teaduslik töö — sõnade mänguga. Darwini õpetust tagurlased teadlased püüavad asendada mendelismiga, kuna viimane, nagu teada, haarab ainult hoopis väikest osa neist faktidest, mida hõlmab darvinism. Meenutagem Timirjazevi sõnu Mendeli õpetuse ülistamise kohta: „Tulevane teadusajaloolane näeb arvata-vasti kahetsusega seda klerikaalse ja natsionalistliku elemendi sisse-tungimist inimsoo tegevuse kõige heledamasse alasse — teadusesse.“ Nõukogude loodusteadus areneb Darwini õpetuse suunas, ta tõstab darvinismi kõrgemale tasemele. Darwini õpetuse materialistlik tuum kui inimkonna suurim saavutus on põhjaneva tähtsusega nõukogude teaduses, muuseas ka botaanikas.

Käesolevas artiklis me tahaksime võimalust mööda lühidalt peatuda ainult botaanika arengul Nõukogude Liidus. Nagu teada, botaanika jaguneb mitmeks eridistsipliiniks: morfoloogia, süstemaatika, floris-tika, geobotaanika, anatoomia, füsioloogia, geograafia jne. On arusaadav, et selles lühikeses artiklis on võimatu hõlmata ülalmainitud botaa-nika distsipliinide üldist arengut viimaste aastate jooksul.

Ennerevolutsiooniaegsel Venemaal botaanika oli eraldatud üldbio-loogilistest põhimõtetest. Ta seisis kaugel evolutsiooniõpetusest. Nõu-kogude botaanika iseärasuseks on see, et ta end on sidunud üldbio-loogiliste põhimõtetega ja Darwini õpetus on olnud suunanäitajaks ta uuringuis. Praktika tõestas, et Darwini järgi kunstlik valik, korraldatud inimese poolt, on selleks loovaks jõuks, mille abil on loodud mitme-kesised kultuurtaimed. Uute taimeliikide tekkimise põhjuseks on loo-mulik valik ning lahklemise protsess taimeliikides vastavalt kesk-konnale.

Nõukogude botaanikal on suuri saavutusi aktuaalsete rahvamajan-duslike ülesannete lahendamisel. Mitsurini, Lössenko ja teiste nõu-kogude taimeteadlaste tööd on rikastanud nõukogude botaanikat uue-suunaliste algetega. Botaanikud töötavad tõhusalt taimemaailma probleemide alal, eriti metsikult kasvavate taimede rakendamisel ühiskonna teenistusse. Botaanika kaadrid on nõukogude võimu kehtimise ajal kiirelt kasvanud ja hõlmavad mitmeid tuhandeid inimesi. Uheks taime-teaduse keskuseks on V. L. Komarovi nimeline Botaanika Instituut NSVL Teaduste Akadeemia juures (Leningradis). Instituut omab arvu-kaid osakondi ja laboratooriume, nagu õistaimede süstemaatika ja geograafia, eostaimede (vetikate, sammalde, samblike, seente) geo-botaanika, anatoomia, füsioloogia ja paleobotaanika laboratooriumid. Instituudile kuulub rikkalik herbaarium, mis sisaldab üle viie miljoni eksemplari taimi, ja suurepärase spetsiaalne raamatukogu, mis koosneb 138 tuhandest köitest. Viimase 15 aasta jooksul on asutatud Uk-rainas, Valge-Venes, Gruusias, Armeenias jt. liiduvabariikides teaduste akadeemiad. Mainitud teaduslikes keskustes on organiseeritud taimeteaduslikud asutused, mis uurivad igakülgset taimede bioloogiat, ökoloogiat ja floorat kohaliku taimematerjali abil. Sajad botaanilised ekspeditsioonid on korraldatud teatud maa-alade taimkatete uurimi-

seks ning uute tehniliste, kiud-, õli-, ravi- jne. taimede avastamiseks. Nõukogude botaanikud jätkavad ja arendavad materialistliku bioloogia traditsioone oma uurimistöodes, lähtudes darvinismi alustest. Akadeemik V. L. Komarov oma töös „Õpetus taimeliikidest“ 1940. a. vaatleb darvinistlikult kriitiliselt liigiprobleemi. Mainitud töö on hiilgavaks tõendiks nõukogude botaanikute ideoloogilise suuna kohta. Liigiprobleemil botaanikas on ideoloogiline tähtsus ja suhtumine sellesse, samuti nagu teistesse loodusteaduslikesse probleemidesse määravad teadlase asukoha kas materialistide või idealistide leiris. Liigiprobleem botaanikule ei ole ainult teoreetiline küsimus, vaid ka praktilise tähtsusega küsimus, millega tal igapäev on kokkupuuteid.

Nõukogude botaanikud-süsteematikud on asunud kapitaalset tööd „NSV Liidu floora“ koostamisele, millest on juba ilmunud kaksteist köidet. Tähtendatud teos annab selge pildi kogu Nõukogude Liidu taimkattest. See teos omab tähtsust mitte ainult NSV Liidus, vaid välismaiste botaanikute tunnustuse järgi kuulub talle tähtis koht ka ülemaailmses botaanilises kirjanduses.

On ilmunud terve rida botaanilisi töid nagu „NSV Liidu kultuurtaimed“, „Lääne-Siberi floora“, „Kaukaasia floora“, „Aasia-Venemaa floora“, „Kamtšatka floora“ jne. On ilmunud terve rida „floorasid“ ja taimemäärajaid liidurahvaste keeltes. Uhiseks jooneks kõikide „floorade“ juures on materjali kriitiline käsitlemine, hoolikas sünonüümika teostamine ja uute taimeliikide selgitamine. Nende teoste tulemusena on avastatud ja kirjeldatud üle nelja tuhande uue taimeliigi. Lisaks puhtkirjeldavatele töödele on ilmunud töid ka taimestikulisel koosseisu analüüsi alalt. Nii on A. Grossheimi töös „Talõsi floora“ antud botaanilis-geograafilise kirjelduse ja taimede nimestiku kõrval ka Talõsi taimestiku üksikasjaline analüüs. Peale selle on samalt autorilt ilmunud suurepärase analüütiline töö „Kaukaasia floora analüüs“. On välja antud üsna palju huvitavaid monograafilisi töid, mis on pühendatud üksikute taimeperekondade, nagu ristikehina, lutserni, odra, nisu jne. kirjeldusele.

Märkimisväärset tööd taimede keemilise koostise ning nende evolutsiooni seoste vahel on tehtud S. Ivanovi ja A. Blagoveštšenski poolt. Kuulus nõukogude botaanik V. A. Tranšel katsetas anda uut fülogeneetilist süstemaatilist meetodit, nentides, et teatud seemned-parasiidid asuvad sageli ainult lähedalt suguluses seisvatel õistaimedel, s. o. ta arvas, et parasiidi spetsialiseerumine sugulaslikel peremeestaimedel võimaldab seeneliikide sarnasuse põhjal teha järeldusi nende peremeestaimede sugulaslike suhete kohta. Kahtlemata andis selline parasiitseente täpne uurimine, nagu seda tõendas rea näidete varal Tranšel, fülogeneetilise süstemaatika suhtes väärtuslikke andmeid õistaimede perekondade suguluse kohta. Hulk botaanikuid töötas A. A. Jelenkini juhatusel vetikate ja samblike alal. Õpiti tundma palju NSV Liidu veekogude vetikaid. A. A. Jelenkin kirjutas kaheköitelise monograafia sinirohelistest vetikatest, millisele pole võrdset materjali oma rikkuselt maailmakirjanduses. Fütoplanktoni küsimusega tegeles V. Voronihin, kes paneb aluse kujutlusele fütoplanktonist kui bioloogilisest mõistest. Vetikate alal on viimaste aastate vältel palju ära teinud K. Meier.

Seoses põllumajanduse arenguga on NSV Liidus hoogu võtnud uurimused geobotaanika alal. Seoses floristlike uurimustega selgitati taimkatte ajalugu mõnel maa-alal. Need tööd annavad kujutuse taimkatte tüüpide dünaamikast (metsade taandumine põhja poole, metsade tungimine stepialadele lõunas jne.). Viimaseid teostati uute maa-alade kultuuristamise eesmärgil, nagu metsaalad NSV Liidu Euroopa ja Aasia osades ning kõrvealad Kesk-Aasia vabariikides. Geobotaanilised uurimused on seotud loomakasvatuse arendamisega, eriti lõuna- (steppide ja mäestiku) ja põhja- (tundra-metsamaastiku ja tundrate) rajoonides. On läbi uuritud paljudel maa-aladel

loomulikud söödavõimalused loomakasvatuse edendamiseks. Eriti palju on ära tehtud heinamaade uurimiste alal metsa-, metsastepi-, mäestiku-, tundra- ja stepirajoonides. Samuti on uuritud kõrbede taimestikku eesmärgiga neid ratsionaalselt ära kasutada. Nõukogude geobotaanikud on jätkanud taimestiku õpetuse teoreetiliste aluste läbitöötamist (Sukatšov, Ramenski, Alehhin, Šennikov ja paljud teised). Nad seletavad fütotseenoosi (taimede kooselu) dialektilise materialismi filosoofia vaatevinklist. On loobutud taimede kooselu nähtuste sotsiologiseerimisest ja „liikuva tasakaalu“ teooria mehhanistlikust tõlgitsemisest.

Ka nõukogude taimefüsioloogias on saavutatud rida suuri tulemusi. Taimefüsioloogiliste uurimuste juhtivaks asutuseks on Timirjazevini nimeline Taimefüsioloogia Instituut NSVL Teaduste Akadeemia juures (Moskvas), mida juhatab Nõukogude Liidu kuulsaim taimefüsioloog akad. Maksimov. Peab tähendama, et peale mainitud asutuse töötatakse sel alal ka riiklike ülikoolide vastavate kateedrite juures ning erialalistes teaduslikes asutustes, millised kuuluvad Põllum. Akadeemia valdusesse, nagu suhkrupeedi, puuvilla jt. mitmesugustes selektsioonijaamades ning instituutides. Nõukogude botaanika on seadnud oma ülesandeks tundma õppida taime kui elavat organismi, et tunda tema elu seaduspärasusi ning selle abil ümber kujundada taime loomust. Akadeemik Lõssenko poolt loodud taimede staadiumilise arengu teooria on maailma taimefüsioloogia poolt omaks tunnistatud ja vastu võetud. Lõssenko teooria avastas taime bioloogilised seaduspärasused. Taim, et läbida oma elutsüklit (seemnest seemneni), peab läbima üksteisele järgnevaid arengustaadiume, milleks on tarvilikud vahelduvad välistingimused. Taime nõuded keskkonna tingimuste suhtes, selleks et läbi teha vastavaid arenemise staadiume, on tingitud ta enda eelnevast ajaloolisest arengust (evolutsioonist). Kaasaegse taimearengu õpetuse alus on rajatud nõukogude botaanikute poolt. See on täiesti arusaadav, sest arengu õpetust võib edukalt läbi töötada ainult materialistliku dialektika seisukohalt, mis on nõukogude õpetlastele teoreetiliste konstruktsioonide ülesehitamisel aluseks. Sest Lenini järgi on olemas kaks arenemise (evolutsiooni) kontseptsiooni: arenemine kui suuremine või vähenemine, kui lihtne kordumine, ja arenemine kui katkestamatu liikumise ja muutuvuse ühtsuse kahestumise protsess. Esimene kontseptsioon on „kahvatu“, „kuiv“, ta on omane mehhanistlikule mõtlemisviisile, teine aga on „võtmeks“ tegeliku taimearengu protsessi tõlgitsemisele.

Huvitavaks on kujunenud kasvutsükli teooria (rajatud Krenke poolt), mida juba rakendatakse rea teoreetiliste ja puhtpraktiliste probleemide lahendamisel. Krenke teooria on üldbioloogiline kokkuvõte, mis, kuigi on tehtud morfoloogilise iseloomuga materjali põhjal, on siiski tähtis ka taimede füsioloogiliste protsesside tundmaõppimisel. Ka taimede vastupidavuse füsioloogia põua ja külma suhtes on suurel määral loodud nõukogude õpetlaste poolt (N. Maksimov, I. Tumanov). Niisugune suund nõukogude taimefüsioloogias on tingitud põllumajanduslikest vajadustest tootmisrajoonides, kus ollakse sunnitud võitlema kontinentaalsest kliimast tingitud ikaldustega, püüdes neis tingimustes saavutada head saaki. Ei saa märkimata jätta ka saavutusi fotosünteesi (akadeemik S. Kostõčev, akad. V. Ljubimenko, L. Ivanov jt.), taimede mineraalse toitumise (akad. D. Prjanišnikovi, D. Sabinini jt. tööd) ja

fermentide õpetuse (akad. A. Bachi, A. Oparini, Blagoveštšenski jt. tööd) valdkonnas. Viimastel aastatel alustati ning saavutati häid tulemusi erisuguste taimekasvu edendavate (hormoonsete) ainete uurimuste alal, millised kas stimuleerivad taimejuurte kasvu visalt juurduvate pistikute juures või pidurdavad neid. Võib oletada, et säärestel uurimustel on suur tulevik. Samuti on leiutatud ja rakendatud viljade valmimise kiirendamise meetodid etüleengaasi abil.

Suureulatuslikke töid on nõukogude teadlastelt ilmunud paleobotaanika alal, millede tulemused on suure teoreetilise tähtsusega. Oleks ainult märkida, et on avastatud 6000 taimeliigi kivistist. On kirjutatud ja avaldatud rida põhjapanevaid monograafilisi töid, nagu Krištofovitši „NSV Liidu kivististe floora kataloog“ jt. Paleobotaaniliste kivististe uurimused ei kõnele meile mitte ainult möödunud aegade taime maailmast, vaid seletavad ka seaduspärasusi minevikus valitsenud flooras.

Mükoloogiliste uurimuste suhtes võib öelda, et nõukogude seene-teadusel on palju maailmateadust rikastavaid saavutusi. Leningradis organiseeriti 1930. a. Uleliiduline Taimekaitse Instituut suure filiaalide võrguga NSVL mitmesugustes osades. Selle instituudi laboratooriumides töötati läbi taimekaitse teoreetilised alused aktiivsete abinõude ratsionaliseerimise suhtes taimehaiguste vastu. Taimehaiguste peamiseks põhjustajaiks on mikroskoopilised seened. Raske on leida säärest põllumajandusega seotud ala, kus seenete osatähtsus puuduks. Seened hävitavad teatud osa põllukultuuride saagist, nende elutegevuse tagajärjel mädanevad puuehitised ning riknevad toiduained. Sellest selgub, miks Nõukogude Liidus seenteprobleemi igakülgselt uurimusele, eriti seentele kõrrelistel kultuuridel on osutatud palju tähelepanu. Uleliidulise Taimekaitse Instituudi mükoloogialaboratooriumi juhataja A. Jačevski, kes töötab parasitiseente süstemaatika ja bioloogia alal, on kirjutanud rea klassilisi töid mükoloogia alal nagu „Mükoloogia alused“, „Taimede bakterioosid“ jne. Nõukogude mükoloogid on palju tähelepanu osutanud roosteseentele ja nõgipeaseentele, sest oma tähtsusest on rooste- ja nõgipeaseene probleemid võrdsed ja väga aktuaalsed. Eriti palju on roosteseente küsimuses ära teinud V. Tranšel, kes kirjutas teosed „Viljarooste vaheperemehed ja nende levik“ (1934), „Ulevaade NSV Liidu roosteseente kohta“ jt. Roosteseente tsütoloogia ja morfoloogia alal töötas L. Kurssanov. Nõgipeaseente probleemi alal tegeles A. Borhardt, kes tegeles nõgipeaseente bioloogia küsimustega ning töötas välja tõrjesüsteemi nõgipeaseente suhtes. On korraldatud paljudes NSV Liidu rajoonides nagu Siberis, Uuralis jm. uurimistöid seenefloora alal, mille tulemusena ilmus rida monograafilisi töid üksikute seeneperekondade ning -sugukondade kohta. Puiduhävitajate seenetega tegelevad S. Vanin ja A. Bondartsev, kusjuures viimane toimetab 40 aasta jooksul uurimusi torikseentest ja kirjutas nende kohta ülevaate. N. Naumov tegeleb hallitusseentega ja taimehaiguste üldteoreetiliste küsimustega.

Noorsoo kasvatamiseks ja teadmiste laiendamiseks on ilmunud nõu-

kogude autoreilt rida hästikoostatud õpperaamatuid mitmesugustelt botaanilistelt erialadelt. Mitmed botaanikud oma uurimistöode kui ka õpperaamatute eest on valitsuse poolt autasustatud.

Kõik need saavutused botaanika valdkonnas nõukogude võimu 30-aastase kestuse jooksul on leidnud praktilist rakendamist ja on täiesti õigustatud saama suure tähelepanu osaliseks, mida NSV Liidus omistatakse teaduslikule uurimistöele botaanika alal.

Eesti teel Suurele Sotsialistlikule Oktoobrirevolutsioonile.

J. SEPP.

I

Venemaa osana on Eesti areng XVIII sajandi algusest peale tiheidalt seotud olnud kogu Venemaa arenguga.

Eestimaa, eriti Tallinna geograafiline asend, mille kaudu Venemaa oli ühenduses Lääne-Euroopaga, sundis tsaarivalitsust ehitama siia sadamaid, laeva- ja teisi tehaseid, vabrikuid ja raudteid. Selle tagajärjel oli Eesti XIX sajandi lõpuks kujunenud Venemaa suureks tööstusrajooniks.

Juba 1900. aastal oli ainuüksi Tallinnas üle 10 000 töölise. Esimese maailmasõja eel aga oli neid Eestis juba üle 70 000 ühemiljonilise elanikearvu juures. Balti laevaehitustehases töötas 5000, Narva Kreenholmi Manufaktuuris 14 000 töölise.

Seega oli Eesti kõrgelt arenenud kapitalistlike vahekordadega rajoon. Sealjuures võimutsesid maal endiselt oheldamatult feodaalid, saksa parunid, 700 aastat tagasi Baltimaadesse sissetunginud penirüütlike järeltulijad, kes erandlikke privileegiume kasutades hoidsid rahvast massiliselt täielikus orjuses, kurnasid ja rõhusid teda halastamatult ning ebainimlikult. Nende käes oli suurem osa maad. Nende valduses olid maaomandid, mis mõnikord ulatusid kümneisse tuhandesse tiinudesse.

„Talurahva ebainimlikule feodaal-pärisorjuslikule kurnamisele lisandus siin ka selleaegsete kapitalistlike vahekordade surve. XX sajandil oli eesti ja läti küla kihistumine väga kaugele läinud. Baltimaade talupoja turjal istus peale „mustasajalise paruni“, saksa mõisniku, veel „hallparun“, kulak. Põhimassi Eesti ja Läti talupoegkonnast moodustasid maata põllutöölised ja väikerentnikud...“

Kui sellele kahekordsele rõhumisele, kapitalistlikule ning feodaal-pärisorjuslikule ekspluateerimisele lisada veel tsaari isevalitsuse ja saksa parunite rahvuslik rõhumine, siis saab enne 1917. aastat valitsenud erakordselt teravate klassivastuolude põhjus Baltimaadel, eriti maal, arusaadavaks.

Revolutsioonilise liikumise kiire kasvu põhjused läänepoolseis piiri- maades on seletatavad, nagu tähendas Lenin, kapitalismi kõrgema arenguastmega, klassivastuolude suurema selguse, kindluse ning teravusega, karmi rahvusliku rõhumisega, elanikkonna suure koondumise- ga linnadesse ja tema kultuurilise arenemise kõrgema astmega." (Kodusõja ajalugu, II köide, lk. 148—149.)

* * *

Juba möödunud sajandi 70-ndail ja eriti 80-ndail aastail pidas töölis- klass Venemaal võitlust kapitalistidega. See oli võitlus armutule kur- namisele määratud tööliste majandusliku seisukorra parandamise eest.

Sellest võitlusest võttis osa ka Eesti töörahvas. Esimene suurem streik oli Eestis 1872. aastal Narva Kreenholmi Manufaktuuris. Aastat kümme hiljem veeres üle Eesti suur streigilaine, mis haaras eriti Narva. Streiki Narvas mainib seltsimees Stalin oma 1906. a. kirjutatud artiklis „Vabriku seadusandlus ja proletaarne võitlus“. (Vt. J. V. Stalini Teosed, I köide, lk. 291.)

Sedamööda kuidas töölisliikumine kasvab ja samuti Lääne-Euroopa töölisliikumise mõjul hakkavad Venemaal kujunema esimesed sotsiaal- demokraatlikud ringid. Esimesed marksistlikud ringid tekivad Eestis 80-ndail aastail ja 90-ndate aastate alguses, eriti Tartu ülikoolis. Kuid need ringid olid töölisliikumisest veel kaugel ja saksä parempoolsete sotsiaal-demokraatide-bernsteinlaste mõju all.

Revolutsiooniline marksism jõudis Eesti töölisteni Peterburist, kus Vladimir Iljitš Lenin oli 1893. a. asutanud „Töölisklassi Vabastusvõit- luse Liidu“, kes esmakordselt Venemaal hakkas sotsialismi liitma töö- lisliikumisega.

Esimesena hakkas sotsialismi töölisliikumisega Eesti pinnal ühen- dama Mihhail Ivanovitš Kalinin, kes viibis Tallinnas 1901.—1904. a. revolutsioonilise tegevuse eest väljasaadetuna. Mihhail Kalinin kasva- tas tema poolt asutatud ringides töölisi poliitiliselt. Tema oli ka see, kes pani Eestis aluse bolševistlikule organisatsioonile.

Eesti tööliklass võlgneb Kalininile tänu selle eest, et ta juba oma esimestest poliitilistest sammudest peale valis õige tee võitluses sot- siaalse ja rahvusliku vabastamise eest, proletaarse revolutsiooni tee.

Esimesed eesti bolševikud õpetasid Eesti töörahvale, et tema tulevik otsustatakse Vene proletariaadi ja töötava talurahva ühises revolut- sioonilises võitluses tsaari, kapitalistide ja mõisnike vastu, et väike eesti rahvas ainuüksi omaenda jõuga ei suuda endalt heita ei sotsiaal- set ega rahvuslikku rõhumist. Eesti töölistel tuleb käsi-käes võidelda vene töölistega, koos nendega asutada ühine võimas, revolutsiooni- line proletaarlaste partei.

Erinevalt Poolast, Lätist ja Soomest polnud Eestis eraldi töölisparteid. Eesti 1905. aastal kujunenud bolševistlik organisatsioon kuulus Vene- maa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei koosseisu ja elas temaga üht

elu, sammus temaga koos läbi kõigi arenemis- ja siseparteilise võitluse etappide.

Eesti noorel bolševistlikul organisatsioonil tuli pidada suurt võitlust menševike vastu, kes püüdsid töölisliikumist alistada kodanlusele, föderalistide vastu, kes püüdsid asutada omaette Eesti töölisparteid ja seega Eesti tööliklassi nõrgendada kodanlike Eesti parteide vastu, kes püüdsid ära kasutada seda stiihilist vihavaenu, mis eesti rahvas tundis vene tsarismi vastu, selleks, et õhutada rahvuslikku vaenu, et eesti töölisi vene proletaarlastest eemale kiskuda ja eesti töörahvast kodanluse lipu alla viia.

Esimesed eesti bolševikud püüdsid lõhkuda rahvuslikke vaheseinu, hävitada rahvuslikku endassesuletust, kustutada eesti töörahvas vaenu ja süüdata rahvaste sõpruse tunnet, eesti ja vene proletaarlaste lähendada, neid tihedamalt ühte sulatada võitluseks vana korra jõudude vastu. Ja selles on esimesed eesti bolševikud palju ära teinud. Esimeses Vene revolutsioonis 1905. aastal võitlesid eesti ja vene töölised üksmeelselt isevalitsuse vastu.

1905. aastal sammusid Baltimaade, eriti eesti töölised ja talupojad võitluse tsarismi ja mõisnike vastu esirinnas. Streigid, kokkupõrked sõjaväe ja politseiga kestsid kogu aasta. Oktoobris puhkes Eestis üldstreik. Nagu kogu Venemaal, nii arenes asi ka Eestis relvastatud ülestõusuks tsaarikorra vastu.

Lenin liigitas Baltimaad nende hulka, „kus ülestõus oli kõige paremini ette valmistatud, kus proletaarse võitluse massiiseloos väljendus kõige tugevamini ning selgemini“. (Lenin, Teosed, köide IX, lk. 27.)

Kurnatud Eesti küla tõusis üles. Agraarliikumine Eestis arenes erilise jõuga. Põllutööliste streigid võtsid laia ulatuse. Saksa mõisnike mõisad lõid leekima. Eriti tugev oli talupoegade liikumine Saaremaal.

Haritipu saavutasid sündmused detsembris. Selleks ajaks olid talupojad purustanud ja maha põletanud sadu mõisu.

Ülestõus Baltimaades suruti maha väga karmilt. Kõik rahustamise ja reaktsiooni koledused läbielanud noorsugu imbus läbi põletavast vihast rõhujate, tsaari isevalitsuse ja saksa mõisnike vastu. Ja seda viha kandis ta oma südames 1917. aasta oktoobripäevini.

Noor Eesti bolševistlik organisatsioon karastus 1905. a. võitluse tules. Kalinini poolt loodud esimesed bolševistlikud kolded Tallinnas kasvasid ja tugevenesid. Esimese Vene revolutsiooni võitlusis kujunes välja ka selline bolševik nagu Kingissepp, kes tollal oli veel nooruk.

Suur tähtsus bolševistliku mõju tugevnemisele Eestis oli elaval ühendusel Peterburiga.

Tollal oli Peterburis üle 70 000 eestlase, peamiselt vabrikute ja tehaste töölised. Seal oli ka eesti proletariaadi bolševistlik keskus, Petrogradi bolševike organisatsiooni „Eesti rajoon“, mis liitis mitte ainult kõiki Peterburi linna ja kubermangu eesti töölisorganisatsioone, vaid juhtis ka Narva ja teisi bolševistlikke organisatsioone Eestis. Kingissepp oli selle keskusega tihedas ühenduses.

Oma sagedasi sõite Tallinna 1906.—1907. a. kasutas Kingissepp parteikirjanduse vedamiseks ja Tallinna bolševike sidemete tugevdamiseks Peterburi omadega. Oma sõitudel Eestisse võttis Kingissepp aktiivselt osa kohalikust tööliikumisest ja võitles hävitavalt menševike vastu.

1907. a. koosnes VSDTP Tallinna komitee peaaegu täielikult bolševikest. Menševikud olid sealt välja tõrjutud. Tallinna bolševikud olid tollal kujunenud juba suureks jõuks. Nad andsid illegaalselt välja Eesti esimest bolševistlikku lehte „Võitleja“, samuti ka venekeelset lehte, nad omasid kaht trükikoda, korraldasid rahvamiitinguid metsas ja koosolekuid tehaseis.

Suurt osa Eesti parteiorganisatsiooni elus etendas VSDTP Eestimaa Liidu konverents, mis peeti 1907. a. veebruaris Terijoel ja kus võeti vastu resolutsioonid järgmiste küsimuste kohta: sõjalistest organisatsioonidest ja võitlussalkadest, suhtumisest agraarküsimusse, tootlusliitudesse, teistesse kohalikesse parteidesse ja Riigiduumasse; samuti võeti vastu VSDTP Eestimaa Liidu põhikiri.

Kõik resolutsioonid võeti vastu hääلteenamusega, seejuures bolševike otsuste vaimus. Ainult Riigiduumasse suhtumise resolutsioonide hääletamisel jagunesid hääled järgmiselt: menševike resolutsioon sai poolt 9, vastu 9, bolševike resolutsioon poolt 9, vastu 7 häält. Vastuvõetuks loeti bolševike resolutsioon.

Lenin annab oma artiklis „Kuidas ei tule resolutsioone kirjutada“ (XI köide, lk. 66—67) menševike resolutsiooni kritiseerides eesti revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatide resolutsioonile kõrge hinnangu. Eesti bolševikud järgnesid Leninile, tegutsesid Lenini vaimus.

Saabus raske reaktsiooni aeg. Kes vaimult oli nõrgem, see eemaldus revolutsioonist, püüdis kohaneda reaktsiooniga, leppida tsarismiga. Bolševikud aga jätkasid pörandaalust tööd ka reaktsiooni oludes.

Uus revolutsiooniline tõus Venemaal algas 1912. a. aprillis-mais, kui ühenduses tööliste Leena veresaunaga puhkesid massilised poliitilised streigid.

„ÜK(b)P ajaloo lühikursuses“ on tähendatud, et revolutsioonilise tööliikumise avangardis sammus Peterburi sangarlik proletariaat, Peterburile järgnesid Baltimaad, Moskva linn ja kubermang jne.

Uue revolutsioonilise tõusu tipul sündis bolševistlik päevaleht „Pravda“. Vene seltsimeeste eeskujul otsustati Eestis hakata välja andma tööliste lehte „Kiir“.

Eesti tööliste esimene number ilmus 15. juunil 1912. „Kiir“ oli faktiliselt VSDTP Tallinna komitee häälekandjaks. Lehte telliti üle kogu Eesti, teda lugesid ka Peterburis elunevad eesti töölisel. Aktiivselt võttis „Kiire“ toimetamisest osa sm. Kingissepp.

„Kiirt“ toimetati bolševistlikus vaimus, ta propageeris bolševistlikke ideid.

1914. a. kevadel peeti Tallinnas konverents; mida nimetati Eestimaa rühma tööliste-sotsiaaldemokraatide (bolševike) nõupidamiseks. Palju

tööd selle nõupidamise ettevalmistamiseks oli teinud Kingissepp. Ta pidas sel perioodil suurt võitlust likvidaatorite ja teiste oportunistidega, ohverdas palju jõudu selleks, et tugevdada Eesti bolševistlikke organisatsioone organisatsiooniliselt, et neid tihedamalt siduda VSĐT(b)P Keskkomitee Vene bürooga ja „Pravdaga“.

Nõupidamisest võtsid osa Tallinna tehaste ja Narva, Tartu, Pärnu, Helsingi ning Peterburi esindajad, samuti VSĐT(b)P Keskkomitee Vene büroo esindaja.

15. juunil 1914 peeti Narva lähedal Eestimaa bolševistliku organisatsiooni parteikonverents, millest võtsid osa Tallinna, Narva ja Peterburi delegaadid. Konverents kuulas ära delegaatide aruanded, arutas töölisajakirjanduse ja jooksvaid küsimusi ning parteikongressi kokkukutsumist. Ta valis ka Eestimaa Keskkomitee.

Venemaa töörahvahulkade revolutsioneerimise protsessi kiirendas Esimene Maailmasõda, mis tõi rahvale palju viletsust. Palju kannatas sõja läbi ka eesti töörahvas, sest rinne asus lähedal.

1916. a. tekib Moskvast, Petrogradis ja Eestis (Tallinnas ja Narvas) töölisstreike, toimub kokkupõrkeid politsei ja kasakatega, käitistes ilmuvad uuesti bolševike lendlehed.

Kõik need olid 1917. a. sündmuste eelkuulutajaks.

II.

1917. a. veebruari lõpul kukutasid sõjast kurnatud Petrogradi tööliised ja soldatid tsaarivalitsuse. Rahvahulkade otsesest võitlust uulitsail juhtisid bolševikud.

Kui sõnum revolutsiooni võidust Petrogradis teistesse linnadesse ja rindele jõudis, hakkasid töölised ja soldatid kõikjal tsariametnikke kukutama.

Tallinnas liikusid töölised ja soldatid uulitsail, vallutasid vanglaid ja politseijaoskondi, meremehed heitsid vihatud ohvitseri üle parda. Sama toimus teistes Eesti linnades.

Sellal kui Venemaa tööliklass liidus soldatite ja madrustega kukutas bolševike partei juhtimisel relv käes tsaarivalitsuse ja likvideeris vana võimu, ruttas kodanlus menševike ja sotsialistide-revolutsionääride toetusel oma valitsust looma.

Bolševistliku partei algatusel loodi, algul Petrogradis, seejärel kogu Venemaal Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogud.

Tekkis kaksikvõim.

Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogud olid võimelised kogu võimu oma kätte koondama, kuid nad ei teinud seda, sest nõukogude eesotsas olid tollal menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid. Nemad olid enamuses Petrogradi, Moskva ja rea teiste linnade nõukogudes.

Tallinnas, Tartus ja teistes Eesti linnades loodi nõukogud, kus menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid moodustasid samuti rõhuva enamuse.

Ajutine Valitsus jätkas menševike ja sotsialistide-revolutsionääride aktiivsel toetusel endist tsaaripoliitikat kõigis tähtsamais küsimustes: maa, rahu ja leiva küsimuses.

Ajutine Valitsus jätkas vana tsaaripoliitikat ka Venemaal asustavate arvukate rahvaste suhtes. Seltsimees Stalin tähendas:

„Tsarismi hävitamine ja kodanluse võimuletulek ei toonud siiski endaga kaasa rahvusliku rõhumise hävitamist. Vana toores rahvusliku rõhumise vorm asendus uue, rafineeritud, kuid see-eest ohtlikuma rõhumise vormiga.“ („Marksism ja rahvus- ning koloniaalküsimus“, lk. 81.)

Ajutine Valitsus püüdis menševike ja sotsialistide-revolutsionääride abiga revolutsiooni kodanlusele vajalikesse raamidesse suruda, et siis teda lämmatada.

Lenin, kes elas tollal veel Šveitsis, kirjutas Venemaale viis „Kirja kaugelt“. Kohe esimeses nendest viitab Lenin, et käesoleva momendi omapära seisneb üleminekus revolutsiooni esimeselt etapilt teisele, ja kutsub töölisi üles „tegema proletaarse ja üldrahvaliku organiseerimise imesid, et ette valmistada oma võitu revolutsiooni teisel etapil“. (Lenin, Teosed, k. XX, lk. 19.)

Juba enne Lenini saabumist Venemaale tõstis seltsimees Stalin oma „Pravdas“ avaldatud artiklis kogu bolševistliku täpsuse ja teravusega üles proletaarse võitluse põhiküsimused, küsimuse nõukogude kindlustamise, tööliste relvastamise, sõja ja maa kohta. Bolševike partei andis seltsimees Stalini juhtimisel kõige otsustavama vastulöögi Kame-nevi antileninlikele vaadetele, kes püüdis parteist Ajutise Valitsuse tuge teha.

Lenini tagasitulekul 3. (16.) aprillil 1917 oli määratu tähtsus partei ja revolutsiooni suhtes.

Päeval pärast kohalejõudmist esines Lenin oma kuulsate aprilliteesidega, mis andsid parteile ja proletariaadile selge revolutsioonilise orientatsiooni üleminekul kodanlikult revolutsioonilt sotsialistlikule.

24. aprillil avati Petrogradis bolševike VII (aprilli) konverents, kus saadikuid esindasid 80 000 organiseeritud parteiliiget. Konverentsist võttis osa Tallinna bolševike esindaja.

Konverents töötas välja partei joone kõigis sõja ja revolutsiooni põhiküsimusis. Lenin määratles oma aruandes partei ülesande, mis seisnes selles, et teostada üleminek revolutsiooni esimeselt etapilt, mis andis võimu kodanlusele, tema teisele etapile, mis peab andma võimu proletariaadi ja kehvimate talurahvakihtide kätte. Partei peab võtma kursi sotsialistliku revolutsiooni ettevalmistusele. Partei lähima ülesandena esitas Lenin loosungi „Kogu võim nõukogudele!“.

„Loosung „Kogu võim nõukogudele“ tähendas, et tuleb lõpp teha kaksikvõimule, s. o. võimu jaotusele Ajutise Valitsuse ja nõukogude vahel, et on vaja kogu võim anda nõukogude kätte, mõisnike ja

kapitalistide esindajad aga võimuorganeist välja ajada." („ÜK(b)P aja-
loo lühikursus", lk. 178.)

Aprillikonverents arutas läbi ka agraar- ja rahvusküsimused. Aru-
ande agraarküsimuse kohta esitas Lenin. Konverents võttis vastu
otsuse mõisnike maade konfiskeerimise ja nende üleandmise kohta
talurahvakomiteede käsutusse ning kõigi maade natsionaliseerimise
kohta riigis.

Rahvusküsimuse kohta esitas aruande seltsimees Stalin.

„Juba enne revolutsiooni, imperialistliku sõja eelõhtul, töötasid
Lenin ja Stalin välja bolševike partei poliitika alused rahvusküsimuses.
Proletaarne partei, ütlesid Lenin ja Stalin, peab toetama rõhutat rah-
vaste rahvuslikku, imperialismi vastu sihitud vabadusliikumist. Se-
ses sellega kaitses bolševistlik partei rahvuste enesemääramisõigust
kuni eraldumiseni ja iseseisvate riikide moodustamiseni. Seda seis-
kohta kaitses konverentsil Keskkomitee aruandja seltsimees Stalin.“
(Sealsamas, lk. 179.)

Aprillikonverentsi otsuste põhjal arendas partei määratu suurt tööd
rahvahulkade enda poole võitmises, nende võitlustahelises kasvata-
mises ja organiseerimises. Partei joon seisnes tol ajajärgul selles, et
bolševistliku poliitika kannatliku selgitamise ja menševike ning sot-
sialistide-revolutsioonääride kokkuleplikkuse paljastamise teel isolee-
rida need parteid rahvahulkadest ja saavutada enamuse nõukogudes.

* * *

Eestimaa bolševistlik organisatsioon tegutses energiliselt töörahva-
hulkade poliitilisel valgustamisel ja organiseerimisel.

Kõigepealt hakati uuesti välja andma bolševistlikku ajalehte „Kiir“.
Võitluses oportunistide — sotsialistide-revolutsionääride ja menš-
evike — ja kodanlike natsionalistide vastu etendas „Kiir“ suurt osa.
Ajalehte juhtis üksvahe Kingissepp. Ta selgitas selle lehekülgedel
töötavale rahvale kannatlikult bolševistlikku poliitikat, jälgis bolš-
evistliku partei joont menševike ja sotsialistide-revolutsionääride iso-
leerimiseks massidest, enamuse saavutamiseks nõukogudes.

Kesknädalal, 17. (30.) mail hakkas Tallinnas ilmuma venekeelne bol-
ševistlik ajaleht „Utro Pravdõ“.

Bolševistlikus organisatsioonis valitses eiav tegevus. Kesknädalati
peeti tööliste majas Tallinna parteiorganisatsiooni koosolekuid, bolš-
evike Tallinna komitee korraldas iga nädal avalikke koosolekuid, kus
selgitas rahvale bolševistlikke ideid.

16.—17. (29.—30.) aprillil 1917 toimus bolševike partei esimene
Põhja-Balti piirkonna konverents, mis tegi lõpu igasugustele kõhklus-
tele organisatsioonis ja võttis omaks kindla bolševistliku joone. Kon-
verentsi otsuse põhjal loodi nõukogudes bolševistlikud fraktsioonid.
Moodustati bolševike partei Põhja-Balti piirkonna komitee asukohaga
Tallinnas.

Tallinna bolševike organisatsioon kasvas kiiresti. Juunis 1917 oli tal 2123 liiget. Nende hulgas oli palju Balti laevastiku Tallinna baasi mere-mehi.

* * *

23. mail viidi Ajutise Valitsuse kubermangu komissari Poska käsul läbi üle-eestilised Maanõukogu valimised. Need toimusid tsaariaegse valimisseaduse järgi ja erakordse kiiruse tähe all, mis kutsus välja otsustava protesti Tallinna Nõukogu poolt. 26. mail (8. juunil) võeti Tallinna nõukogus vastu 131 häälega 19 vastu bolševistlik resolutsioon kubermangu komissari Poska tagandamise kohta ametist „sellepärast, et Eestimaa kubermangu komissar Poska viimasel ajal täielikult ignoreerib Tallinna nõukogu otsuseid. Tallinna nõukogu otsustas anda kubermangu juhtimise Nõukogude Täidesaatva Komitee kätte.

29. mail (11. juunil) väljendasid Tallinna töölised rahvarohke demonstratsiooniga oma poolehoidu nõukogule. Avanes võimalus nõukogude ainuvõimu kehtestamiseks Eestis.

See, nagu võis oodatagi, ei olnud Ajutisele Valitsusele meeltemööda. Peaminister vürst Lvov saadab Poskale ähvardava telegrammi: „Et Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogude Täidesaatva Komitee otsus kubermangu komissari tagandamise kohta, võimu haaramise kohta kubermangus . . . on seadusvastane ja ülekohtune, käsib Ajutine Valitsus teid tarvitusele võtta kõik abinõud seadusliku korra jaluleseadmiseks.“

Petrogradist sõitis kiiresti Tallinna silmapaistev menševik Sokolov. Tal õnnestus mõjutada nõukogu sotsialistlik-revolutsionäärset enamust oma otsust muutma. Ajutine Valitsus andis Poskale veel suuremad volitused.

„Utro Pravdõ“ kirjutas sel puhul artiklis „Nõukogude poliitika“:

„Järjest selgemaks saab, et nõukogu isoleerub oma enamuses üha rohkem laevastiku ja armee tööliste revolutsioonilisest massist. Nõukogu langeb Ajutise Valitsuse kodanliku enamuse poliitika mõju alla ja eemaldub järk-järgult sellest massist, kes ta valis. Selles peitub aga tema elujõuetuse ähvardav tont . . .“

Bolševike ajaleht paljastab menševikke ja sotsialiste-revolutsionääre, kes „teadlikult ajavad kõikuvat poliitikat, et nõrgestada nõukogusid täielikult“. („Utro Pravdõ“ nr. 6.)

18. juunil (1. juulil) toimus Petrogradis suur tööliste ja soldatite demonstratsioon. See näitas masside tõusvat revolutsioonilisust ja nende kasvavat usaldust bolševistliku partei vastu.

Samal päeval leidis ka Tallinnas aset võimas tööraha demonstratsioon. Enne seda, 14. (27.) juunil otsustati Tallinna bolševistliku organisatsiooni üldkoosolekul kutsuda töölisi ilmuma demonstratsioonile bolševike partei loosungite all.

Demonstratsioon Tallinnas 18. juunil toimus suure vaimustuse tähe all. Sellest lõppkokkuvõtteid tehes kirjutas „Utro Pravdõ“: „Oleme

rahal selle päevaga. Meie jõudude loendus näitas, et demonstratsioonist osavõtjate rõhuv enamus järgneb meile."

Masside revolutsioneerimine käis 1917. a. suvel kogu Venemaal. Bolševike töö andis suurepäraseid tagajärgi. Petrogradi proletariaat järgnes peaaegu terveni bolševikele. Rahvahulkade usalduse kasvu bolševistliku partei vastu oli märgata kogu maal.

Kodanlus ja teda toetavad oportunistide — menševike ja sotsialistide-revolutsionääride — parteid otsustasid revolutsioonilise liikumise maha suruda.

3. (16.) juunil 1917 korraldati Petrogradis suurejooneline tööliste ja soldatite demonstratsioon. Hoolimata demonstratsiooni rahulikust iseloomust paisati meelevaldajate vastu junkrute ja ohvitseride salgad, kes avasid neile tule püssidest ja kuulipildujaist.

Pärast demonstratsiooni mahasurumist tormasid menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid liidus kodanlusega ja valgekaardi kindralitega bolševistliku partei kallale. Suleti bolševistlikud ajalehed "Pravda", "Soldatskaja Pravda" ja rida teisi. Bolševike hulgas algasid areteerimised. Punakaartlastelt hakati relvi ära võtma.

Tööliste, soldatite ja madruste rahuliku demonstratsiooni laialitulistamine, kontrrevolutsioonilise kodanluse relvastamine ja nõukogudelt relvade äravõtmine tähendas, et kaksikvõim oli lõppenud.

"Ta lõppes kodanluse kasuks, sest kogu võim läks Ajutisele Valitsusele, kuna nõukogud, kelle juhtimine oli sotsialistide-revolutsionääride ja menševike käes, muutusid Ajutise Valitsuse ripatsiks.

Revolutsiooni rahulik ajajärk lõppes, sest päevakorda oli võetud tääk.

Arvestades muutunud olukorda, otsustas bolševistlik partei oma taktikat muuta. Ta läks põranda alla, varjas oma juhti Leninit sügavas põrandaaluses ja hakkas valmistuma ülestõusuks, et relvajõul kukutada kodanluse võim ja panna kehtima nõukogude võim." ("UK(b)P ajaloo lühikursus", lk. 184.)

Sellises olukorras avati 26. juulil 1917 Petrogradis bolševike partei VI kongress. Lenin juhtis kongressi põranda alt seltsimees Stalini kaudu.

Parteis oli tol ajal umbes 240 000 inimest, nendest Baltimail 14 000.

Kongressil esines peaküsimuste kohta aruannetega seltsimees Stalin. Ta andis hiilgava analüüsi olukorrast ja formuleeris partei ülesandeid uutes tingimustes. Hoolimata kodanluse kõigist pingutusist revolutsiooni maha suruda, revolutsioon kasvas ja arenes ja muutus oma loomult sotsialistlikuks. Pärast juulipäevi olid revolutsiooni rahuliku arenemise võimalused kadunud. Jääb järele, ütles seltsimees Stalin, üks tee: Ajutist Valitsust kukutades võtta võim jõuga. Loosung "Kogu võim nõukogudele!" tuleb ära võtta päevakorrast, sest pärast juulipäevi olid nõukogud, keda ikka veel juhtisid menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid, kodanluse leeri veerenud.

Seltsimees Stalin ütles kongressil:

„Revolutsiooni rahulik ajajärk on lõppenud, on saabunud mitterahulik ajajärk, heitluste ja plahvatuste ajajärk...“

Kõik VI kongressi otsused olid suunatud proletariaadi ja kehvima talurahva ettevalmistamisele relvastatud ülestõusuks. VI kongress suunas partei relvastatud ülestõusu, sotsialistliku revolutsiooni poole.

*

Eestis tähistas juulipäevi töölisorganisatsioonide purustamine. Petrogradist saadud käsu põhjal suleti bolševistlikud ajalehed „Kiir“ ja „Utro Pravdõ“. Toimetusruumid pitseeriti kinni. „Kiire“ toimetaja areteeriti. Seda kõike tehti täielikus üksmeeles kohalike menševike ja sotsialistide-revolutsionääridega, kes aitasid ennastunustavalt Aju-tise Valitsuse komissaril Eestis Poskal bolševikke jälitada.

Vastuseks bolševike vastu sihitud repressioonidele Eestis tõusis uus miitingute ja streikide laine. Selle streikide laine harjal ilmus uus bolševistlik ajaleht „Tööline“, „Kiire“ järglane. „Utro Pravdõ“ asemel hakkas ilmuma ajaleht „Zvezda“.

Juba 1917. a. mais alustati Tallinnas Punakaardi salkade formeerimist. Pärast juunipäevi hakkas nende arv kasvama. Punakaardi organiseerijaks oli Kingissepp.

Õhtuti oli tööliste majas laua ümber, kus toimus tööliste registreerimine, alati tööliste järjekord, kes soovisid Punakaarti astuda. Relvad anti kohe kätte. Töölised-punakaartlased hoidsid püsse enda juures kodus.

Bolševistlikku mõju oli järjest rohkem märgata ka maal. „Tööline“ tõi iga päev sõnumeid moonakate streikidest mõisades.

Bolševistlik organisatsioon andis talupoegade jaoks välja erilehte „Maatamees“. See ilmus kaks korda kuus. 13.—15. augustil peeti bolševike juhtimisel maata talupoegade konverents, kus oli esindatud 40 000 mõisamoonakat, maata ja vähese maaga talupoega Eestis.

Bolševistliku partei mõju kasvu Eestis tunnistavad eriti näitlikult linnavolikogu valimised 1917. a. augustis. Tallinna bolševikud panid välja loosungi „Linn rahva kätte!“. Bolševikud said Tallinnas ühe kolmandiku häältest linna tsentrumis ja kuni 50 protsenti aguleis. Narvas anti bolševikele 74 protsenti häältest.

Hirmutatud bolševike edust Tallinnas, saatsid oportunistlike parteide keskorganid siia tuntud kontrrevolutsioonitegelasi: Breško-Breškovskaja, Kerenski ja hiljem V. Tšernovi. Need esinesid miitinguil, püüdsid kallutada töölisi, soldateid ja madruseid Ajutist Valitsust toetama, kuid pidid fühjade kätega ära sõitma.

*

Kodanlus hakkas valmistuma Venemaal avaliku kontrrevolutsioonilise diktatuuri kehtestamiseks. Sõjaväeringkonnad esitasid diktaatori kandidaadiks kasakate kindrali Kornilovi. Kodanlus valmistas agaralt ette kontrrevolutsioonilist pööret.

25. augustil saatis Kornilov Petrogradi peale 3. ratsakorpuse, et likvideerida nõukogud ja luua sõjaväelise diktatuuri valitsus. Vastuseks Kornilovi ülestõusule kutsus bolševistliku partei Keskkomitee töölisi ja soldateid üles aktiivseks relvastatud vastulöögiks kontrrevolutsioonile. Punakaartlaste salgad kasvasid noil päevil Petrogradis mitmekordseks.

Ka Eesti bolševikud moodustasid uusi Punakaardi salku. Balti mere-mehed ruttasid appi Petrogradile. Kasakate ešelonile järgneti läbi Eesti. Bolševikud tungisid vagunite juurde ja selgitasid julgesti kasakaile Kornilovi väljaastumise mõtet.

Uhiste jõupingutuste, eriti Petrogradi tööliste kangelaslike jõupingutuste tulemusena purustati Kornilovi mäss. Bolševistliku partei mõju, kelle juhtimisel Kornilovi mäss maha suruti, kasvas enneolematult.

„Saabus nõukogude elustamise ja uuendamise ajajärk, nõukogude bolševiseerimise ajajärk.“ („UK(b)P ajaloo lühikursus“, lk. 191.)

31. augustil võtab Petrogradi nõukogu omaks bolševike poliitika, 5. septembril läheb bolševike poole üle Moskva nõukogu.

„See tähendas, et edukaks ülestõusuks tarvilikud tähtsamad eeldused olid juba valminud.

Uuesti tõusis päevakorda loosung: „Kogu võim nõukogudele!“

Kuid see polnud enam vana loosung võimu üleminekust menševike ja sotsialistide-revolutsionääride nõukogude kätte. Ei, see oli nõukogude ülestõusu loosung Ajutise Valitsuse vastu selleks, et kogu võim riigis anda bolševike poolt juhitavaile nõukogudele.“ (Sealsamas, lk. 191.)

Septembriks bolševiseerub suurem osa Eesti nõukogusid. Narva nõukogu oli juba selle organiseerimise esimesist päevist peale kindlalt bolševike mõju all. Septembris järgnes Tallinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogus enamuse juba bolševikele. Tallinna ja Tartu nõukogu võtsid oma võitlusloosungiks „Kogu võim nõukogudele!“.

Eesti nõukogude bolševiseerimisel oli suur tähtsus otsustavate võitluste arendamiseks sotsialistliku revolutsiooni eest. „Petrogradi lähim tagamaa osutus bolševike kättes.“ (Kodusõja ajalugu, k. II, lk. 30.)

III.

Mida lähemale jõudis otsustavate lahingute aeg, mida kiiremini vabanesid Eestimaa nõukogud bolševike osaval juhtimisel menševike ja sotsialistide-revolutsionääride mõjust, muutusid tõelisiks tööliklassi revolutsioonilise võimu organeiks, seda aktiivsemaks muutus eesti kodanlus.

Eesti kodanlus relvastus energiliselt nõukogude purustamiseks. Augustis-septembris 1917 oli tema käsutuses 30 000 valgekaartlast, kaks rahvuspolku, „surmapataljon“ jne. Sügisel alustab polkovnik Laidoner Eesti diviisi organiseerimist.

11. oktoobril otsustas kodanluse organ Maanõukogu samme astuda Pariisis, et kindlustada endale Entente'i valitsuste toetus võitluses töörahva vastu. See oli õigupoolest esimene samm selle sõltuvuse poole välismaa natsionalistidest, mis tähistab eesti kodanlike natsionalistide kogu tegevust.

Septembris, millal bolševiseeruvad Eesti nõukogud, püüab Maanõukogu pealetungile üle minna. Ta osutab meeletut vastupanu nõukogude revolutsioonilistele üritustele. Julgustatud Kornilovi mässust, katsetavad eesti kontrrevolutsionäärid avalikku väljaastumist nõukogude vastu. Tapeti üks Tallinna Nõukogu liige ja kuus revolutsioonilist madrust. Selle eesti kodanluse kontrrevolutsioonilise väljaastumise surus maha Tallinna Nõukogu.

Vastuseks kontrrevolutsioonilise kodanluse rünnakule otsustas Tallinna Nõukogu bolševike fraktsiooni ettepanekul kogu võimu oma kätte võtta. Tallinna Nõukogu oli nüüd ainuvõimuk linnas. Tema käes oli linna majandus, kohus, miilits; kõigisse asutusse suunati nõukogu komissarid. Niisiis oli Tallinna Nõukogu juba enne Oktoobri-revolutsiooni peremees linnas.

Septembris loodi bolševike algatusel Üle-eestimaaaline Nõukogu, mille koosseisu kuulusid kohalike nõukogude esindajad. See nõukogu sai Eestis keskorganiks.

Nõukogudel oli Eestis usaldatav jõud revolutsiooniliste meremeeste ja soldatite, samuti tööliste Punakaardi näol. Nõukogude poolel oli umbes 70 000 Balti mere revolutsioonilist madrust ja 30 000 Punakaardi võitlejat; niisiis olid revolutsiooni relvastatud jõud tugevamad kontrrevolutsiooni jõududest. Sellega seletubki, et nii eesti kodanlus kui ka Ajutine Valitsus ei suutnud Tallinna Nõukogu takistada võimu linnas oma kätte võtmast.

Eesti proletariaadile olid tohtu suureks toeks vene soldatid ja madrused, keda tollal oli Eestis suur hulk ja kelle rõhuv enamik järgnes bolševikele. Kui siin poleks vene revolutsioonilisi madruseid ja soldateid olnud, oleks eesti proletariaadil võitlus nõukogude võimu eest muidugi palju raskemaks kujunenud.

Ettevalmistus oktoobrilahinguks Eestis oli lahutamatu seotud Põhjarinde soldatite, eriti XII armee soldatite revolutsioneerimisega. Pärast Kornilovi mässu mahasurumist võeti peaaegu kõigil XII armee väeosade koosolekuil vastu bolševistlikke resolutsioone.

Suurt osa revolutsioonilisis sündmusis Eestis etendasid Balti laevastiku Tallinna baasi meremehed. Sõjalaevade madruseid sidus eesti töölistega vana sõprus. Juba 1905. a. olid nad koos võidelnud tsarismi vastu. Sõjalaevadel teenis rohkesti eesti madruseid.

Eesti tööliste lugupidamine sõjalaevade madruste vastu kasvas veelgi, kui sai teatavaks, millise vaprusega võitlesid Balti laevastiku madrused Saaremaal eesti rahva iidsete vaenlaste, sakslaste vastu. Ohvitserid olid jätnud revolutsioonilised madrused saatuse hoolde, ja need, kuulumata mingisugusesse koosseisu, ilma laskemoonata, kait-

sesid sangarlikult Eesti saart sakslate dessantide vastu. Eesti polk aga, kes saadeti lahinguväljale, hilines reaktsiooniliselt meelestatud ohvitserkonna ettekavatsuse tõttu ja jõudis Muhu saarele alles siis, kui Saaremaa oli juba terveni sakslaste käes. Kui arvestada, et Saaremaa anti sakslastele reaktsiooniliste sõjaväelaste alatu reetmise tõttu, siis on põhjust oletada, et sellest vandenõust küpseva proletaarse revolutsiooni vastu, vandenõust eesti töörahva vastu, kes anti saksa orjusse, võttis osa eesti ohvitserkond.

Partei Tallinna Komitee oli tugevasti seotud laevadega. Viktor Kingissepp pühendas palju aega tööle laevastikus. Teda tunti ja austati niihästi laevadel kui tehaseis. Kingissepal oli suur autoriteet mere-meeste hulgas. Tarvitses ainult öelda, et korraldus tuleb Kingissepalt, ja meremehed täitsid selle otsekohe suure vaimustusega.

3. oktoobril Balti laevastiku kongress, millest võtsid osa Tallinna sõjaväebaasi meremehed, võttis vastu resolutsiooni, kus nõuti Kerenski „kui avantüristi, kes häbistab ja kahjustab suurt revolutsiooni oma häbitu poliitilise šantaaziga kodanluse kasuks“, kohest tagandamist valitsusest.

Tormijooksule valmistuti ette kogu Venemaal ja eranditult kõikjal juhtisid seda bolševikud.

Lenin kirjutab 12. ja 14. septembril oma direktiivkirjades Keskkomiteele ja Peterburi ning Moskva komiteele, et „saanud enamuse mõlema pealinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogus, võivad ja peavad bolševikud võimu haarama“.

Küsimusele, mispärast bolševikud peavad võimu haarama just nüüd, vastas Lenin, et seda tuleb teha sellepärast, et Ajutine Valitsus kavatseb anda Petrogradi sakslaste kätte ja saksa täakide abil lämmatada sotsialistlikku revolutsiooni Venemaal.

Juba 1917. a. augustis olid Kornilov ja Kerenski reetlikult andnud Riia sakslaste kätte. 29. septembril maabusid sakslased Saaremaal ja okupeerisid selle. Saaremaad kaitstes hukkusid liinilaev „Slava“, mii-niristleja „Grom“ ja teised laevad.

Eestimaa bolševikud hindasid sündmuse õigesti. 6. (19.) oktoobril kuulutas „Zvezda“ avalikult, et Ajutine Valitsus avab ukSED sakslastele revolutsiooni lämmatamise eesmärgil.

„Meil on otsesed andmed, et Saaremaaga kordus täpselt seesama, mis juhtus Riiaga, et Saaremaa on sõna tõsisel mõttes vana reetmise uus väljaanne. Sama pilt staabi põgenemisest ja soldatite jätmisest saatuse hoolde, sama pilt madruste eneseohverdamisest, kes tegutsesid iseseisvalt ja osutasid sangarlikku vastupanu Saksamaale.“

Ja edasi kirjutab „Zvezda“:

„Ühe sõnaga, kahe verise lüli taga, mille lõi kontrevolutsiooniliste kindralite reetlikkus, kerkib kolmanda lüli viirastus.“

Valvsuses ja võitlusvalmiduses on revolutsiooni kindel võit, uue rindeprovokatsiooni kindel kokkuvarisemine.“

„Zvezda“ vihjas otseselt kontrevolutsioonilise kodanluse valmisole-

kule loovutada sakslastele Petrograd nõukogude purustamise eesmärgil.

10. (23.) oktoobril 1917 jätkab „Zvezda“ äraandjate paljastamist. Artiklis „Riia järel Saaremaa“ ta kirjutab:

„Me osutasime juba, et meie imperialistlik „patriootlik“ kodanlus on valmis andma Saksa vägede kätte isegi Petrogradi — üks ajaleht kõneleb koguni taandumisest Moskva taha —, kui ainult oleks võimalik revolutsiooni murda.“

Sündmused kinnitasid bolševistliku olukorra-analüüsi õigsust. Sakslased valmistusid maabumiseks Eesti mandril, et siis edasi Petrogradi peale liikuda. Tamsalu jaama kohale ilmus tsepeliin ja viskas pommi vabrikule. Siis lendas tsepeliin üle Tallinna. Kuni 30 pommi heitis ta Viljandile, purustades palju maju, kusjuures sai surma 4 ja haavata 16 inimest.

Sõjategevuse lähenedes Tallinnale moodustati siin Tallinna kindluspiirkonna Uhendatud Sõjakomitee, mis koosnes Tallinna Nõukogu, XII Armee Soldatite Saadikute Nõukogu Täitevkomitee, kindluse keskkomitee, kohaliku laevastiku komitee jt. esindajast. Uhendatud Sõjakomitee määras erikomisjoni, mille liikmed pidid töötama kõigi sõjaväevalitsuste ülemate juures ja pidevalt jälgima kõigi võitlusoperatsioonide käiku, komandokoosseisu tegevust Riia ja Soome lahe ranniku kaitsmisel.

Seltsimees Stalin iseloomustas Saaremaa anastamist sakslaste poolt ja selle tagajärjel kujunenud olukorda surmaohuna: „... tõepoolest, oli oht, surmaoht. Kuid see oli pärast Saaremaa vallutamist, kui Kerenski valitsus valmistus Moskvasse põgenema ja Petrogradi ära andma, kui inglise-saksa imperialistid leppisid kokku rahu suhtes Venemaa arvel.“ (Kõne Soomemaa sotsiaaldemokraatliku töölispartei kongressil 14. (27.) novembril 1917 Helsingis. Koguteoses Lenin ja Stalin „Oktoobrirevolutsioonist“, lk. 33.)

1918. a. kirjutatud artiklis „Asjade loogika“ ütleb seltsimees Stalin kontrrevolutsioonilise kodanluse plaanide kohta purustada Oktoobri eelõhtul nõukogud:

„See oli täpselt aasta tagasi. Maa kannatas imperialistliku sõja ja majandusliku laose raskuse all. Väsinud, kannatusist kurnatud rinne ei jõudnud enam sõdida. Vahepeal mässisid inglise imperialistid (Buchanan!) maa üha enam oma sepitsuste võrku, püüdsid igati hoida teda imperialistliku sõja raames. Anti ära Riia, valmistuti Peterburit ära andma, ainult selleks, et tõestada sõja ja sõjadiktatuuri vajalikkust. Kodanlus sai sellest kõigest aru ja läks avalikult sõjadiktatuuri revolutsiooni purustamise poole.“ (Sealsamas, lk. 44.)

Kontrrevolutsiooni uut väljaastumist oli võimalik ära hoida ainult tööliste ja soldatite relvastatud ülestõusuga. 8. (21.) oktoobril kirjutab Lenin „Kirja seltsimeestele bolševikele, kes võtavad osa Põhja-oblasti nõukogude kongressist“. Selles kirjas oli Lenin visandanud ülestõusu plaani.

„Asi,“ kirjutas Vladimir Iljitš, „seisab ülestõus, mille võivad ja peavad otsustama Piiter, Moskva, Helsingi, Kroonlinn, Viiburi ja Tallinn. Piiteri all ja Piiteris — seal võib ja peab otsustama ning teostama see ülestõus võimalikult tõsisemalt, võimalikult ettevalmistatult, võimalikult kiiremini, võimalikult energilisemalt.“ (Lenin, Teosed, k. XXI, lk. 325.)

Tallinna nimetas Vladimir Iljitš linnade seas, kes võivad ja peavad otsustama ülestõusu.

10. (23.) oktoobril 1917 toimus Petrogradis illegaalselt bolševike partei Keskkomitee ajalooline istung Lenini ja Stalini osavõtul. Võeti vastu Lenini resolutsioon alustada lähimail päevil relvastatud ülestõusu.

11. (24.) oktoobril avati Smolnõis Põhjaoblasti nõukogude kongress. Eestist saabusid Tallinna, Narva ja Tartu delegaadid. Tallinna delegaadiks oli bolševik Rjabtšinski, tehnik-mehaanik, Tallinna Nõukogu liige.

Delegaadid jutustasid üksteise järel, mis toimub kohtadel; kõikjal kipuvad töölised ja soldatid lahingusse nõukogude võimu eest. Tribüünile astus Tallinna delegaat Rjabtšinski ja teatas kongressile, et ka Tallinnas valitseb võitlusmeeleolu. (Vt. „Kodusõja ajalugu“, k. II, lk. 41.)

Kongress kutsus kõiki Põhjaoblasti nõukogusid üles tõhustama ettevalmistusi ülestõusuks.

Kohe pärast kongressi lõppu sõitsid sellest osavõtnud tagasi kohtadele. Nad jutustasid kõikjal kongressi otsuseist ja mobiliseerisid töörahva hulki ülestõusu ette valmistama. Sm. Rjabtšinski esines arvukail miitinguil Tallinnas.

16. (29.) oktoobril toimus bolševike partei Keskkomitee istung parteiorganisatsioonide esindajatega. Arutati relvastatud ülestõusu küsimust. Võeti vastu Lenini poolt esitatud resolutsioon relvastatud ülestõusu ettevalmistamise kohta. Ülestõusu juhtimiseks valiti parteikeskus eesotsas Staliniga. Parteikeskus juhtis tegelikult kogu ülestõusu.

Oktoobris peeti kogu Venemaal nõukogude oblastikongresse. Neljapäeval, 12. (25.) oktoobril avati Tallinnas Eestimaa tööliste ja soldatite saadikute nõukogude teine kongress. Sellel kongressil oli hoopis teine ilme kui Eestimaa nõukogude esimesel kongressil, mis toimus 23.—27. juulil 1917. Esimene kongress järgnes menševikele ja sotsialistidele-revolutsionääridele. Rõhuv enamuse teise kongressi delegaate järgnes bolševikele.

Kongressi päevakorras oli: Täitevkomitee aruanne, aruanded kohtadelt, küsimused võimust, rahutingimustest, asutavast kogust, delegaatide valimised teisele ülevenemaalisele nõukogude kongressile jne.

Suurt huvi pakkusid aruanded kohtadelt. Nende järgi võis otsustada rahvahulkade meeleolu üle. Narva-Jõesuu Nõukogu esindaja teatas, et nõukogu platvormiks on kogu võimu üleminek nõukogude kätte ja et Narva-Jõesuus asuvais sõjaväeosades valitseb bolševistlik mõju.

Tartu Nõukogu delegaat teatas, et tema poolt esindatud nõukogu asub proletaarsel seisukohal, pooldades nõukogudele võimu andmise põhimõtet, ja jätkab tööd selles suunas.

Narva Nõukogu delegaat teatas, et linnas peetakse miitinguid, kus võetakse vastu bolševistlikke resolutsioone. Kingissepa küsimusele, missugune on meeoleolu sõjaväeosades, vastas delegaat, et garnison näeb revolutsiooni pääsu ainult nõukogudes.

Kolmandal istungil 13. (26.) oktoobri õhtul võeti rõhuva häälteenamusega vastu bolševike fraktsiooni poolt esitatud resolutsioon võimu küsimuse kohta. Resolutsioonis oli öeldud, et „... ainult kogu võimu üleminek revolutsioonilise demokraatia kätte tööliste, talupoegade ja soldatite saadikute nõukogude näol loob tõeliselt revolutsioonilise ja rahvaliku valitsuse, kes on võimeline päästma maad ja revolutsiooni“.

Kõigis küsimusis võttis kongress vastu bolševistlikud resolutsioonid. Kongressi lõppedes lauldi „Internatsionaali“. Eestimaa nõukogude kongress oli proletariaadi jõudude ülevaatus ülestõusu eelõhtul.

22. oktoobril (4.) novembril 1917 valiti Eestimaa Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu ja Tallinna Nõukogu ühisel istungil Sõja-Revolutsiooniline Komitee 40-liikmelises koosseisus, kes võttis strateegiliselt tähtsad punktid linnas ja kindluspiirkonnas oma kontrolli alla. Sõja-Revolutsioonilist Komiteed juhtis bolševik Viktor Kingissepp.

23. oktoobril (5. novembril) okupeeriti Sõja-Revolutsioonilise Komitee korraldusel linnas ja kindluspiirkonnas kõik tähtsamad punktid. Sõja-Revolutsioonilises Komitees seati sisse üksikute väeosade valve. Kõik garnisoni väeosad teatasid oma allumisest nõukogule ja oma valmisolekust tema käsul iga hetk välja astuma.

„Kontrolli sisseseadmine toimus ilma igasuguste vahejuhtumiteta. Kontroll seatakse sisse kogu Eestis,“ teatas „Zvezda“ 24. oktoobril (6. novembril) 1917.

Kodanlus oli jõuetu midagi ette võtma, sest proletaarse revolutsiooni poolel oli ilmne jõudude ülekaal. 24. oktoobril püüdsid reaktsioonilised elemendid Tallinna uulitsail kuulipildujaid üles seada, et takistada Sõja-Revolutsioonilise Komitee tegevust, kuid need koristati varsti.

Eesti bolševikud läksid ülestõusule täie teadmisega sellest suurest osast, mida etendas ülestõusu võit Eestis võitluse tulemuse suhtes Petrogradis. Proletariaadi võit Eestis kindlustas revolutsiooni tagalat lääne poolt.

Klassijuhataja ja tema töö.

S. VAPPER.

Revolutsioonieelse ajastu keskkoolis jälgisid nii õpilaste kui ka õpetajate poliitilist „ustavust“ „klassi-ülevaatajad“ ja „klassi-daamid“. Need olid tsaarivalitsusele kõige vajalikumad isikud, reaktsioonilise

korra ja politseilise režiimi kandjad. Õppetööst nad osa ei võtnud. XIX saj. lõpupoolel loodi kroonugümnaasiumides veel nn. „klassihool-dajate“ amet, mis usaldati ülemusele vastuvõetavaile õpetajaile. Et need „hooldajad“ andsid oma klassis kõige suurema arvu tunde, siis õpetuse kui ka järelevaataja alalise ideoloogilise mõju protsessis oli kindlustatud ka poliitiline kontroll õpilaste meelelaadi üle.

Kodanlikus Eestis klassijuhataja täitis neid samu funktsioone.

Nõukogude koolis kujunes uue õpetaja-kasvataja tüüp. See on aktiivne sotsialistlikust ülesehitustööst osavõtja. Meie õpetaja on kohustatud kasvatama. Kuid igal klassil on veel kooli direktori poolt määratud vastutav pedagoogiline juht, kes suunab ja organiseerib kogu kasvatustööd antud klassis.

Millised on siis klassijuhataja ülesanded?

Kuivõrd nõukogude koolis klass kujutab endast õppetöö protsessis, vabaaja kultuurses veetmises ja ühiskondlikus elus liitunud õpilaskollektiivi, on klassijuhataja selle kollektiivi pedagoog-organisaator-loomaja, kogu klassi õppe-kasvatustöö, kultuurilise ja ühiskondliku elu organisaator. Klassijuhataja teostab kõigi antud klassi õpetajate igapäevast kontakti kasvatava õpetuse ühisteks sihtideks. Klassijuhataja on kooli direktori ja õppeala juhataja lähim abiline kooli õppe-kasvatustöö teostamisel.

Klassijuhataja on vastutav kogu klassi elu organiseerimise eest ja teostab oma tööd täielikus kooskõlas kooli pioneerijuhi ja kommunistliku noorsoo organisatsiooni sekretäri-ga. Seda on eriti oluline meele pidada meie noore nõukogude vabariigi õpetajal-klassijuhatajal, sest kahjuks senini paljudki õpetajad ei pea pioneer- ja kommunistliku noorsooühingu tööd tähelepanu väärivaks küsimuseks. Klassijuhataja teostab süstemaatiliselt tööd oma kasvandike vanematega. Klassijuhataja töö teostub õpetaja ja õpilaste huvide ühtsuse ja üldsuse tingimuses.

Iga klassijuhataja esimene, väga tähtis ülesanne on luua klassi õpilastest ühtne kollektiiv. Selleks on vajalik läheneda oma klassi õpilastele, neid tundma õppida. See on eriti tähtis I, V, VIII klassides, kuna need klassid tavaliselt koondavad õpilasi mitmesugustest paikadest, koolidest, lähemalt tundmata üksteist, õpetajaid, klassijuhatajat.

Otstarbekas on loomulikult alustada tutvust sundimatus vestluses üksikute õpilastega, õpilasarühmadega või terve klassiga koolitööst, klassijuhataja enese möödunud tööst, tulevikukavatsusist, kunstist, kirjandusest, tehnika saavutusist, kodukoha ajaloo-st või viimastest suuremaid ühiskondlik-poliitilistest sündmustest, arutella tuttavast raamatust. Lapsed avaldavad säärase südamliku vestluse puhul oma teadmisi, huvisid ja mõningaid oma iseloomujooni.

Kollektiivsete ekskursioonide korraldamine kinosse, teatrisse, muuseumidesse, näitustele, tehastesse, vabrikutesse, lähimatesse sovhoosidesse, masina-traktorijaamadesse, elektri- ja aamadesse, ehitusplatsile aitab klassijuhatajal tundma õppida oma kasvandike individuaal-

seid omadusi ja kalduvusi, läheneda neile ja õpilasil läheneda omavahel. Selles tundmaõppimise protsessis klassijuhataja loob enese ümber õpilaste aktiivi, mis on klassijuhataja enese esimene abiline.

Õpilaskollektiivi ühteliitmine ei või piirduda esimese nädalaga või kuuga klassiga tutvunemise algusel, see töö on süstemaatiline ja jätkub senini, kui püsib antud klassikollektiiv. Aktiivi koostis muidugi muutub, kuivõrd muutuvad laste iseloomgi, nende huvid ja kalduvused, muutuvad nende kaaslased ja vaated, järelikult muutub kogu klassi pale.

Lakkamatult peab õpilasi tundma õppima sellepärast, et neid õigesti kasvatada, sellepärast, et lapsed vahetuvad, nii et igal aastal klassijuhataja ette kerkivad kommunistliku kasvatusu uued tõsisemad ja keerukamad ülesanded. Last õigesti kasvatada (anda talle vajalikke tarkusi ja omadusi, võõrutada teda ebasoovitavaist) võib ainult sel tingimusel, kui kasvataja tunneb üksikasjaliselt last, tema iseloomu, kalduvusi, kaaslasi, kodust keskkonda, tervislikku seisundit.

Tahaksin veel kord meenutada õpetajate suhtumist lastekodu kasvandikesse, sellepärast et meil pole veel lahti saadud absurdsest ja absoluutselt kahjulikust kujutlusest, nagu oleksid viimased andetud ega tahagi õppida. Mulle tõestas isegi 16-aastase pedagoogilise staažiga õpetaja, kui oli jutt ühest lastekodu kasvandiku edukusest: „Näete, seal nad istuvad, ja kõik õpivad halvasti. Kõik need lastekodude lapsed on andetud, need pole ju koduse kasvatusega lapsed.“ Neid lapsi peab paremini tundma õppima, peab olema püsivalt kontaktis oma õpilaste kasvatajatega, tähelepanelikumalt ja soojemalt suhtuma neisse lastesse, sagedamini aitama, aga mitte tegema niisuguseid ebapedagoogilisi järeldusi.

Nii siis oma õpilasi tundma õppida võib klassijuhataja mitmesuguste vestluste, ekskursioonide, ringide töö, laste loomingu, vanemate-kasvatajatega sidemepidamise teel, igapäevaste vaatluste teel oma tundides ja teiste õpetajate tundides (viimast muide praktiseeritakse meie koolides veel väga harva, mida peab lugema klassijuhataja töö puuduste hulka; ainult õpetajate ülekoormatusega seda seletada ei saa).

Et need vaatlused segi ei läheks, pole liigne klassijuhatajal pidada erilist vihikut, kuhu kanda oma märkmeid. Vastavalt neile teateile võib klassijuhataja või teine õpetaja õigesti selgitada ja hinnata õpilase üht või teist eksimust.

Laps on erakordselt tundelik, teda võib võrrelda pingutatud viiulikeelega, eriti murdeperioodil, seepärast peab igasugune märkus, kiitus või karistus vastama poisi või tüdruku individuaalsele ja vanuslikele iseärasusile.

Et mitte eksida, ei pea tõttama säärase otsustega, kuid ometigi, kui on tehtud mingi kiitus või karistus, siis peab selle tingimata täitma.

Selleks, et täita klassijuhataja teist põhiülesannet: organiseerida võitlust kõrge õppeedukuse ja teadliku distsipliini eest, peab klassijuhataja igapäevaselt jälgima edukust klassi päeviku märkmete järgi,

jälgima oma klassi õpilaste vihikuid ja distsipliini. Aeg-ajalt praktiseerida kõikide antud klassi tunde andvate õpetajate nõupidamisi, millele peab arutama terve klassi ja üksikute õpilaste edukuse ja distsipliini küsimusi, astuma samme klassi töö parandamiseks, välja töötama kõigi pedagoogide ühtsed nõudmised õpilastele, et poleks õpetajaid, nagu öeldakse vene keeli, norijaid Тигр Львович'eid ega kõike andestavaid Сахар Медович'eid. Kooli õppenõukogu koosolekuil ja antud klassi õpetajate nõupidamisel üksikute õpilaste või klassi edukuse küsimust arutades, ei või kunagi ega milgi juhul võtta aluseks keskmist edukushinnangut, mida meil veel laialt kasutatakse mitte ainult üldhariduslikes kooles, vaid, nagu see esines möödunud õppeaastal, õpetajate seminariski. Kõneldakse, et õpilasel N-il on keskmine edukushinne näiteks „3“, aga J-I „3,2“ ja jäädakse sellega rahule. Aga kui vaadelda hindede üksikute ainete kaupa, siis ilmneb, et N-il on üks aine „4“, teine — „3“, III — „5“, IV — „2“, V — „3“, aga J-I on 4, 5, 5, 2, 2.

Tegelikult on mõlemad õpilased mitte-edasijõudvad, aga keskmine hinne (3,6) maskeerib seda ega kutsu esile õpetajate muret.

Mõnes koolis klassijuhataja õppeveerandi lõpul möödunud õppeaastal koostas järgmise aruande klassi õppeedukuse kohta (näiteks Tallinna I Keskkoolis IV õppeveerandis IV klassis):

1. Õpilaste arv — 43.
2. Klassi keskmine hinne — 3,534.
3. Õpilaste arv, kelle hinded on kiituskirja väärilised —
4. Õpilaste arv, kes ei jõudnud rahuldavalt edasi — 13.
5. Õpilaste edasijõudmatuse % — 33,1.
6. Nõrgima õpilase keskmine hinne — 2,222.
7. Mitu hilinemist iga õpilase kohta —
8. Mitmel õpilasel käitumine alla „5“ — 8.
9. Mitu õpilast jäi hindamata —

Suvel 1947. a. sai Tallinna I Keskkooli direktor Tallinna linna Keskrajooni TSN Täitevkomitee Haridusosakonnalt kirja, milles muu hulgas nõuti järgmist:

„Nimekirjas palun märkida järgmised andmed: Jrk. nr., perekonna-, ees- ja isanimi, sünniaeg, klass, elukoht, viimane keskmine hinne, kas käitumine laitmatu, kas omab kiitusekirja.“

See kiri näitab, et isegi meie vabariigi pealinnas nn. „keskmisest hindest“ peetakse kramplikult kinni.

On tarvis arvestada iga õpilase õppeedukust eraldi õppeainete järgi, aga mitte keskmise hinde järgi, mis ei anna kellelegi selget pilti õpilase õppimisest. On ju selge, et kui õpilasel on kahes aines mitterahuldav hinne, ei pääse ta eksamile, aga keskmine hinne võib tal olla seejuures kõrgem kui „3“.

Peab karmilt jälgima koduste ülesannete koormist, vältima nähtust, et üksikul päeval, eriti aga laupäeviti ja õppeveerandi lõpu eel õpetajad ei annaks koduseid ülesandeid nõnda palju, et isegi tugevail õpilasil ei jää puhkeaega, kõnelemata koguni nõrgemais õpilasist.

Tingimata peab vältima kontrolltööde (3—4 tööd) ja pikemaid pea-

tükke haaravate suuliste küsitluste kuhjumist üksikuile päevile, eriti enne õppeveerandi lõppu. Õppeala juhataja ja klassijuhataja peavad aegsasti õppeveerandiks koostama kontrolltööde plaani, taotelles võrdset koormist. Muide mõningad Tallinna, Pärnu koolid ja Rapla keskkool möödunud õppeaastal teostasid selle jagamise hästi.

Õppedistsipliini rikkumise ja üksikutes õppeainetes mahajäämise vältimiseks üksikute õpilaste poolt peab klassijuhataja tingimata pidama vestlusi üksikute õpilastega ja terve klassiga päevarežiimi täitmise tähtsusest, käitumisreeglitest, et iga õpilane võitleks oma klassi au eest, oma kooli au eest, et iga üksiku õpilase käitumisest sõltub kooli, klassi au, et hästi õppida on iga õpilase kohus, see on laste patriotism kodumaa ees. Peab süstemaatiliselt jälgima koduste ülesannete täitmist, tingimata jälgima vihikuis koduste tööde täitmist ja, kui vihikud pole korras, siis koos aineõpetajaga organiseerima võitlust puhta vihiku pärast. Koolis tuleb välja töötada ühtne ortograafiline režiim.

On vajalik anda üksikuile õpilasele ja ka tervele klassile nõuandeid koduste ülesannete, iseseisvate tööde täitmiseks (ekslikult mõtlevad mõned klassijuhatajad, et koduste ülesannete täitmise kontrollimine on ainult antud aine õpetaja ülesanne).

Sel õppeaastal on juba olemas õpilaspäevikud, kuhu õpilane märgib kodused ülesanded. Klassijuhataja peab jälgima, et päevik oleks täidetud korralikult, õigesti ja täpselt kõigil tema klassi õpilastel, ja nädala lõpul peab klassijuhataja tegema lühikese kokkuvõtte.

Päevik ja „Õpilase teatmik“ on kooli ja õpilase perekonna vahelise seose suurepäraseid dokumendid. Kui esineb lapsi, kes eriti vajavad ranget kontrolli, võib klassijuhataja või õpetaja teha päevikusse täiendavaid märkmeid.

Kuid selleks, et õpilane oleks kooli ja kodu regulaarse kontrolli all, peab klassijuhatajal olema alaline kontakt lapse vanematega ega mitte lubama seda, et alles siis, kui õpilasega on midagi „lahti“, ärkab klassijuhataja ja hakkab hädakella lööma.

Korrapäraseid lastevanemate koosolekud, õpilaste kodu külastamised, kirjavahetus ja vestlus vanematega, vanematepoolsed kooli külastamised väldivad paljusidki ebameeldivusi koolile.

Klassijuhataja jälgib teravasti oma klassi õpilaste edukust. Kui selgub, et üks või teine õpilane on programmi mingis osas maha jäänud kas ühes või rohkem aines või on üldse nõrk teatud aines, siis selgitab klassijuhataja otsekohe mitteedukuse põhjusi ja, arvestades mahajäämise põhjusi ja iseloomu, õpilase võimeid ja püsivust, organiseerib talle abi kas aineõpetaja poolt lisaõpingute, iseseisvate individuaalsete tööde, konsultatsioonide teel või milgi muul viisil. Vahel võib praktiseerida ka parema õpilase abi, ainult siis peab jälgima, et see abi ei muutuks ülesannete valmistamiseks abistaja poolt, ja et nõrgem õpilane ei lakkaks ise töötamast.

Õpetaja ja klassijuhataja peavad organiseerima lisaõppetöö nõnda, et tõepoolest töötada õpilasega ja et milgi juhul ei korduks veel kah-

juks seniajani praktiseeritav nähtus: õpetaja näitab õpilasele ülesande kätte, parimal juhul selgitab kiiruga esimese lause või ülesande ja õpilane jäetakse omapead, õpetaja aga ei kontrolli pärast, mis õpilane omandas või ei omandanud ülesandest, ja lubab ta koju. Selletaolised ülesanded jätvad halva järeлмаigu õpilasele, nad hakkavad suhtuma täiendavasse õpinguisse mitte kui abisse, vaid kui karistusse ja püüavad vältida selletaolist „abi“.

Klassijuhataja jälgib oma klassi õpilaste distsipliini. Välja selgitanud distsipliini rikkumise põhjused, peab igal üksikjuhul võtma tarvitusele vahendid nende kõrvaldamiseks, kusjuures muidugi tuleb rangelt arvestada iga õpilase individuaalseid erijooni.

Suurepärane äraproovitud kasvatusvahend on paljudel juhtudel ühiskondliku arvamuse loomine nõukogude õpilase hea või mitteväärika käitumise ümber. Ühiskondlik arvamus, õpilaste eneste arvamus mõjub sageli sügavasti mitte ainult neile, kes teostasid ühe või teise korralikkumise, vaid ka teistele, kes nii või teisiti osa võtsid selle hukkamõistmisest.

Selletaolise ühiskondliku hukkamõistu või kiituse näiteid võib leida kas ajalehest „Pionerskaja Pravda“ 22. apr. 1947. a. numbrist („Aga kuidas toimiksid sina?“), või pioneerisalgatöö kohta käiva kahe kirjarutelust samas lehes 1. apr. 1947. a.

Peab ütleva, et „Sädeme“ ja „Noorte Hääle“ veergudelt ei leia nii laialdast arutelu. Nähtavasti tuleb nende lehtede toimetustel seda tööd organiseerida ja õpetajaskonnal selleks kaasa aidata.

Heaks kasvatusmeetodiks on pala lugemine ajalehest või raamatust. Näiteks R. Mihhailovi jutustus: „Kui sõber haigestus“ („Pionerskaja Pravda“). See on ju erutav teema. Kas avaldab klassijuhataja, klass, kommunistlik noorsooühing või pioneeride organisatsioon vajalikku hoolt haigestunud õpilase või sõprade eest? Senini harvemini juhtub seda, et neid ei unustata. Näiteks Tallinna XIX Keskkooli õpetajal sm. Raževal on kehtestatud kord: kui mõni tüdruk puudub päeva paar klassist, peab sellest temale tingimata teadustama, ja kui on haigestunud juba pikemaks ajaks, siis teised tüdrukud ei unusta kingituste tegemist oma väikesele sõbratarile. Aga hoolitsus oma haigestunud või mahajäänud kaaslase eest liidab klassikollektiivi ühte.

Klassijuhataja on klassi ühiskondlik-poliitilise elu organisaator. Tunnid, vestlused, ekskursioonid, tööd pioneeride või kommunistlike noorte organisatsioonis oma tervikus peab kasvatama meie noori tulise armastuse vaimus Nõukogude Kodumaa, tema kangelasliku mineviku, kuulsusrikka oleviku ja kauni tuleviku vastu, ustavusele bolševike parteile ja tema juhtidele, proletaarsete internatsionalismi ja rahvaste sõpruse vaimus, eeskätt aga sõpruses suure vene rahva vastu. Kasvatada õpilastes ärateenitud uhkust sotsialistliku isamaa üle, püüet näha meie maad veelgi kaunimana, suunata kasvatust nõnda, et lapsed ise võtaksid suure sooviga osa sellest suurest ülesehitustööst, igauks vastavalt oma jõule ja oskusele, et lapsed mõistaksid ka õppetööd mitte

lihtsalt kui teadmiste ja oskuste omandamist, vaid kui kohustust isamaa ees, nagu õpetas omal ajal M. I. Kalinin: laste esimene patriootiline ülesanne on hästi õppida. Pookides lastele kollektivismi tunnet, õiget sõpruse ja seltsimehelikkuse mõistmist, sotsialistliku ühisele reeglile, teadlikku distsipliini ja kultuurilisust, kasvatame nõukogude inimesi, õige maailmavaatega relvastatud inimesi; inimesi, kes armastavad tööd, kes loevad ausat tööd terve organismi vajaduseks; inimesi, kes oskavad õigesti ühendada ühiskondlikke, sotsialistlikke ülesehitava töo huvisid isiklike huvidega. Uhe sõnaga — bolševistlikke iseloomujooni.

Need ülesanded on erakordselt tähtsad ja nende saavutamine pole hõlpus.

Mitte kõigis meie koolides ei leia kasvatusküsimused veel küllaldast tähelepanu, või kui tähelepanu neile pühendataksegi, siis ebajärjekindlalt. Mõningad näited: ühes Pärnu kooli III kl. loeti jutukest „Kivist poisike“. Pärast lugemist teostati grammatilist analüüsi, analüüsi teisejärgulise tähtsusega mõtteid, kuid sõnade puhul „Vesi niisama kui maagi on püha neile, kellele ta kuulub. Ma ei taha vaenlasele anda oma maad ega anna ka vett“ — ei pööratud vähimatki tähelepanu sellele, mis oli seotud selle mõttega. Miks mitte peatuda selle karjuspoisi-kangelase kujul, kes nii kuumalt armastas oma kodumaad ja säärase põlgusega suhtus võõrastesse vallutajaisse, mispärast mitte siduda seda Nõukogudema laste-kangelastega Suure Isamaasõja päevil, nagu ütles Ostrovski: „Armastus Kodumaa vastu, mitmekordistatud vaenlase vihkamisest, ainult niisugune armastus toob meile võidu“, või suure ülesehitustöö päevil? 1947. aasta abiturientide kirjandeis kirjutasid paljud õpilased Pavel Kortšagini ennastsalgavast tööst järgmist:

„Temast on saanud nüüd teadlik bolševik — juht, kes enese huvisid arvestamata pühendab kõik üldsuse heaoluks.

Siin selgub ka tema suhtumine perekonna asutamisse ja isiklikku ellu. Ta leiab, et selleks, et olla kasulik parteile ja rahvale, ei tohi end siduda perekondlike sidemetega, sidemetega, mis on ainult enesele, üksikisikule kasulikud. Ta oli tugevam kui teda jälgiv saatus.“

Nagu näha, toob Pavel end ohvriks, leidmata sealjuures vähimatki vaimset rahuldust sellest tööst ja võitlusest, mis ta teostas. Aga ometigi on enamikule õpilaskonnale Pavel Kortšagin muutunud lemmik-kangelaseks, kuid oma lemmik-kangelase kuju pole suutnud veel paljudki õpilased avada.

Enam veel, paljud otse jutlustavad individualismi:

„Nii siis meie elu ei ole ühiskonna ja tuleviku jaoks, vaid ainult endi jaoks. Meie peame elama endile ja mitte teistele. Milleks me õige peaksime rühkima ja vaevlema nende tulevaste põlvete heaks, kes kunagi kavatsesid laiuda maakeral... Mis kasu on meil sellest kaugest tulevikust, kus me sellest midagi ei saa... Igal juhul aga jääb õigeks, et elu endile on ainuõige.“

Ja pärast kõiki neid mõtteid märkis õpetaja hindega... „5“.

Harvemini abiturientide töödes kriipsutatakse alla ja kinnitatakse näidetega mõtet, et töö on meil au asi, et iga uus ettevõtte, üritus, mis astub töötavate rivvi, on eelkõige nende rõõmupidu, kes ta löid, et meie inimesed võtavad töö loomingulisi edusamme või äpardusi väga lähedale südamesse. Ja kas on vähe näiteid meie elus, kui leiutaja, ehitaja või uurija kuude ja aastate viisi teeb visalt tööd seatud eesmärgi saavutamiseks, luues ühiskonnale midagi kasulikku, uut kodumaa auks, ja millist isiklikku sügavat moraalselt rahuldust ta leiab, kui palju kaasmaalaste rõõmu ja tunnustust, et ta oma tööga tõi uue panuse kodumaa kasuks! Kas tõesti on ülaltoodud Pavel või mainitud individualist iseloomulik meie ühiskonnale? Loomulikult mitte. Ainult nõukogude riigikord võib viia selleni, et rööbiti ühiskondlike edusammudega meie inimeste isiklikud võimed võivad areneda ja kasvada nõnda, nagu mitte üheski teises ühiskonnas.

Seltsimees Stalin kõneluses Wells'iga ütles selle kohta (Leninismi küsimused, 10. väljaanne, lk. 602) „... kollektivism, sotsialism ei eita, vaid ühendab individuaalsed huvid kollektivismi huvidega. Sotsialism ei või eraldada individuaalseist huvidest. Anda kõige täielikumana rahulduse neile isiklikele huvidele võib ainult sotsialistlik ühiskond.“

Antireligioosse ja dialektilis-materialistliku maailmavaate kasvatamist senini alahinnatakse vahest meie koolides. Sagedasti ütlevad õpetajad: „Kirik asub 10—15 km kaugusel, järelikult ei avalda see kasvatusele mingisugust mõju.“ Ehk nagu vastab üks Pärnumaa kooli direktor küsimusele „Missugune on kiriku mõju koolile?“: „Lihtsa maainimese juures on usk hüvanguks üldmoraalile, sest usk ei luba teist inimest petta, varastada ega tappa“, ja teine: „Minu arvates on kiriku töö teatud määral tarvilik rahva moraalitõstmiseks, mis sõjalaolude tõttu on langemas.“

Säärane arvamus valitseb selle asemel, et süstemaatiliselt paljastada religioossete organisatsioonide ja eelarvamuste reaktsioonilist loomust ja tühisust, inimeste päid segavaid eelarvamusi. Võib kujutella, missugune on koolides, kus direktoril valitseb peas säärane udu, anti-religioosse kasvatuse olukord.

Klassi ühiskondlik-poliitilise elu organiseerimiseks on vajalik pidada vestlusi ja anda poliitilist informatsiooni meie kodumaa ja välismaade tähtsamaist jooksvaist sündmusist. Selle juures peab arvestama mineviku vigu, et neid mitte korrata:

1) Poliitinformatsiooni või vestlust ei või pidada korraga koos I—XI kl. õpilastele või ka V—XI klassile, ja veel pealegi siis, kui seda teostab vanema klassi õpilane, keda on määranud õpilaskomitee;

2) seda ei või teha kuivas, arusaadamatus stiilis vanemaile klassidele ega lihtsustada materjali moonutamiseni nooremate klasside õpilastele.

See on klassijuhataja ülesanne. Klassijuhataja, arvestades oma klassi kasvandike arengutaset ja erinevusi, koos kommunistlike noorte ja

pioneeride organisatsiooniga, klassi aktiivi abil ja laste osavõtul teostab ise need informatsioonid ja vestlused.

Loomulikult on vajalik enam aega pühendada oma kodukoha ja kodumaa sündmustele, mitte aga pöörata alati peatähelepanu välis-sündmustele, nagu seda sageli praktiseeritakse.

Selleks, et mitmekesisitada ja teha huvitavamaks ning arusaadavamaks poliitinformatsiooni, eriti vanemais klassides, võib seda korraldada oma klassile mõnikord keegi õpilastest, kuid materjali valikust ja süstematiseerimisest, kuulajatele parema ettekandmise eesmärgil, peab klassijuhataja tingimata võtma kõige elavamalt osa.

Organiseerida süstemaatilist tööd laste- ja noorsoajalehtede ja -ajakirjade sisu läbitöötamiseks. Meie lapsed armastavad „Sädet“ ja „Pioneerit“, kuid on vajalik õpetada neid armastama ka „Pionerskaja Pravdat“.

Sõnavara võimaldab paljudel lastel juba lugeda selle ajalehe lühikesi palakesi, selle ajalehe lugemine aga avardab laste silmaringi ja soodustab vene — meie teise emakeele — sügavamalt ja kiiremat äraõppimist.

Väga hea on koostada ajalehe väljalõigetest korralikult kujundatud albumeid või seinafotomontaaže ühiskondlik-poliitiliste sündmuste teemadel. Mõõdunud õppeaastal oli see küsimus hästi korraldatud Pärnu III Keskkoolis. Neile samadele teemadele võivad koostada õpilased ise eri seinalehe, bülletääni või ajakirja numbri. Muide mõni rida kooli seinalehtedest. Peale üldise kooliajalehe pole halb välja anda ka klassiseinalehte, mis esineb meie suuremais koolides, kuid nende kujundamine ja sisu jätab palju soovida.

Seinalehtede nimetused on tihti täiesti apoliitilised ja veidrad, nagu: „Kaktus“ ja „Kratt“, „Kume rivi“.

Kooli seinalehtedes kirjutatakse rohkem loodusest, ilmast, lindudest ja loomade eluviisidest, hoopis vähe ja sedagi üldistes sõnades kooli elust. Aga kui ajalehe number pühendatakse mingisugusele suuremale peopäevale või sündmusele, siis kõige sagedamini kirjutatakse mõnest ajalehest või ajakirjast maha 3—4 artiklit ja paigutatakse kooli seinalehte. Niisuguseid artikleid olen ma kohanud Pärnu, Paide jt. paikade koolides. Reas koolides isegi enne eksameid ei muutunud lehtede sisu. Annan ainult ühe näite: 1947. a. kevadel eksamite perioodil ühes Virumaa seitsmeklassilises koolis jutustas esimene artikkel, kuidas teel kohtusid ja ajasid juttu kaks naist, selle jutuaajamise kestel jooksis ühel jutuaajal hobune käest minema, hea veel see, et see jooksik lähemas talus kinni peeti. Artikli lõpul moraal: missuguste ebameeldivusteni võib viia muretus.

Teises palas kirjeldati, mis poiss nägi Rakvere turul, ja veel paar artiklit suve tulekust. Jääb arusaamatuks, mis peab niisugune seinaleht õpetama õpilastele ja veel eksamiperioodil?

Mispärast aga ei näidata klassi või kooli seinalehes üksikute õpilaste, klasside õppeedukust, kooliskäimist, ühiskondlikku tööd, pio-

neeride organisatsiooni, kommunistliku noorsoo organisatsiooni tööd, ringide tegevust ega anta edukate õpilaste töökogemusi edasi teistele? Miks ei kirjuta õpetajad või õpilased ise artikleid, mis valgustaksid aktuaalseid sündmusi maal ja seoses nendega, millised ülesanded seisavad koolil ees, ja paigutada need silmapaistvasse kohta, aga mitte viimasesse artiklisse?

Klassijuhataja kohuseks on hoolitseda klassi kaunistamise eest, et klassis vähemalt oleks nähtaval kohal klaasitud ja korralikult raamitud meie rahva juhtide portreed, ka ideoloogiliselt õige ning paremale õppimisele mobiliseeriv ja õpilaste arenemistasemele vastav loosung, näiteks VIII klassi ruumi võiks panna loosungi: „Kommunistiks saada võib ainult siis, kui rikastada oma mälu kõikide nende varade teadmise, mis on välja töötatud inimkonna poolt“ (Lenin).

Ei kõlba loosungiks apoliitilised, udused ja ebamäärased laused või salmid, nagu „Päikese valguse kiirgavas voos eluroos iial ei väsi“, mis oli ühes Järvamaa koolis (III klassis), või: „Võib mullasaaki vapustada rahe ja raua rooste korra läbi sööb. Vaim tugev põlvest põlve püsib vahe ning äiksejõuga igavikku lööb“. See oli ainsaks loosungiks ühe Tallinna keskkooli saalis ja kogu koolis esimese koolipäeva puhul 1947/48. õ.-a. Käesoleval õppeaastal polnud veel loosungeid 10.—19. septembril Tallinna I ja II keskkoolides, aga Tapa kk. ühes hoones ilutses nähtaval kohal Villem Kabrieli — Tapa alevi vanema portree.

Peaks võtma eeskujuna selles suhtes Pärnu III Keskkoolist, kus 29. augustil olid juba kõikides klassiruumides portreed, loosungid, isegi lilled. 30. augustil õpetajad kavatsesid läbi viia ülevaatuset, et selgitada, missugune klassijuhataja selle ülesande täitmisega on paremini toime tulnud.

Organiseerida õhtuid, mis on pühendatud Punase Kalendri päevadele, vestlusi eelolevate päevade või sündmuste kohta, korraldada kollektiivseid kino, teatri, muuseumi, näituste külastusi, kohtumisi meie maa silmapaistvate inimestega: NSVL ja ENSV Ülemnõukogu saadikutega, Nõukogude Liidu kangelastega, sotsialistliku töö kangelastega, Stalini preemia laureaatidega, emade-kangelastega, tuntud stahhaanovlastega, kunstnikega, arstidega, teiste koolide õpetajatega, nendega kirjavahetuse organiseerimine, teiste liiduvabariikide õpilastega kirjavahetuse laiendamine.

Kirjavahetus vennasvabariikide koolinoortega arenes möödunud õppeaastal üsna laiaulatuslikult. Kirju, fotosid, albumeid läkitati Moldaavia, Karjala-Soome, Gruusia, Usbeki, Tadžiki, Kirgiisi, Armeenia ja teiste liiduvabariikide koolidele ning saadi sealt ka vastuseid.

Näiteks — Tallinna 13. MTK pioneerid olid kirjavahetuses Leningradi pioneeridega. Leningradi pioneerid valmistasid albumi oma linnast ja saatsid selle 13. MTK-le, kes omakorda saatis vastukingiks albumi Eesti NSV pealinnast — Tallinnast.

Tallinna VI KK 5-a klass oma rühma nõukogu esimehe Marina Ivanovaga eesotsas oli kirjavahetuses Moldaavia NSV-ga, Stobotski rajooni Zukosi nimelise pioneerimalevaga ja Armeenia NSV-ga.

Pärnumaa Väandra KK 9. kl. on pidevas kirjavahetuses Abhaasia NSV Suhumi

poeglaste keskkooliga. Palju huvitavat on noortel jutustada oma kirjades. Vändra Keskkooli 9. klass saatis Abhaasiasse oma klassi pildi ja sai sealt samuti fotosid.

Tõhusat abi kirjavahetuse arendamises osutasid ajalehed „Noorte Hääl“ ja „Säde“, mis avaldasid sisukamaid kirju tervikuina.

Ette valmistada isetegevuse õhtuid rahvaste sõpruse teemadel: kirjanduslike, maateaduslike, ajalooliste, füüsikalise-matemaatiliste ringide või ühe või teise klassi õhtuid.

Klassijuhataja organiseerib klassivälisest lugemist, s. t. soovib kirjandust lugemiseks, peab loetavate raamatute arvestust, vahel koos kirjandusõpetajaga korraldab loetud raamatute arutelu-õhtuid või konverentse, organiseerib ühislugemist koolis või koguni mõne õpilase kodus. Väga otstarbekas on ühendusse astuda raamatukoguga ja organiseerida lapsi nende ettevõtete läbiviimiseks, mis raamatukogud teostavad oma noorte lugejatega.

Peab tunnistama, et seni ajani on lasteraamatukogud väga aeglaselt arendanud oma tööd. Nõnda teostas laste keskraamatukogu Tallinnas 1946/47. õ.-a. jooksul ainult 4 üldist üritust oma noorematele lugejatele. Peeti loenguid teemadele: „Kopernikus“, „Jutustusi Artekist“, „Mida andis Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon noortele“, „Mida harilik inimene tohib (?) teada arstiteadusest ja peab teadma tervishoiu küsimustest“. Üritusi on vähe ja needki on veidralt nimetatud, näiteks viimane vestlus.

Klassijuhataja on oma klassi kultuurse meelelahutuse organiseerija, nagu seda on jalutuskäikude, kultuurimatkade, kino, teatri ja kontsertide külastuse korraldamine kohusliku järelekaiva muljete arutelu ja vahetusega, ekskursioonid näitustele, muuseumidesse, tehastesse, vabrikutesse, MTJ-sse, sovhoosidesse, elektrijaamadesse, 5-aastaku ehituste juurde jne.

Need ekskursioonid peavad olema tingimata hoolikalt ette valmistatud: 1) tuleb kokku leppida ettevõtte juhatajaga ja ekskursiooni juhiga aja ja objektide suhtes, millele tuleb pöörata tähelepanu; 2) peab ette valmistama küsimused, millele lapsed peavad saama vastuse ekskursioonil; 3) tuleb jaotada laste vahel kohustused eelseisvaks ekskursiooniks: et ühed joonistaksid, teised teeksid märkmeid, kolmandad koguksid ühtesid või teisi eksponaate, kui see võimalik, nagu näiteks vabasse loodusesse, mäetööstusse jne. korraldatud ekskursioonide puhul. Ekskursioone ja kultuurmatkasid võib teostada õppetundide ajal ja neid korraldab loomulikult õpetaja, kuid puhkepäevadel või pärast tunde, õppetöö vaheaajal ei pea neid organiseerima mitte ainult niipalju aineõpetaja, kui just klassijuhataja. Väga sageli kurdavad õpetajad, et pole ruume klassiväliseks tööks, kuid kasutatagu selleks paljusid muid võimalusi peale klassiruumi — ekskursioone, matku jne.

1947. a. kevadel tõstis ULKNU KK esile loosungi: õppige tundma kodukohta! Möödunud suvi näitas eriti selgesti, missuguseid huvitavaid ja kasulikke matku ja ekskursioone võib korraldada, kui neid

tõsiselt ette valmistada. Kuidas need matkad õpetavad lastele vaatlemist, leidlikkust, julgust, vastupidavust.

Oma linna, oma koduümbrust sügavamalt tundma õppides lapsed õpivad tundma ainult väikest osa oma maast, kuid see aitab mõista neil ka kogu meie kodumaa suurust ja rikkust. Kuid peab tunnistama, et oma kodukoha tundmaõppimist meie koolides tihti unustatakse. Selle aasta kevadel, vesteldes ühe Tallinna kooli VII kl. naisõpilastega, selgus, et ENSV Ülemnõukogu hoone asub Toompeal. Ja kooli direktor arvas, et selletaolist materjali pole õpilasel üldse vaja teadagi.

Igal kevadel külastavad peaaegu kõik Rakvere õpilased ordulossi varemeid, eriti poisikesed. Nad ronivad müüridel ja maa-alustes käikudes, puhkavad, loevad ja teostavad jalutuskäike nende vanade müüride ja vallikraavide ümber. Kuid sealsamas müüride juures vesteldes nendega neist samadest varemetest ja küsides, mis sajandil ligikaudu on ehitatud kindlus, millal purustatud jne., selgus, et seda ei tea vanemate klassidegi õpilased. Nad suutsid ainult näidata müüre, mis olid restaureeritud. Nähtavasti ei klassijuhataja ega ajaloo, geograafia ega kirjandusloo õpetaja polnud teostanud vastavaid ekskursioone ega vestlusi neil teemadel. Kuid nende noorte inimeste mällu jäävad need varemed alaliseks, ja miks siis mitte jätta nende noorte inimeste mällu täpsemad, avaramad teadmised selle vana ordulossi kohta? Võiks tuua rea näiteid selle kohta, et koolinoored ei tunne oma linna või kodukoha tähelepanuväärsusi. Aga ometi mäherdust huvi tunnevad lapsed selle vastu. Vesteldes Tallinna 32. kooli IV kl. õpilastega selgus, et palju huvitavat nad on näinud linna muuseumis ja Dünamo staadionil, millise vaimustusega kõnelevad lapsed sellest.

Kuidas parem õppida tundma oma kodukohta, kuidas äratada lastes soovi tutvuda tema rikkustega, iluga, minevikuga, praeguste suurte ülesehitustega — nende küsimuste üle maksab klassijuhatajail tõsiselt mõtelda.

Klassijuhataja ja kooli töö juures lastevanematega ma ei hakka peatuma, kuivõrd selle küsimuse põhialuseid on valgustatud „Nõukogude Kooli“ veergudel A. Elango artiklis „Kooli ja kodu ühine kasvatustöö“.

Klassijuhataja tööd on vaja otsustavalt parandada. Seda küsimust on üldistes joontes puudutatud mitmel korral kõikvõimalikel kursustel ja seminaridel, kuid klassijuhataja tööd käesoleval ajal ei saa enamikus koolides tunnistada rahuldavaks, eriti aga maakoolides, kus isegi klassijuhataja tööplaani kohtame harva, järelikult, kui niisugustes koolides midagi tehaksegi, siis kannab see süsteemituse, juhuslikkuse ilmet.

Et mitte jääda tühjade sõnade juurde, luban endale tuua mõningaid iseloomulikke näiteid. Uhes õpetajate seminaris polnud enne 21. detsembrit 1946. a. ühtki klassijuhataja töökava. Õppeala juhataja avaldas arvamust, nagu poleks ta kunagi kuulnud, et niisugused asjad peavad olema.

Teises õpetajate seminaris klassijuhataja tööplaani sisaldas täpselt järgmist:

I. Seminari kokkuvõtte. Klassikord. Üldised kõlbelised ja maailmavaatelised küsimused. Patriotism. Internatsionalism. Kollektivism. Sotsialistlik humanism. Teadlikkus. Ausus ja tõearmastus. Iseloomukindlus. Teise arvestamine. Sõbralikkus. Sõbrad. Suhtumine oma ettevõttesse. Enese arvustamisest ja õiglasest hindamisest. Tahtekasvatus. Usaldus. Kooliaiu. Klassiaiu. Autoriteedist ja vabadusest. Elureformi probleemid. Elule sisuandmine. ELKNU. Viisakuse põhilused. Taktitunne. Takt kõnelusis. Takt tegudes. Hea ja halb toon. Üldised viisakusreeglid. Haritud noore tunnused. Käitumine. Tervitamine. Kus ja keda tervitada. Kes tervitab esimesena. Vastu- ja kaasatervitamine. Kuidas tervitada. Käe ulatamine. Esinemine avalikkuses. Kõnniteel. Kohtumised ja tänavakõnelused. Kellele kuulub eelistatud koht. Jalakäijad sõiduteel. Vagunis. Omnibuses. Söögisaaelis. Näitusel. Muuseumis. Telefonil. Aris. Pidudel. Aktustel. Muil juhtudel. Riietus kodus ja koolis. Ülikond. Kleit. Jalatsid. Kindad. Kaelasid. Pesu. Taskurätt. Sukad. Käsitask. Ehted. Lauakombed... ja kogu plaan on koostatud edasi selles stiilis.

Uhes Pärnu linna XI klassis oli tähtselt järgmine plaan:

1. Õppetöö juhtimine.
2. Poliitiline kasvatus.
3. Kodude külastamine.
4. Vanematega konsulteerimine.
5. Aruannete valmistamine ja esitamine.
6. Klassis esinevate vahejuhtumite lahendamine.
7. Klassi esitamine õppenõukogus.
8. Kolleegide abistamine klassis esinevate vahejuhtumite puhul.

Plaanid on koostatud arvestamata ruumi, aega või ülesandeid. Üldse pole näha, missuguste meetodite või vahenditega kavatsetakse kõike seda teha.

Paljudes Virumaa, Harjumaa, Viljandimaa koolides, mida ma olen uurinud, pole klassijuhatajate tööplaanid üldse. Kuid kus need ka ongi, siis kõigis klassides $\frac{9}{10}$ teostatavaist üritusist viivad kokku vormelisse „õpilaste käitumisreeglite selgitamine“, ehk „õpilaste poliitiline kasvatus“, „abi andeväestele(?)“.

Isegi reas Tallinna koolides pole olukord parem. Vaadeldes plaani, mille on suur kool esitanud kui rohkem läbimõeldud näite:

1947/48. õ.-a. esimesel veerandil taotlen omas klassis järgmist:

1. Tutvustada õpilasi üldise koolikorra ja käitumisreeglitega.
2. Suunata õpilasi Kommunistlikku Noorsooühingusse.
3. Hoolitseda laste tervise eest (arstlikud järelevaatused, sanitaarvihad).
4. Seada sisse hinnetepäevik ja õpilaste teatevihad.
5. Hoolitseda üldise kohustusliku kooliskäimise seaduse teostamise eest: kontroll kõigi laste korraliku tundides käimise kohta; korraldused üksikute õpilaste tundidest puudumise vältimiseks ja likvideerimiseks.
6. Kasvatustöö üksikute lastega, kes nõuavad erilist tähelepanu (näit. andekate aitamine nende kõrvalharrastustes, abi lastele, kes olid kaua haiged, laste mõjutamine, kes distsipliini on hooletusse jätnud jm.).
7. Klassi heakord: tööks mugava ja ilusa sisustuse loomine; hügieeniliste nõuete teostamine klassiruumis.

Klassi- ja koolivälisest tööst.

1. Klassi seinalehe väljaandmine. (Leht aitab organiseerida lapsi, seob nad tugevasse kollektiivi, kasvatab kommunistlikku suhtumist töösse, õpingusse, aitab võidelda kommete lodevusega, ulakusega jne. Tööd seinalehe väljaandmisel tuleb siduda tööga trükitud ajalehega, äratades huvi ajalehtede lugemiseks.
2. Poliitiline informatsioon: a) jooksvate sündmuste üldine ülevaade ja b) mõne kindla päevakajalise poliitilise teema valgustamine.
3. Klassiväliline lugemine.
4. Teatrite külastamine.

Mõtlen, et kommentaarid nende plaanide juurde on liigsed. Kasulikum on anda mõningad tööplaani visandid (annan linna kooli XI kl. II veerandi tööplaani), kuigi need ei saa olla konkreetseid, kuivõrd nad pole seotud konkreetse kooli või konkreetse klassiga ja kuivõrd me ei tea, mis on tehtud I veerandil. Muidugi võiks veel mitmedki küsimused II õppeveerandi plaani võtta: näiteks loeng „M. I. Kalinin kommunistlikust kasvatuses“, rohkem vestlusi teemal: „Kelleks võiks edasi õppida“ jne., aga seda võib teha sel juhul, kui õppeveerand oleks pikem, või kui ürituste arvu muuta.

XI klassi juhatamise plaan II õppeveerandil 1947/48. õppeaastal.

Jrk. nr.	Urituse sisu	Vastutav teostaja	Teostamise kuupäev	Teostajad	Märkusi
	Õppe-kasvatustöö				
2.	<p>Korraldada klassikoosolek õppeedukuse, kooliskäimise ja käitumise küsimuste kohta (eelneva nädala tulemused ja käesoleva ülesanded). Ara kuulata mitteedukalt edasijõudvate õpilaste seletused, parimate õpilaste õppimiskogemused; arutella klassielu jooksvaid küsimusi, klassi, kooli elu materjale; seinalehe ja noorte perioodilise ajakirjanduse küsimusi, eriti õppetöö ja ideoloogia küsimusi.</p> <p>Kõigi õpilaste, eriti aga mahajäävate õppeedukuse kontroll (hinderamatu vihikute, kontrolltööde järele, tundide külastamise teel jne.), eriti kontrollida õpilasi:</p>	Klassi-juhataja	Igal esmaspäeval		

Irk. nr.	Urituse sisu	Vastutav teostaja	Teostamise kuupäev	Teostajad	Märkusi
	Reiman } geomeetrias, Kukk } Rootalu } vene keeles, Mikiver } Kallaste — ajaloo.	Seesama	Igapäeva- selt		
3.	Külastada teiste õpetajate tunde XI klassis: eesti keeles — 1 ajaloos — 2 vene keeles — 2 geomeetrias — 1 keemias — 1		19. 09. 26. 9.—24. 12. 12. 9.—17. 11. 10. 12. 3. 12.		
	Korraldada ettekandeid ja vestlusi:				
1.	Nõukogude maa kommunistlik noorus võitluses neljanda stalinliku viis-aastaku täitmise ja ületamise eest (perioodilise ajakirjanduse ja raadio materjalide varal).	Kommunistlik noor Hallop, materjale aitavad koguda Sirp ja Kikas	14. 11.		
2.	Rahvusvaheline ülevaade	Klassi- juhataja	21. 11.		
3.	ENSV täieliku vabastamise kolmas aastapäev.	Seesama	24. 11.		
4.	Kuidas meie kodumaa õpilased abistavad valimishoogtööd. Mida teeme meie. (Varem jaotatud konkreetset kohustused)	Klassi- juhataja koos klassi- organisaa- toriga	1. 12.		
5.	J. V. Stalini 68. sünnipäev. Ettekanne: „Seltsimees Stalin — Suure Sotsialismi kodumaa hingestaja ja looja (ettevalmistus üldklassi pidulikust aktusest).		19. 12.		
	Klassiväline töö õpilastega.				
	Simonovi näidendi „Vene küsimus“ vaatamine järgneva aruteluga.	Klassiorga- nisaator ja kommunist- lik noor Mihkla	17. 11.		

Jrk. nr.	Urituse sisu	Vastutav teostaja	Teostamise kuupäev	Teostajad	Märkusi
2.	Korraldada koosolek noorte valijatega — õpilastega ja esitada ettekanne: „Töörahva saadikute kohalikud nõukogud Nõukogude maal ja kohalikud võimuorganid kodanlik-demokraatlikes kapitalistlikes riiges“.	Klassijuhataja	27. 11.		
3.	Välja anda seinaleht, mis on pühendatud Nõukogude Liidu kangelase Zoja Kosmodemjanskajale (eriti rõhutada õpinguid ja ennastsalgavust kodumaa teenimisel, Zoja on meile eeskujuks).	Vastutav toimetaja, klassiorganisator	29. 11.		
4.	Osavõtt üldkoolilisest pidulikust aktusest, mis pühendatud Stalinliku Konstitutsiooni päevale. (Varem ette valmistada osavõtjaid päeva kunstilisele osale.)	Klassijuhataja	5. 12.		
5.	Välja anda seinaleht (üldloosung: lõpetame II õppeveerandi hinnatega hea ja väga hea).	Vast. toimetaja ja klassijuhataja	9. 12.		
Abi kommunistliku noorsooühingu tööle.					
1.	Vestlus ULKNU ülesannetest ja põhikirjast nende õpilastega, kes valmistuvad astuma ühingu ridadesse.	Klassijuhataja	19. 11.		
2.	Kõnelda õpilaste Leinkase, Lepnurme vanematega kommunistliku noorsooühingu ülesannetest ja eesmärkidest (õpilased kavatsevad astuda kommunistlike noorte ridadesse, kuid vanemad ei kiida seda sammu heaks).	Seesama	25. 11.		
3.	Kontrollida, kuidas toimub ettevalmistus kom-				

Jrk. nr.	Ürituse sisu	Vastutav teostaja	Teostamise kuupäev	Teostajad	Märkusi
4.	<p>munistlike noorte koosolekule (minu klassis). Osa võtta kommunistlike noorte koosolekust.</p> <p>Töö lastevanematega.</p> <p>1. Küllastada õpilaste kortereid ja kõnelda vanematega, anda vanematele nõu nende lapse kasvatamises. Kui võimalik, aidata materiaalselt:</p> <p>Mihkla } Reiman } Roots } Rootalu } Mikiver } Sergejevski }</p> <p>Peale selle küllastada alati kodusid haiguste või muude puudumiste puhul, õppeedukuse ja käitumise paranemise või halvenemise puhul jne.</p>	Seesama Seesama	3. 12.		
2.	Pidada XI klassi õpilaste vanemate koosolek.	Klassi-juhataja	30. 11.		

Õiendus: „Nõukogude Koolis“ 1947, nr. 8/9 tuleb lugeda lk. 477, 17. rida ülalt: draama „Pruun katk“ ja lk. 484, 15. rida ülalt: Marksism on kokkuvõte...

Toimetuse kolleegium: J. Sellental (toimetaja), J. Käis, E. Murdmaa, A. Pint, A. Raud, S. Vapper. Toimetus: Tallinn, Tõnismägi 11. Ladumisele antud 27. septembril 1947. Trükkimisele antud 1. novembril 1947. Paber 67×95 cm ¹/₁₆. Trükiarv 2760. Trükitähti trükipoognas 47 103. Trükipoognaid 5+1 lisa. Arvestuspoognaid 7,21. MB-07073. Tellimise nr. 1419. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk t. 54/58.

Ilmub 1 kord kuus. Uksiknumbri hind 5 rubln. Tellimishinnad: 6 kuud — 30 rubla, 12 kuud — 60 rubla.

Väljaandja: RK Ajalehtede Kirjastus, Tallinn.

На эстонском языке. „Ньюкогуде Коол“ (Советская школа)
Орган Мин. Просв. ЭССР.